

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

DEVATENÁCTÝ ROČNÍK

4

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

VĚDA A PRAXE V ROZVOJI VOJENSTVÍ

Vojenská síla státu je ve značné míře závislá na ekonomických, vědeckých a technických možnostech národního hospodářství. Její úroveň je odrazem politické a ideové stability společnosti. Schopnost politického a vojenského vedení spočívá mimo jiné v co nejefektivnějším využití všech zdrojů, zabezpečujících obranu země. Stále výrazněji vstupuje do oblasti vojenství vědeckotechnický potenciál. Přitom fond vědy z vojenského hlediska působí v poměru sil jen do té míry a v tom rozsahu, v jakém jsme schopni využít a realizovat jej v praxi vojenství, i když objektivně může představovat sebevíc.

Výstavba a rozvoj novodobé čs. lidové armády, její minulost a přítomnost, byla primárně ovlivněna zkušenostmi Sovětské armády.

Převzetí zkušeností sovětské vojenské vědy, typu vojenské doktríny, modelu obranného systému nám umožnilo v poměrně krátké době vybudovat silnou armádu, schopnou plnit v rámci koalice daný úkol.

Náš prostor pro tvořivost při aplikaci těchto zkušeností způsobil, že nebyly respektovány rozdílné konkrétně historické podmínky a možnosti naší země. Nízká teoretická úroveň řídicích kádřů vedla k podcenění vědy, k vážným chybám v řízení vojenství a k narůstání rozporů i krizových jevů v armádním organismu. Ani poslední léta, přestože věda a praxe přinesly mnoho nového, nevytvořila podmínky pro novou kvalitativní změnu v realizaci výsledků vědy v rozvoji vojenství.

Proč tomu tak je a v čem jsou příčiny? Jaké jsou vlastně podmínky fungování vědy ve vojenství? Které nedostatky jsou ve vědě a co je vlastní praxí?

To jsou otázky, jejichž vyjasnění by napomohlo i účinnější realizaci výsledků vědeckotechnické práce v životě vojsk. Odpověď na ně však není snadná a nemůže být ani jednorázová. Představuje proces poznání a odráží danou úroveň našich zkušeností.

KTERÉ PŘEKÁŽKY STOJÍ V CESTĚ REALIZACI VÝSLEDKŮ VĚDY V PRAXI VOJENSTVÍ?

Mnoho bylo napsáno o podmínkách rozvoje vědecké práce i o obtížích a překážkách, jež jsou vlastní praxi. Věda a praxe jsou svébytné a relativně samostatné oblasti, které tvoří dva protějšky, navzájem spojené svým posláním a funkcí. Jak však toto spojení nebo systém transformace mezi vědou a praxí funguje v podmínkách vojenství? Je tento systém schopen realizovat přenos informace z vědy do praxe a pomocí zpětné vazby a potřeb života ukazovat nové problémy? Deformace ve vědě i v praxi nemusí vzniknout jen v důsledku nedocenění, zdogmatizování či odtržení od života, jak tomu bylo v minulosti. Vztah vědy a praxe, který nefunguje pro svou zastaralost nebo nedostatečnou kapacitu, rodí neméně nebezpečný subjektivismus, jako např. v důsledku kultu osobnosti.

Tradiční systém, vytvořený mezi fondem poznání a praxí, se opíral převážně o zastaralou všeobecně vzdělávací soustavu a počítal více s osvětovým a osvícenským posláním vědy, než s jejím praktickomaterialistickým smyslem. Funkce praxe, jako rozporuplný proces poznání, byla poznamenána rolí soudce, který má vyřknout potřebné a nepotřebné, správné a nesprávné, progresivní či zpátečnické apod. V této černobílé dialektice docházelo více ke krátkému spojení, než k plodnému vztahu mezi teorií a praxí. Potřeba řešit nové spojení mezi vědou a praxí zrodila mnoho nových námětů a názorů. Od dřívějšího problému odtržení teorie od praxe se více vyjadřuje požadavek zprostředkování. Objevují se pojmy transformace, zavádění, aplikace, prosazování, realizace, cesty vědy do života apod. O správnosti a přesnosti těchto pojmů je možné diskutovat. Každý z nich ukazuje na určité stránky spojení vědy a praxe. Přitom způsob aplikace je v každé oblasti zvláštní — jiný u společenských věd a jiný u technických či přírodních věd. Zkoumání shodného a rozdílného i hledání obecně platného systému je zvlášť důležité v takové oblasti, jako je fungování vědy ve vojenství. V soustavě transformace vědy do praxe hraje významnou roli systém řízení a jeho centrum, které konec konců rozhoduje o osudu výsledků vědecké práce i o názorech a zkušenostem mas.

Vezmeme-li v úvahu růst vědeckých poznatků a informací, které se zvýšily stokrát,¹⁾ pak vidíme skutečný obraz dopravní kalamity na komunikacích, kterými by měly informace oboustranně probíhat. Zastaralost systému, který již není schopen realizovat transformaci výsledků vědy do praxe, je jednou z rozhodujících obtíží a největší překážkou při zvyšování účinnosti naší práce.

Zatím se začalo s budováním komunikace v oblasti plánování směrů a tendencí výzkumné práce od funkčního orgánu k věd. Úkol vybudovat moderní systém a mechanismus pro transformaci vědy do praxe především na takovém komunikačním uzlu, jakým je MNO, se ještě nepodařilo vyřešit. Je pravda, že některé prvky jsou. Chybí však ucelená představa, jak by takový systém měl vypadat a jaké kvalifikační požadavky bude klást na pracovníky centrálních orgánů.

¹⁾ Na základě údajů konference ČSAV „Cesty vědy do života“.

VZTAH VĚDY A PRAXE A FUNKCE ŘÍDÍCÍHO CENTRA

V podvědomí mnohých lidí přezívá charakteristika vědy „jako nejvyšší formy společenského vědomí“ se zdůrazněním její osvícenské stránky. Tu a tam se ještě i dnes setkáváme s názory, např. že věda málo vysvětluje naše praktické problémy apod.

Akademik Šorm charakterizuje vědu: „...jako soustavný souhrn poznatků o různých formách pohybu hmoty — o přírodě, společnosti a procesu poznávání, jako výslednici stále se rozvíjející práce přetváření světa a prohlubujícího se poznávacího procesu člověka. Věda ovšem nezůstává u pouhé registrace jevů; hodnotí a zpracovává je cestou abstrakce a s využitím logiky a dialektiky dospívá k postupnému objasňování jejich souvislostí a příčin a tím k vytváření stále pravdivějšího obrazu reálného světa.“²⁾

Tento názor na funkci vědy nezužuje její roli jen na přímou pomoc praxi. Ukazuje přínos vědy v rozmnožování lidského poznání, které musí mít značný předstih, nechceme-li, aby proces přetváření života byl živelný.

Takový rozvoj vědy vyžaduje stanovení a řešení velkých komplexních úkolů, které mohou uspokojovat požadavky rozvoje vojenství, zabezpečovat předstih a předvídat včas potřeby rozvoje armády.

Z toho hlediska chápeme i vědecké přístupy a názory jako objektivně shodné se skutečností, které odrážejí minulost a současnost v pohybu, v zákonitostech a tendencích a jež jsou schopné vyslovovat optimální hypotézy a řešit rozvoj vojenství v komplexu.

Funkce vědy by ztratila smysl, kdyby neměla svůj dialektický protějšek — praxi, jako kritérium poznání. Pojetí praxe jako společenské zkušenosti lidí v boji s přírodou a dějinami odráží vztah a subjektu. Dialektika těchto vztahů není zatím dostatečně objasněna.

Relativní oddělení teorie a praxe umožňuje rozvoj jejich specifických funkcí. Teorie je „systém zobecnění poznání, vysvětlení určitých stránek skutečnosti, logická konstrukce, jejíž pomocí se ze základních principů vyvozují důsledky.“³⁾ Teorie, jako produkt vědeckého bádání, jako hypotetická konstrukce, umožňuje předvídání, určování reálných cílů a postupů, je návodem k jednání a nástrojem zvědečtování praxe. Lidská praxe plní v jednotě jak funkci přeměny skutečnosti, tak úkol ověřování poznatků shody či neshody teorie se skutečností a ukazuje hodnotu teoretického předvídání. Praxe, jako kritérium výsledků poznání, není živelným procesem. Správnost a úroveň poznání je možné ověřit jen pomocí teoretického zobecnění, vědecké analýzy, což předpokládá chápat praxi ve smyslu analytickosyntetické činnosti. Dialekticky rozporný vztah mezi teorií a praxí nelze zrušit. Jsou protikladné nejen rozdílnou funkcí, ale i svým přístupem, metodami a charakterem.

Praxi, jako kritériu poznání, jsou však vlastní určité rozpory. Má své relativní a absolutní aspekty. Má charakter objektivní pravdy tam, kde je vědomí v souladu s vyvíjející se skutečností. Je relativní, protože dokazuje věrohodnost té či oné teorie pouze pro určité podmínky a s určitým stupněm přesnosti. Funkce praxe samozřejmě spočívá i v odmítnutí těch teorií, které neodpovídají objektivní skutečnosti a jejímu pohybu. V tomto smyslu je praxe rozvíjejícím

²⁾ Fr. Šorm: „Věda v socialistické společnosti“, str. 8.

³⁾ Stručný filosofický slovník, r. 1966, str. 499.

se procesem, který má svou dialektickou cestu — od živého nazírání k abstraktnímu myšlení a od abstraktního myšlení k praxi.

Učení o dialektickém vztahu vědy a praxe, o jejich úloze, má nesmírný význam pro vojenství. Plukovník M. Skirido vyslovuje názor, že „...vojenská praxe je v první řadě ozbrojený zápas, který je nutno zkoumat v těsné spojitosti s politikou a ekonomikou. Tím však není obsah vojenské praxe zdaleka vyčerpán. Vojenskou praxí se rozumí i veškerá činnost vojsk, vývoj bojových prostředků, bojová a politická příprava, operační příprava velitelů a štábů a různé výzkumy. Praxe, jako prvotní vůči duchovní činnosti lidí, podmiňuje teorii. A teorie, jako odraz praxe v poznání člověka, je zároveň ve svém vývoji relativně samostatná a má významný vliv na praxi. Mezi teorií a praxí je tedy vzájemná souvislost, dialektická jednotá. Praxe je však v této jednotě prvotní... Nejúplnějším a konečným projevem praxe jako kritéria poznání je ve vojenské vědě válka, její průběh a výsledky“.⁴⁾

Tento názor postihuje určité stránky funkce praxe ve vojenství. Nevyjadřuje však plně úlohu vojenské praxe jako kritéria poznání. Navíc se dopouští zjednodušení a redukce, např. vojenská praxe rovná se ozbrojený zápas, vojenská praxe je i veškerá činnost vojsk... apod.

Rozvoj vědy a praxe vyžaduje vyjasnit kritéria poznání pro celou sféru, kde působí obecné zákonitosti vojenství. Tato sféra zahrnuje:

- závislost války na politice;
- závislost vojenské mohutnosti státu, průběhu a výsledků válek na ekonomice, tzn. na úrovni výrobních sil a charakteru hospodářského zřízení;
- závislost vojenské mohutnosti státu na stavu a vývoji přírodních, technických, společenských věd;
- závislost vojenské mohutnosti státu na morálně politickém stavu obyvatelstva a armády.

Předpokládá to stanovit kritéria a poznání pro oblast obecné teorie války a v jejím rámci i pro učení o obraně socialistické vlasti, pro otázky teorie vojenského systému socialistického státu apod.

Vzhledem k poslání armády je výkon její hlavní funkce v mírové činnosti společenskou praxí těžko kontrolovatelný. Chyby v řízení národního hospodářství nutí představitele státu hledat řešení. Stejně tak deformace principů a používání nesprávných metod v řízení stranické práce se projeví v úpadku zájmu a aktivity a nutí nás překonávat nedostatky. Chyby v plnění funkce vojenského systému, v jeho řízení se vzhledem k poslání armády a její hierarchické struktuře „v mírové praxi“ velmi těžko odhalují. Tím většinu nebezpečí se pak armáda vydává v případě války. V analýze poslání a funkce armády může pomoci systémový přístup s využitím modelových principů, funkce zpětné vazby a jím odpovídajících kritérií.

K vyjasnění pojmu a funkce vědy a praxe musí přispět dalším přínosem především filosofie. I tak však zůstane ve vojenství řada otazníků, bílých míst i určitý prostor mimo dosah vědy.

Do realizačního procesu mezi vědeckými poznatky a praxí vstupují instituce, odpovědné za realizaci vědy ve funkci transformátora teorií do života, které zabezpečují programovanou změnu a zprostředkovávají přechod od stavu výchozího do stavu následného. Stav a chování jedné soustavy umožňuje

⁴⁾ Otázky soudobého vojenství války a míru, str. 229.

M. Skirido: K otázce praxe jako kritéria pravdy ve vojenské vědě.

fungování jiné. Přitom každý systém má svou zvláštní funkci, charakter procesu jemu vlastního, pro který nemůže být zastoupen nebo nahrazen. Úkolem centra v zájmu rovnováhy systému je hájit a rozvíjet zájmy vědy i praxe, zabezpečit, aby intelektuální bohatství a zkušenosti našly své místo v řídicí činnosti centra i jeho složek. U řídicích pracovníků jde proto o posílení intelektuálně aplikační činnosti, která vyžaduje i odpovídající kvalifikaci.

Propustní kanály mezi vědou a praktickou činností jsou často deformovány v důsledku toho, že pod současným stavem řízení se skrývá neurčitost, promíchání různých druhů činnosti, jejich nediferencovanost apod. Nebude-li vedeno energické úsilí za vyšší účelnost praktické činnosti, pozbudou mnohé poznatky vědy svůj praktický smysl.

Oblast podmínek a zásad realizace výsledků vědy v praxi je přirozeně širší a složitější. Využití vědeckých poznatků má úzkou souvislost s celkovou úrovní života armády, s úrovní jejího řízení a hlavně s kvalifikací funkčních složek. V podmínkách takového centra, jako je MNO, to předpokládá zexaktnění jejího systému, vytvoření celého mechanismu — pro systém v celku i jeho jednotlivé subsystémy — vybudování jednotné vědeckoinformační soustavy, propojené na okruhy, do všeobecně vzdělávací přípravy kádrů, do hromadných informačních prostředků i do vědeckopopularizační činnosti. K tomu je nutné mít i kádry specialistů, schopné projektovat, programovat a tvořivě realizovat vědecké poznatky v praxi.

RESPEKTOVAT CHARAKTER A VZÁJEMNÉ NÁVAZNOSTI VĚDY A PRAXE

Vzájemný vztah vědy a praxe neznamena, že věda by měla vymyslet určité koncepce, předat je praxi a nesledovat dále jejich osud. V tomto stadiu začíná působit velmi významná etapa verifikačního procesu. Realizace určité koncepce v praxi nebo výsledků vědeckého poznání působí ve funkci zpětné vazby a její poznatky jsou potřebné jak pro další rozvoj vědy, tak i pro řízení a regulaci procesu funkčními orgány. To znamená, že věda by měla znát zkušenosti, obtíže a problémy praxe. Praxe samotná by však měla být otevřeným systémem, schopným dostávat a uplatňovat poznatky vědy. Tento proces nemůže mít živelný charakter, zvláště ne ve vojenství. Proto do vztahu vědy a praxe vstupuje řídicí systém se svými orgány a zabezpečuje realizaci jejich výsledků.

Často se zaměňuje pojetí jako kategorie poznání s praktickou činností a vztahem mezi teoretiky a praktiky. Empirická zkušenost vyjadřuje vnější účelnost, postihuje jednoduchý vztah příčiny a následku. Praktickou činnost jako zkušenost jednotlivce nelze proto vydávat za kritérium poznání. Ani vztah teoretiků a praktiků nemůže být chápán ve smyslu nabídky k hotovému řešení ze strany vědy, ale ve smyslu analýzy zákonitostí a tendencí rozvoje vojenství. Odhalit zákonitosti, vnitřní rozpornost, hybné síly, hodnotit vznikající možnosti — to je úkol vědy.

Rozdíl mezi vědou a praxí se projevuje mimo jiné v tom, že praxe a praktická činnost potřebuje rychlá, byť neúplná řešení. Zatímco věda a vědecká pracoviště mají spíše snahu výzkum prohlubovat, rozšiřovat a časově protahovat, praktická činnost se střetává a reaguje více na vnější podobu jevů, kdežto vědecká pracoviště se snaží dopracovat k podstatě věci. Funkční složky, centra mají relativně krátkou paměť a každá personální změna silně postihuje pamětní okruh v oblasti informace. Ve výzkumu a vědě je zapotřebí se

často vracet zpět k celkovým tendencím vývoje a hledat souvislosti s předcházejícím stadiem.

Přes všechny posuny v oblasti poznání představuje teorie stále dostup, dlouhodobost, mnohost souvislostí, úvahy ve více alternativách nebo možnostech apod. Naproti tomu praxe, jednání, zvláště ve vojenství, vyžaduje bezprostřednost, důraz na určitý vztah a řízení na základě jedné alternativy, přesvědčení o správnosti přijatého řešení, akční sjednocení apod.

Věda ve svém vývoji nesnáší hierarchickou organizaci, neuznává oficiální názor. Boj o pravdu je metodou její práce. Praxe však musí realizovat úkoly po etapách. Realizačnímu procesu nepřispívá permanentní diskuse. Funkční orgány, kolektivy by nikdy nemohly uskutečnit svůj závěr, kdyby chtěly dosáhnout úplného poznání. Nechtějí-li propást svůj čas, musí se často spokojit s přibližností.

Tam, kde teoretické myšlení není schopno dát odpověď na otázky praxe, nezbyvá nic jiného, než se uchýlit k historickým a empirickým zkušenostem nebo řešit věci intuicí. Často však se tohoto postupu používá i tam, kde není nouze o vědecké poznatky, kde však chybí znalost a odvaha vzepřít se existujícímu stavu.

Míra a úroveň poznání je problém, který působí obtíže jak vědcům, tak i pracovníkům v praxi. Bylo by ideální, kdyby vědní obory mohly dát odpověď na všechny naléhavé otázky praxe. Věda však nemůže nikdy připravit všechny podklady pro společenskou praxi. Vždy je třeba vidět možnosti na obou stranách a neklást požadavky vědě tam, kde je možné řešit věci kvalifikovanou praxí; zároveň však respektovat možnosti praxe samé. Spojení mezi vědou a praxí může být realizováno jen tehdy, jsou-li věci oboustranně zralé.

V minulosti do značné míry převládaly zkušenosti, čerpané z historie a empirického rozvoje společnosti. Ani v současné době není tento zdroj plně vyčerpán a bylo by nebezpečné podceňovat teoretickopoznávací funkci dějin, zvláště poučení z dějinného vývoje společnosti, revolučního hnutí a z historie vojenství. Mezi hypotézou, projekty či modely budoucí války, soudobým ozbrojeným zápasem leží dějinná kontinuita, jejíž zanedbání mělo vždy tragické následky. Stejně tak se může stát tragickým zanedbání nových poznatků z rozvoje revoluce ve vojenství, zanedbání péče o rozvoj nových vědních oborů a jejich využití v podmínkách vojenství. Chceme-li dobře předvídat, je nutné znát minulost a současnost v pohybu. Přitom i poučení z dějin má své možnosti a představuje jen jeden ze zdrojů poznání.

Významným zdrojem poznání je teoretickofilosofický přístup k realitě vojenství. Zatím tento přístup ve vojenství do značné míry převládal. Naprostá většina prací marxismu-leninismu o válce a armádě, metodologických základů sovětské vojenské vědy, otázek vojenské doktríny, byla získána teoretickou analýzou. Mnohé z nich však vyvozovaly většinou jen světonázorové, nikoli praktickomaterialistické důsledky z mnohorozměrného vztahu dialektiky, subjektivních a objektivních činitelů ve vojenství.

Proto se nepodařilo včas dát odpověď na naléhavé otázky rozvoje vojenství a zabezpečit předstih v řízení, předstih ve vzdělání a v rozvoji osobnosti důstojníka před valícím se proudem rozvoje revoluce ve vojenství. To má za následek posílení skepse a nedůvěry na obou stranách. Jedni viní vědu a její instituce za nedostatečnou schopnost dávat odpověď na naléhavé problémy praxe. Proto spoléhají více na empirický rozum. Druzí pak vidí hlavní příčinu

obtíží v primitivismu a nedostatečné schopnosti realizovat výsledky vědy v praxi.

Uplatňování nových poznatků vědy v praxi bylo a je i nyní spojeno s určitým rizikem. Ne jinak tomu bude i v budoucnosti. Ti funkcionáři, kteří nechtěli reprodukovat zastaralou představu a projevili novátorství, často se dostávali do rozporu a konfliktu s oficiálními názory. Stejně tak i na teoretické frontě se ne vždy vyplácelo hájit důsledně vědeckou pravdu. Tyto podmínky podlamovaly úsilí jak ve vědě, tak i v praxi.

Odstranit podceňování nejen vědy, ale také praxe a zkušenosti mas a vytvořit podmínky pro fungování systému transformace mezi teorií a praxí předpokládá rozvinout a podpořit oboustranný zájem na realizaci výsledků vědy.

Věda a praxe jsou dvě relativně samostatné oblasti, což neznámá ani vzájemnou nezávislost, ani lhostejnost, ale jen respektování jejich svébytné funkce.

K PŘÍPRAVĚ KÁDRŮ V OBORU TEORIE VELENÍ

Již více jak 4 roky uplynuly od doby vření vědecké konference MNO k rozvoji velení v ČSLA, která projednala možnou koncepci rozvoje velení v bližší i vzdálenější perspektivě. Konference, kromě celé řady pozitivních rysů i vynaloženého několikaletého úsilí pracovníků oboru, přinesla první návrh na logickou a cílevědomě zaměřenou perspektivní delimitaci úkolů v rozvoji velení na jednotlivé složky a instituce ČSLA. Vojenské akademii Antónína Zápotockého připadla odpovědnost za přípravu kádrů pro rozvoj velení. Toto usnesení konference, které se objevilo v realizační podobě i v příslušných rozkazech a nařízeních nejvyšších orgánů velení naší armády, mělo a má své plně racionální opodstatnění a řada zcela konkrétních opatření organizačních, kadrových i dalších v uplynulých letech dostatečně přesvědčivě dokumentuje seriózní přístup k realizaci tohoto úkolu. Poznání, že dosavadní systém velení vojskům v míru i v poli nemůže nadále obstát v porovnání s objektivním vývojem vlastní podstaty základních prvků společenského organismu armády (tedy lidského a materiálního prvku) a se společenskými požadavky na funkci soustavy ozbrojených sil ve společnosti, poznání, že vysoká bojovost a nutná soudobost armády vyžaduje i soudobý a „bojeschopný“ systém řízení a řada dalších, vesměs dnes již známých argumentů — to byly stimuly, které vedly k tomu, že rozvoj velení dostal „zelenou“ a stal se v minulých letech jedním z hlavních úkolů naší armády.

Známa pravda a zkušenost, že nic, kromě obecných — objektivních zákonitostí a zákonů, neprosazuje se do praxe samovolně, ale ve společenských soustavách jedině a především prostřednictvím lidí,

má své opodstatnění i v procesu nutného postupného zkvalitňování systému velení. Ve své vlastní podstatě tedy ve znalostech, schopnostech, vůli a možnostech lidí, zapojených do řídicích procesů ať již přímo, či zprostředkovaně využívat nových, především vědeckých poznatků, metod, nástrojů a prostředků, schopných v komplexu přivést řídicí procesy i celý systém velení na relativně vyšší a soudobým požadavkům odpovídající úroveň. O jaký druh, eventuálně sumu znalostí, o které schopnosti, které je třeba pěstovat a formovat, o které metody, nástroje a konečně i o které prostředky v tomto ohledu jde, je v principech již dostatečně jasné, takže je lze sumárně postihnout, logicky, obsahově i věcně uspořádat a v aplikační podobě je transformovat pro potřebu přípravy kádrů. Vcelku jednoznačně lze říci, že základem přípravy „široké řídicí veřejnosti“ i přípravy vlastních odborníků specialistů pro vědeckovýzkumnou práci v rozvoji velení vojskům jsou dílčí disciplíny, teorie, metody a prostředky spadající do oboru teorie velení, který má již své „plnoprávné“ postavení v hierarchii vojenskovědních oborů. Rozsah znalostí a vědomostí z příslušného oboru nelze chápat jako paušální potřebu všech příslušníků velitelského sboru naší armády, ale je nutné jej chápat diferencovaně vzhledem k současné i perspektivní funkci každého jednotlivce a především pak z toho pohledu, zda jde o řídicího pracovníka v pravém slova smyslu nebo pracovníka vědního oboru — výzkumníka.

Tak jako celý proces rozvoje velení v komplexu, tak i současná příprava kádrů v daném oboru je nutně otevřeným systémem, který se nikterak nebrání, ale naopak vítá jakékoli konstruktivní, byť krí-

tické připomínky či náměty ke svému zkvalitnění a zefektivnění. Nastává doba, kdy proces rozvoje velení a v jeho rámci proces přípravy kádru v oboru teorie velení by neměl být nadále výhradně záležitostí jen několika jednotlivců či skupin. Stejně jako řídicí proces v té nejobecnější podobě je podstatou téměř všech důstojnických funkcí v naší armádě (téměř každý důstojník naší armády je jistým, účelově vymezeným článkem armádního, řídicího systému) měl by se proces přípravy kádru stát nedílnou součástí každého příslušníka velitelského sboru. Tuto zásadu zdůrazňuje i to, že ve smyslu základních zásad teorie řízení je příprava kádru — vedle procesu plánování, organizace, operativního řízení, koordinace a kontroly — neoddělitelnou součástí řízení, tedy i velení v tom nejširším, komplexním slova smyslu. Protože jsou instituce či

organizace (např. katedry vysokých škol), které jsou funkčně předurčené k realizaci procesu přípravy kádru pro velení a které se samy této povinnosti nezřekají ani ji nechtějí přenášet na někoho jiného, je třeba, aby existovala i efektivní a cílevědomá zpětná vazba, bez níž se žádný řídicí proces — a tím je v podstatě i proces přípravy lidí — neobejde.

K ujasnění některých východisek, které by se měly stát společnou základnou tvůrčí spolupráce širší vojenské veřejnosti s vědeckopedagogickými pracovníky oboru teorie velení, bude vhodné objasnit některé základní momenty, a to:

— současný stav (charakteristika podstatných rysů) rozvoje velení a z něho vyplývající požadavky na přípravu kádru,

— strukturu a úkoly vědecké a vědeckopedagogické základny oboru teorie velení.

STAV ROZVOJE VELENÍ A POŽADAVKY NA PŘÍPRAVU KÁDRU

Proces rozvoje velení, jakožto samostatná oblast vojenskovědeckého bádání, prošel v posledních 10 letech řadou vývojových etap, které lze ve svých začátcích charakterizovat jako překonávání „dětských nemocí“ nově se tvořícího zájmové oblasti, nově se formujícího vojenskovědního oboru. Rozvoj velení v armádě neprobíhal nezávisle na myšlenkovém proudění a především pak na paralelním řešení problematiky řízení v nevojenských, především ekonomických a hospodářských oblastech naší společnosti. Nebylo proto náhodou, že v období technické exploze v oblasti organizační a především výpočetní techniky (zvláště elektronických samočinných počítačů jako nejefektivnějšího automatizačního prostředku) koncem padesátých let, soustředil se hlavní zájem pracovníků řízení na výzkum možností využití samočinných počítačů v informačních a rozhodovacích procesech v systému řízení. Představa automatizovaného, někdy i komplexně automatizovaného systému řízení (v armádě systému velení) byla stěžejní ideou možné nové kvality celého systému velení. Malá praxe i zkušenosti s využíváním samočinných počítačů vedly zákonitě k tomu, že jak v civilním sektoru, tak i v armádě byl považován hlavní problém změny kvality velení v přípravě kádru ke zvládnutí techniky programování samočinných počítačů. Tímto směrem také bylo zaměřeno první školení pracovníků, pověřených řešením problémů velení.

Průvodním zjevem tohoto počátečního období byly někdy až přemrštěné snahy, aby každý důstojník zvládl jak technic-

kou stránku samočinných počítačů, tak i jejich programování. Někdy bylo v tomto ohledu využíváno až vulgární analogie v tom smyslu, že chce-li někdo jezdit autem, musí znát principy jeho konstrukce i řízení; proto tedy i uživatel samočinných počítačů v budoucím automatizovaném systému velení musí znát jeho konstrukční principy včetně programování.

To byl jeden z prvních extrémů počátečních let, který vyplýval ze současné úrovně poznání a zároveň z tradiční snahy zavést výsledky teorie pokud možná co nejdříve do praxe. Na štěstí bylo toto období v krátké době překonáno, a to po zjištění, že programování samočinných počítačů není tím nejdůležitějším problémem, protože i středně vzdělaný člověk se tomuto řemeslu může v relativně krátké době naučit — ovšem systém velení tím nikterak nezmění.

Již při praktickém řešení prvních úloh (v armádě operačně taktických) na samočinném počítači se došlo k poznání, že daleko složitějším problémem je tzv. analýza daného problému, jeho zevrubný rozbor a algoritmizace. V této situaci se však v požadavcích na přípravu kádru koncentrují též požadavky na hlubší znalosti nejen z analytické a projekční práce vzhledem k využití samočinných počítačů, ale zvláště na hluboké a zevrubné znalosti modelovaných procesů — tedy na znalosti odborné vojenské.

V tomto období nebyly formulovány požadavky na přípravu kádru, protože po úspěšném vyřešení prvních operačně tak-

tických projektů a úloh se zjistilo, že ani tato sféra činnosti není rozhodující. Modelovat a algoritmovat současný stav, čili řešit některé úlohy na samočinném počítači, se ukázalo sice jako obtížné, ale přinášelo ve většině případů jen časový efekt, tzn., že příslušná úloha zprogramovaná pro samočinný počítač byla vyřešena dříve, než když se řešila „ručně“. Avšak hlavního cíle zkvalitnění velení z hlediska obsahu nebylo dosaženo. Brzy se dospělo k závěru, že automatizovat současný stav velení bez jeho podstatného zkvalitnění je sice záslužná, v dílčích oblastech potřebná práce, která ale nemůže mít trvalých výsledků. Velmi vtipně to vyjádřil svého času generál ing. Jan Knotek v jednom článku ve VM: „...automatizovat současný způsob velení je totéž jako chtít do kočáru z konce minulého století namontovat automobilní motor a domnívat se, že se vyrovná novodobému motorovému vozidlu.“

Rozvoj velení se dostává v polovině šedesátých let do období, kdy se sice od konečného cíle — maximálně možné mechanizace a automatizace systému velení — neustupuje, ale kdy těžiště nové kvality velení se zákonitě začíná koncentrovat do hlubokého rozboru vlastních řídicích procesů, do nutnosti zvědčectví řízení s plným využitím nejen automatizační techniky, ale především všech poznatků, teorií a metod těch vědních oborů a disciplín, které s funkcí řídicích systémů i s vlastním procesem řízení — tedy v podstatě s informačním procesem ve společenských soustavách (a armáda je společenskou soustavou) — přímo či zprostředkovaně souvisí. Společným metodologickým základem teorie velení a teorie řízení společenských soustav se opodstatněně stává kybernetika v tom klasickém pojetí svých zakladatelů jako věda o řízení a sdělování v živých organismech, strojích i společnosti se svými základními metodami, analogií a modelováním. Z dílčích teorií obecné teorie řízení, poznatků teorie informace (kvantitativní i nově se tvořící teorie sémantické informace), teorie organizace, teorie systémů, teorie rozhodování, z poznatků logiky, psychologie

a sociologie se formuje ucelený názor na vědeckou organizaci řídicí práce. Do popředí vystupuje nová vědní oblast operačního výzkumu jako soubor teorií a metod kvantitativního řešení dílčích problémů rozhodovacího procesu na základě matematického aparátu především z oblasti matematické statistiky a počtu pravděpodobnosti. Využití logickomatematických modelů v informačních a rozhodovacích procesech nabývá na významu a je jednou z možných cest kvalitativní i kvantitativní analýzy jednak vlastních procesů, vyplývajících z funkce a potřeb ozbrojených sil, jednak řídicích procesů.

Posunutí poznání v rozvoji velení a jeho potřeb na tuto podstatně vyšší úroveň se zákonitě odrazilo v požadavcích na šíři a rozsah souhrnných znalostí teorie velení. Původně zjednodušené chápání přípravy kádrů ve zvládnutí automatizační techniky přerostlo v požadavcích na znalosti možnosti jednotlivce a jasně se objevil požadavek nutného pracovního týmu, složeného z erudovaných pracovníků z různých vědních oborů — ovšem se specifickým společným základem znalostí problematiky řízení.

Teorie velení, jako typicky hraniční vědní obor, čerpající a prolínající s řadou ostatních vědních disciplín, si v posledních letech vynutil započít s přípravou kádrů, organizovanou cílevědomě a úměrně potřebám teoretického rozvoje, výzkumu, vývoje, ale i potřebám postupného zkvalitnění současné praxe. Zcela jednoznačně se vykrystalizoval požadavek připravovat a školit vědecké a odborné kádry pro vlastní obor, tedy pracovníky výzkumných ústavů a oborových pracovišť, zabývajících se rozvojem velení vcelku nebo v jednotlivých dílčích podsystémech a společně s nimi i vědeckopedagogické pracovníky vysokých škol. Dalším požadavkem bylo systematicky začít s přípravou a školením velitelských a řídicích orgánů na jednotlivých stupních velení (velitelů a příslušníků štábů vojsk), jakožto realizátorů zkvalitnění praxe velení, včetně pak budoucích velitelů a řídicích orgánů štábů vojsk a služeb — tedy posluchačů vojenských vysokých škol.

STRUKTURA A ÚKOLY VĚDECKÉ A VĚDECKOPEDAGOGICKÉ ZÁKLADNY OBORU TEORIE VELENÍ

Je zákonitě, že vědecká i vědeckopedagogická základna oboru teorie velení se vyvíjela souběžně s celkovým rozvojem velení. Protože se však úvahy v tomto článku zaměřují k specifické přípravě kádrů, nebylo by účelné rozebrat po-

stupnou a ne vždy bez obtíží a překážek probíhající výstavbu vědecké a vědeckopedagogické základny nově vzniklého oboru. V současné době je reálnou skutečností existence Výzkumného ústavu 401 jako hlavního centra vědecké základny

oboru teorie velení v Praze a stejně tak existence dvou kateder teorie velení (na velitelsko-organizační fakultě VA AZ ve Vyškově a na fakultě vyšších velitelů VA AZ v Brně); kromě toho pak existence katedry řízení a velení na VPA KG v Praze.

Na brněnské VA AZ nelze opomenout ani katedru vojenských počítačů (K-306) a vojenskovo-vědecké pracoviště [od 1. 1. 69 podřízené děkanu fakulty vyšších velitelů — 4 F], které je nutné počítat do zmíněné základny. Na VA AZ byla tato struktura samostatných, v rámci různých fakult zařazených kateder, realizována v dnešní podobě od září 1967 — tedy od doby, kdy s určitým zpožděním se na VA AZ začalo uvádět v život usnesení konference MNO k rozvoji velení z března 1965.

V souhrnu, především pak vzhledem ke kádrovému obsazení, lze konstatovat, že snad málokterý obor má v současné době tak širokou a vcelku i akceschopnou základnu. Je snad jen problém a spíše otázka, zda vzájemná proporce VzÚ 401 a ostatních prvků této základny jsou vzhledem k obsahovému zaměření, cílům a poslání oboru úměrné a zda síly a prostředky jsou rozděleny efektivně.

Určitou zvláštností — lze říci „armádní“ či „vojenskou“ — je skutečnost, že výzkumný ústav (oborový) je oddělen od vysoké školy a je přímo podřízen generálnímu štábu. To má sice své kladné stránky především vzhledem k práci samotného ústavu. V některých aspektech se to však negativně odráží ve vztahu k oboru jako takovému, který není a nemůže být zaměřen jediné a výlučně k realizaci konkrétních požadavků velení armády, které vzhledem k celkovému systému velení v současné době vidí větší důležitost v řešení a zkvalitnění současné praxe řízení na nejvyšších stupních velení — v rámci složek a správ MNO. Ovšem rozvoj velení zasahuje i sféru tzv. polního systému velení, tedy velení vojskům v době, kdy dochází k realizaci základní funkce ozbrojených sil a armády.

Na tomto úseku zůstává zatím největší složka vědecké základny oboru teorie velení svému oboru hodně dlužna. Přitom základní zaměření přípravy důstojníků na vysoké škole je pro výkon služby v poli. Proto i obor teorie velení by měl k formování profilu absolventa akademie ve směru tohoto základního zaměření přispívat. Proč se o tomto aspektu zmiňuji? Proto, že vzhledem k situaci ve struktuře a zaměření jednotlivých prvků vědecké

základny oboru teorie velení je využívání výsledků vědecké práce jediného a největšího výzkumného ústavu oboru pro přípravu kadrů značně problematické. Situace je taková, že tam, kde by měly být těsné vazby mezi výsledky vědecké práce profesionálních oborových pracovišť s obsahovou náplní přípravy kadrů v daném oboru, existuje dnes řada „bílých“ míst.

Tato specifická situace však není důsledkem toho, že podstatná a hlavní součást vědecké základny oboru je oddělena od vědeckopedagogické základny (tedy od vysoké školy). Snad ještě závažnějším momentem je to, že celá vědecká a vědeckopedagogická základna oboru teorie velení — eventuálně rozvoje velení — není doposud centrálně řízena ani koordinována. To se promítá nejen na nejvyšší, celoarmádní úrovni, ale ve svých důsledcích i např. na úrovni samotné VA AZ. Uvážíme-li, že kromě uvedených součástí (prvků) základny oboru je nutné jako oborové, byť realizační instituce, počítat i Správu vojenských informací s výpočetním střediskem GŠ a jí podléhající oddělení vojenských informací se strojně počítanými stanicemi na velitelských okruzích a armád, pak určité „zastřešení“ celého oboru je tím aktuálnější a potřebnější. Je řada otázek a problémů, které nelze do nekonečna řešit jen tzv. součinností a kolegiálními dohovory. Stejně tak nelze uspokojovat se s tím, že orgán GŠ — Stálá komise pro rozvoj velení — by tuto koordinující funkci v plném komplexu mohl zvládnout. To dokazuje zkušenost posledních 3 let, kdy nedošlo ani k jedné společné organizované poradě všech představitelů vědeckopedagogické fronty oboru rozvoje velení. Kromě toho Stálá komise pro rozvoj velení vznikla v důsledku plánu postupné realizace tzv. „nového modelu velení v ČSLA“ na nejvyšší úrovni a nikoli za účelem koordinace celého oboru v plné šíři, který reprezentuje v současné době nepočetnější část vojenskovo-vědecké základny ČSLA vůbec.

Jedním z negativních důsledků určité roztržitosti základny je i to, že v současné době není ucelená koncepce dalšího rozvoje velení v ČSLA. Původní hypotéza koncepce rozvoje velení, o které jednala konference MNO v březnu 1965, nebyla dále rozpracována a v podstatě ustrnula na úrovni hypotézy.

Je logické, že výuka, eventuálně příprava kadrů, je záležitostí nikoli hypotetickou, ale zcela konkrétní. Připravovat kádry na perspektivu 5 a více let nelze dlouhodobě organizovat a realizovat jen na základě nekonkretizované hypotézy.

Obdobně jako všechny ostatní dílčí koncepcce musí mít svůj základ v určité celkové koncepci rozvoje armády, v doktríně, v koncepci rozvoje branného systému atd. Ovšem ne vše je závislé jedině a právě jen na těchto základních koncepcích. V řadě nicméně důležitých aspektů a problémů procesu postupného zkvalitňování velení lze nalézt mnohá, byť ne konečná východiska, která by byla určitou společnouází ve vědeckovýzkumné a pedagogické práci.

Za této situace je více jako aktuální nárok, který vznikl počátkem roku 1968, aby řízením oboru teorie velení (zdůrazňují řízením po stránce obsahové a koncepční) byl pověřen určitý kolegiální orgán, složený ze zástupců — představitelů jednotlivých institucí — a prvků vědecko-

pedagogické základny oboru — tedy z představitelů jak vědecké, tak pedagogické fronty oboru teorie velení. Možnou variantou je vytvořit oborovou sekci vědecké rady MNO, která by centrálně, v úzké součinnosti s požadavky a plány velení ČSLA — především generálního štábu jako hlavního koncepčního orgánu odpovědného za rozvoj velení — koordinovala a sladila vědeckou i pedagogickou práci v oboru a byla odpovědná za vytýčování koncepcí cílevědomé další práce, v souladu s potřebami i možnostmi ČSLA. Konsolidace situace v rámci oboru na úrovni centrálního stupně řízení by se zákonitě velmi kladně promítala i do situace přímo na VA AZ, jakožto centra odpovědného za přípravu kádrů v oboru i pro vlastní obor teorie velení.

Ze stručné charakteristiky současného stavu rozvoje velení, požadavků na přípravu kádrů a současné struktury vědecké a vědeckopedagogické základny oboru teorie velení lze ke zkvalitnění systému přípravy kádrů navrhnout opatření, která by bylo třeba mít do budoucna na zřeteli a vyvíjet snahu i pochopení k jejich postupnému řešení:

1. Z vědecké a vědeckopedagogické základny oboru teorie velení vytvořit jednotné, centrálně řízený systém.

2. Rozpracovat perspektivní koncepci rozvoje velení v ČSLA a z ní dedukovat základní úkoly pro vědeckou základnu i pro přípravu kádrů.

3. Sjednotit současnou obsahovou náplň přípravy kádrů v oboru teorie velení vzhledem k současným i perspektivním potřebám rozvoje armády, delimitovat úkoly, odpovědnost i pravomoc jednotlivých vojenských vysokých škol — především VA AZ a VPA KG — a obdobně i vymezit funkci příslušných oborových kateder.

4. Započít s komplexním výzkumem a řešením polního systému velení jako základní a hlavní platformy pro sjednocení přípravy kádrů na vojenských vysokých školách v operačně taktických disciplínách.

Je zákonitě, že tyto úkoly a řadu dalších úkolů, na které jsem se snažil v tomto krátkém článku poukázat, nebude možné řešit okamžitě. Cílem článku bylo na tyto problémy ukázat v souvislosti s celkovým rozvojem velení a dát tak podnět k tvůrčí spolupráci na širší platformě. Podaří-li se to, pak tento příspěvek splnil svůj účel.

VÝCHOZÍ STANOVISKA

čs. vojenské doktríny

Ve dnech 25. a 26. února 1968 se konalo rozšířené zasedání operačně taktické sekce vědecké rady VA AZ k některým výchozím stanoviskům čs. vojenské doktríny. Kromě členů sekce vědecké rady VA AZ a dalších jejích příslušníků zúčastnili se zasedání představitelé některých složek MNO, GŠ, VO, ostatních vojenských škol a VzÚ 401.

Cílem zasedání bylo zkonfrontovat závěry dvou studií, zpracovaných kolektivem pracovníků VA AZ pro komisi MNO k rozpracování vojenské doktríny ČSSR, s názory dalších vojenských vědeckých pracovníků a s názory příslušníků štábů operačních svazků, ministerstva národní obrany a generálního štábu.

Účastníci zasedání byli seznámeni s celkovou strukturou a výchozími podmínkami úkolu „Vojenská doktrína ČSSR“. Studie, které byly zpracovány na VA AZ, jsou **zaměřeny jen ke dvěma problémovým oblastem tohoto celkového úkolu:**

- k charakteru příští možné války, možnosti jejího zahájení, charakteru prvních hodin a dnů války a ke způsobu jejího vedení;
- ke strategickému postavení ČSSR.

Úvodem k diskusi byly předneseny základní teze obou studií, které pak byly rozvedeny v dalších vystoupeních z hlediska hlavních problémů ve vojenském zpravodajství, operačním umění, všeobecné taktice, družích vojsk, velení a týlu.

V tezích byli účastníci seznámeni s hlavním pojmovým aparátem studií, zejména s pojmy válka, ozbrojený zápas, vojenská věda, vojenské umění, vojenská strategie, vojenská doktrína apod.

Ve vojenské vědě, zvláště v posledním období, vyvíjejí se totiž některé pojmy velmi rychle. Jejich obsah se přitom v podstatě sice nemění, spíše se jen prohlubuje a pozdvihuje na vyšší úroveň abstrakce. Obsah jiných pojmů se však mnohdy mění natolik, že některé staré pojmy již nevyhovují, a proto vznikají pojmy nové. Ale nejen to! **Obsah a vývoj některých nových pojmů v socialistické vojenské vědě a ve vojenské vědě imperialistických států je různý.** To vede pak často k dezorientaci a zbytečným sporům. Proto v obou studiích — pokud není výslovně uvedeno jinak — používá se jednotlivých pojmů v takovém významu, jak se s nimi běžně setkáváme v našich rádech, předpisech a ve vojenské odborné literatuře u převážné části vojensko-vědeckých pracovníků socialistických států.

Cíl, vymezená doba pro zpracování studií a rozdělení jednotlivých oblastí celkového úkolu mezi různá pracoviště VA AZ, VPA KG a MNO/GŠ limitovaly do značné míry i metody práce.

Obě studie vycházejí z platných zákonů, mezinárodních smluv a služebních předpisů, řádů a pomůcek ČSLA.

Vedle těchto základních materiálů zpracovatelé využili stanovisek některých stranických a vládních představitelů ke zkoumaným problémům, dále výsledků některých vědeckovýzkumných prací vojenské vědy a odborné domácí i cizí literatury.

Je nesporné, že formulace vojenské doktríny by měla vycházet především z všestranných bilancí, potřeb a možností našeho státu, z jeho dynamického rozvoje, z jeho koaličních závazků a z internacionálních zájmů.

Měla by tvořit názorový logický systém, zpracovaný formou zdůvodněných hypotéz, zásad a pravidel, který by však bylo možné definovat jako funkční model a u něhož by stanovená kritéria dovozovala kvantitativně i kvalitativně posoudit míru splnění stanoveného cíle.

Při všech analýzách i závěrech obě studie plně respektují skutečnost, že **čs. vojenská doktrína musí vycházet ze spojeneckých závazků se Sovětským svazem a s ostatními státy Varšavské smlouvy.** To zdůrazňuje však na druhé straně potřebu soustředit v naší vojenské doktríně hlavní úsilí především na ty úkoly, které musíme řešit vlastními silami a prostředky a které za nás nikdo jiný plnit nebude. Jejich řešení v doktríně je nutným přínosem k celkové obranyschopnosti států Varšavské smlouvy.

Při určování charakteru příští možné války čs. vojenská doktrína vychází z marxisticko-leninského učení o válce. Obecný cíl války spatřuje v dosažení politických cílů, které si vytyčily bojující státy nebo koalice, jichž však nemohly nebo nechtěly dosáhnout mírovými prostředky, ale jen ozbrojeným zápasem. **Považuje ozbrojený zápas za určující atribut války.** Přitom plně docení i význam dalších druhů boje, zejména ideologického, ekonomického, vědeckotechnického, psychologického a ostatních forem politického boje.

Cíl ozbrojeného zápasu vidí v porážce ozbrojených sil nepřítele, ve zničení nebo zajmutí jeho živé síly a techniky, ve vyřazení jeho nejdůležitějších ekonomických objektů, politických, administrativních, správních a komunikačních center. Při dosažení konečného cíle ozbrojeného zápasu musí být nepřítel zbaven možnosti pokračovat ve válce, zásobovat svoje ozbrojené síly, obnovovat výrobní a ekonomické zdroje; musí být podlomena jeho vůle, morálka a zejména schopnost pokračovat v dalším organizovaném odporu.

Při určování způsobů vedení příští možné války a forem ozbrojeného zápasu čs. vojenská doktrína spatřuje určující faktory především ve stanovených cílech války, v úrovni stavu rozvoje výrobních sil, bojové techniky, výzbroje, kvality a stupně připravenosti ozbrojených sil, ve společenském zřízení a v úrovni ekonomiky a vědeckotechnického rozvoje bojujících stran.

Čs. vojenská doktrína musí plně odrážet skutečnost, že **světový rozpor mezi socialismem a imperialismem dále trvá,** že vojenské ohrožení socialistických zemí imperialistickými státy a koalicemi stále existuje. **Při určování charakteru války musí brát v úvahu, že vedoucí velmocí obou stran mají ve výzbroji jaderné a termonukleární zbraně, všechny druhy raketové techniky a další nejmodernější výzbroj.** Jak politická realita, tak i tyto materiální předpoklady umožňují tedy vznik globální raketové jaderné války v případě, že dojde k rozhodujícímu střetnutí, v němž půjde o životně důležité zájmy obou vedoucích velmocí a že selžou všechny snahy o uzavření příměří nebo o udržení ozbrojeného konfliktu v omezeném rámci.

Tyto základní a trvající skutečnosti však v **současné době** — a s největší pravděpodobností i v **nejbližší perspektivě** — podstatně ovlivňují další politické i vojenskotechnické faktory.

Nebezpečí globální jaderné války a ohrožení samé biologické podstaty života na naší planetě nutí velmocí hledat při prosazování svých zájmů jiná řešení než v jaderné válce. Stejným směrem působí i **jaderná rovnováha mezi oběma hlavními velmocemi** a skutečnost, že nelze se dnes vyhnout mocnému odvetnému úderu po prvním hromadném jaderném úderu. I když trvá a dokonce v poslední době se i zvyšuje úsilí o vnitřní upevnění, politické stmelení a o zvýraznění vojenské funkce vojenských paktů, **projevuje se souběžně výrazná tendence k navazování kontaktů a zlepšení vztahů mezi Východem a Západem.** Zejména obě vedoucí velmocí, SSSR a USA, si uvědomují svou odpovědnost za případné rozpoutání globální jaderné vál-

ky. Proto hledají cesty, jak předcházet rozsáhlejším vojenským konfliktům v uzlových oblastech světa, v prostorech, kde by mohlo dojít ke střetnutí životních zájmů obou vedoucích velmocí.

Tyto vojenskopolitické aspekty musí mít zákonitě svůj odraz i ve vojenskotechnické části čs. vojenské doktríny. **I když není a nebude možné vyloučit, že příští válka by mohla mít charakter globální jaderné války od samého začátku, je pravděpodobnost jejího záměrného rozpoutání v současné době i v nejbližší budoucnosti malá.**

Proto je nutné věnovat podstatně větší pozornost přípravě a způsobům vedení **konvenční války**, a to i v těch prostorech, kde se dříve o takovém charakteru války téměř neuvažovalo, např. na středoevropském válcšti. Proto kromě příprav k jaderné válce je třeba přehodnotit schopnost obranného systému našeho státu a v něm zejména koncepci přípravy a organizaci ozbrojených sil **k úspěšnému vedení vojenských operací jen konvenčními zbraněmi co nejdéle dobu.**

Posílení tendence konvenční války ve vojenském paktu NATO odráží strategická koncepce „pružné reakce“, která pravděpodobně bude mít svou platnost i v nejbližším období. Podle ní jsou ozbrojené síly členských států koalice NATO připravovány tak, aby v soulase s politickými cíli konkrétní situace **byly schopny úspěšně vést všechny druhy ozbrojených konfliktů** od diverzní a protipartyzánské činnosti přes různé druhy omezených válek, vedených pouze konvenčními zbraněmi, přes omezené použití taktických jaderných zbraní, až po všeobecnou jadernou válku.

K těmto aspektům je třeba ve vlastní doktríně přihlížet, i když jak na Východě, tak i na Západě na řadu otázek charakteru příští možné války jsou mnohé rozdílné názory — zejména na možnost **vedení konvenční nebo omezené jaderné války na evropském bojišti po delší dobu.**

Pokud se týče **zahájení války** podle charakteru předpokládaného konfliktu, počítají obě strany s existencí určitého období **zvýšeného mezinárodního napětí.** Toto období, v němž mají být realizována nutná vojenská, politická a ekonomická opatření k válce, může trvat několik dní až několik měsíců. Pod krytím různých opatření, zejména cvičení, se předpokládá postupně zvyšovat bojovou pohotovost, především sil a prostředků **k prvnímu úderu.** Nelze však vyloučit velmi rychlé stupňování všech opatření, včetně rozvinutí armád do operačních sestav. I když se

předpokládá utajit většinu příprav, **nepokládá se v současné době za reálné dosáhnout strategického překvapení.** Nevylučuje se však možnost **operačního a taktického překvapení.** Podle názorů NATO má být k jeho dosažení využito v první řadě překvapivého úderu taktického letectva konvenčními a chemickými zbraněmi.

Čs. vojenská doktrína má brát v úvahu, že zejména dolet a únosnost letectva dovoluje nepříteli působit se současných základěn bez přemísťování, většinou mimo dosah našich odvetných prostředků. Stejně je třeba přihlížet k tomu, že systém nepřátelské PVO je již dnes velmi účinný jak proti vysoko, tak i proti nízkoletecím cílům.

Bojová připravenost a vysoký stupeň bojové pohotovosti pozemních vojsk na středoevropském válcšti má zabezpečit velení NATO možnost přejít ve velmi **krátké době a s minimální přípravou do války.** Kvalita a počet divízií, jejich rozmístění na předpokládaných směrech zasazení, má postačit k zahájení jak konvenční, tak i omezené jaderné války. **Na druhé straně nelze nevidět, že nedostatek hlubších záloh nezabezpečuje plynulé narůstání sil již prvního operačního sledu.**

Z těchto faktů a názorů je nutné vycházet i při určování možnosti zahájení a **charakteru prvních hodin a dnů války.** Za nejpravděpodobnější způsob zahájení války je třeba považovat **nenadálé napadení.** Rozhodující úlohu v prvním hromadném úderu bude mít taktické letectvo nepřítel, které je schopno v průběhu prvního dne války bez účasti Francie působit proti ČSSR hodnotou do 450 letounů a v případě účasti Francie až do 800—850 letounů. 10—25 % stíhacích bombardovacích letounů je schopno přelétnout naši státní hranici za 35—40 minut, dalších 25 % za 50—60 minut a zbytek za 3½ hodiny po vyhlášení poplachu. Silné vojenské letectvo je schopno vysadit a zabezpečit boj značného počtu taktických výsadek v příhraničním pásmu již v době prvního hromadného úderu. Útok pozemních sil s překvapením by mohl nepřítel zahájit proti naší republice 1. sledem 2 as (N) v hodnotě do 3, popřípadě 4 svazků. To činí 60—80 000 osob, přes 500 hlavních a téměř 900 tanků. V brigádách 1. sledu by mohlo být zpočátku polovina, postupně až 2/3 těchto sil a prostředků.

Za těchto předpokladů musí čs. vojenská doktrína soustředit své úsilí na přípravu a vedení **protivzdušné operace** společnými silami a prostředky PVO státu, PVO pozemních vojsk a frontového letectva již v prvních hodinách války s cílem

ničit prostředky vzdušného napadení na území nepřítele, na přístupech k našemu státnímu území i v celém prostoru. Hlavní úsilí bude nutné soustředit na odrazení vzdušných úderů na rozhodující objekty státu, na pozemní vojska, letectvo a jejich místa velení. K tomu je třeba vyčlenit část sil a prostředků do jednotlivých stupňů bojové pohotovosti, aby byly nepříteli způsobeny takové ztráty, které by měly způsobit vliv na jeho další činnost.

Čs. vojenská doktrína musí přihlížet k možnosti operačního a taktického překvapení a jeho následkům, zejména v důsledku silného nepřátelského uskupení taktického letectva na pražském směru, možného narušení velení a síly prvního hromadného úderu. **Zabránit operačnímu a taktickému překvapení je proto jedním z hlavních problémů, které musí naše doktrína řešit.** V obranném systému státu by mohl být tento úkol nejlépe a nejefektivněji řešen integrovaným (v perspektivě pokud možno automatizovaným) státním zpravodajským informačním systémem.

Ve výstavbě ozbrojených sil je třeba přednostně doplňovat lidmi a moderními technickými prostředky jak vševojskové průzkumné útvary a jednotky, tak zejména jednotky speciálního předurčení.

V operaci pozemních vojsk, zahájené nenadálým napadením a vedené konvenčními silami, půjde v **prvních hodinách války** o ovládnutí důležitých přechodů přes pohraniční horské a lesní masivy Šumavy a Českého lesa. Obě strany se budou snažit vést pohraniční sražení rozhodnou aktivní činností, s cílem co nejrychleji proniknout na území protivníka, přenést tam operaci a v nejkratší době dosáhnout stanovených cílů. Zejména nepřítel, který má nedostatek hlubších operačních záloh a omezené možnosti narůstání sil, se bude snažit dosáhnout politických cílů dříve, než vojska Varšavské smlouvy přijmou účinná protopatření na pražsko-saarském směru. Vedle toho charakter bojové činnosti v prvních hodinách války budou do značné míry ovlivňovat úkoly, konkrétní situace a terénní podmínky v prostorech činnosti každého útvaru, svazku a svazu.

V přípravě vojsk, velitelů a štábů se musí proto význačněji odrážet příprava a specifika vedení jak útočného, tak i obranného boje v našem pohraničí, na široké frontě, v horském a zalesněném terénu, vedení střetného boje na jednotlivých taktických směrech vzhledem k jejich skutečné kapacitě, reálným možnostem použití obrněných jednotek, podmín-

kám manévru podél fronty, možnostem pronikání do týlu a boků nepřátelských odporů, stejně jako vzhledem k využívání terénu k organizování vysoce efektivní protitankové obrany s minimálními silami a prostředky.

Čs. vojenská doktrína, v soulase se zásadami socialistického vojenského umění, zdůrazňuje rozhodující význam útočné koncepce vedení operací a boje. Reaguje na změny ve vojenskostrategických koncepcích NATO, na změny v reálných možnostech vzdušných a pozemních sil protistojícího nepřátelského uskupení, na změny v poměru sil, na realizovaná opatření vojenskopolitického charakteru po srpnu 1968.

Splnění úkolů naší armády v rámci ozbrojených sil Varšavské dohody vyžaduje, aby v soulase s ekonomickými možnostmi a lidskými zdroji ČSSR byly její ozbrojené síly a branný systém organizovány a připraveny tak, **aby byly schopny zadržet a odrazit především první nenadálý nepřátelský úder vedený konvenčními prostředky.**

K tomu je nutné organizovat příkrytí státní hranice s NSR i s Rakouskem z operačního hlediska. Cílem operačního příkrytí státní hranice je

- zabránit pozemním a vzdušným silám nepřítele proniknout na naše území,
- zabezpečit uvedení ozbrojených sil do bojové pohotovosti,

- vytvořit podmínky k zahájení prvního hromadného úderu,

- vytvořit podmínky k rozvinutí, přesunu a úspěšnému zasazení hlavních sil frontu na plánované směry a úspěšnému zasazení hlavních sil frontu na plánované směry a k organizovanému zahájení operace s cílem co nejrychleji přenést bojovou činnost na území nepřítele,

- zabezpečit podmínky k zasazení dalšího operačního sledu spojeneckých vojsk.

Protivzdušná obrana je budována jako nedílná součást palebného systému států Varšavské smlouvy na evropském válečném

Požadavek trvalého příkrytí státní hranice již v míru vyžaduje vyčlenit k jeho plnění úměrný, ale postačující počet sil a prostředků. **Rozhodující části vojsk příkrytí jsou proto ve stále bojové pohotovosti.** U ostatních vojsk musí dojít k rozhodné diferenciaci jak ve stupni bojové pohotovosti, tak v doplnění lidmi, bojové techniky, v další výstavbě i v dislokaci vojsk.

Charakter příští možné války a možnosti jejího zahájení vyžadují, aby čs. vojenská doktrína při výstavbě a přípravě ozbrojených sil ČSSR — stejně jako při

budování branného systému státu — **respektovala potřeby konvenční i jaderné války. Zvláštní pozornost musí věnovat protivzdušné obraně vojsk i státního území a boji s radiotechnickými opatřeními nepřítele.**

Zvýšená úhroza úderů prostředky vzdušného napadení, použití taktických a takticko-operačních výsadek a možnosti široké diverze ze strany nepřítele na celém státním území vyžaduje mít vedle vojsk polního velení odpovídající systém ochrany a obrany teritoria.

Způsoby vedení boje a operací v prvních hodinách a dnech války jak u vojsk přikrytí, tak i v úderných uskupeních armád, vyžadují:

— Rozhodně zvýšit palebnou sílu a účinnost zbraňových systémů s důrazem na PVO a PTO. Hlavním zdrojem zvýšení palebné síly je rozvoj dělostřelectva a vojskového letectva.

— Zvýšit pohyblivost a manévrovost pozemních vojsk na bojišti, především na taktickém stupni. Při zvyšování palebné síly vojsk a jejich manévrovosti by nemělo jít pouze o dohánění nebo vyrovnání se současnému stavu nepřítele, ale o progresivní zvýšení těchto kvalit k jejich plánovanému rozvoji. Tohoto cíle je nutné dosáhnout využitím vzdušné cesty jak pro manévry silami a prostředky, tak pro palebnou podporu pozemních vojsk.

— Podstatně zkvalitnit systém velení a řízení ozbrojených sil. K tomu upravit již v míru strukturu a metody velení tak, aby nebylo nutné provádět žádné podstatné změny při zahájení války jak ve velení polním vojskům, tak vojskům pro ochranu a obranu státního území.

— Vhodně zvolit a předem připravit místa velení na operačním stupni a pro orgány řízení státního území ve válce a vybavit je výkonnou spojovací technikou.

— Soustředit dostatečné operační zásoby materiálu do výhodných míst k zabezpečení přechodu na polní systém zásobování, k nutnému rozptýlení a možnému manévru hlavními druhy zásob jak při přikrytí státní hranice, tak k rozvinutí útočné operace na území nepřítele.

Ve výchozích hlediscích čs. vojenské doktríny se odrazí rovněž specifika strategického postavení ČSSR, které je dáno především těmito skutečnostmi:

— Naše státní území je ve středu Evropy na hranici dvou antagonistických společensko-ekonomických soustav, **na hranici dvou nejsilnějších vojenskopolitických bloků a jejich vojenských uskupení.**

— Čs. státní území je součástí nejdůležitějšího evropského válečného a má roz-

hodující význam pro obě vojenské koalice; i když neleží na hlavním strategickém směru, zůstává trvale středem zájmu evropské politiky.

— Geografický profil území ČSSR, jeho komunikační a dopravní systém, jeho vztah k hlavním operačně strategickým směrům středoevropského válečného, hrají velmi významnou úlohu v přípravě a vedení strategické operace na evropském válečném jak ze západu na východ, tak i obráceně. **Území lze významně využít ke strategickému manévru na nejkratších směrech vnitřní linie mezi důležitými operačně strategickými objekty jak středo- a jihoevropského, tak i centrálních oblastí západoevropského válečného.** Tato strategická poloha v Evropě a současná vojenskopolitická situace v rozděleném světě **nedovolují ČSSR vést neutrální politiku**, neboť její integritu by žádná z velmocí nezabezpečila vzhledem k jeho významu ve vlastních zájmech, zejména v obdobích politických krizí a vojenských střetnutí.

— Čs. území má těsný vztah k podunajskému operačnímu směru a tím i **k rakouské neutralitě.**

— Omezené lidské zdroje a ekonomické možnosti ČSSR nedovolují vést soudobou válku s nepřítelem, který má silnou, moderně vyzbrojenou a všestranně připravenou armádu **jinak, než ve vojenské koalici socialistických států.**

— Omezený vojenský potenciál nedává možnost ani v době míru významněji prosazovat vlastní politické cíle jinak, než ve spojeneckém svazku v hospodářsky a vojensky silné koalici socialistických států. ČSSR nemůže být proto „subjektem“ světové či evropské politiky. **Její vojenská doktrína nemůže přijmout strategii „všech směrů“ v žádné své oblasti.**

— Území České socialistické republiky tvoří **prostor ke strategickému rozvinutí nejen československých, ale i spojeneckých ozbrojených sil na pražsko-saarském směru.**

Strategický význam území ČSSR a výše uvedené skutečnosti mají a musí mít svůj doktrinální odraz

— v zahraniční a vnitřní politice ČSSR,

— v místě a úloze čs. armády v rámci ozbrojených sil států Varšavské smlouvy,

— v hospodářské a vědeckotechnické integraci RVHP,

— v operační přípravě státního území,

— v branném systému státu, zejména v přípravě a výstavbě jeho ozbrojených sil.

Zahraniční politika ČSSR by měla zabezpečit u všech států Varšavské smlouvy pochopení pro specifiku strategického po-

stavení našeho státu, především z hlediska jejich vlastních zájmů o obranu jejich koalice a dále z hlediska ekonomických možností, lidských zdrojů a dalšího rozvoje naší společnosti.

Ve spojeném velení ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, v koalici doktríně, je třeba prosazovat pochopení specifiky a strategického významu státního území ČSSR. Přitom je nutné vycházet ze zásady, že spolehlivé přikrytí čs. hranice je současně přikrytím podstatné části hranic socialismu, přikrytím proti silám úskupení NATO; proto musí být předmětem zájmu nejen čs. armády, ale i ozbrojených sil všech států Varšavské smlouvy. Týká se to především zpravodajského systému a palebného systému PVO na operačně strategickém stupni. **Také při stanovení úkolů vojskům polního velení ČSLA v rámci plánovaných opatření koalice je třeba k této skutečnosti plně přihlížet, aby byly reálné a plně zabezpečené v rámci spojeného velení.**

Vnitřní politika by se měla hlouběji zabývat branným systémem, zejména přijmout účinná opatření ve všenárodní přípravě obyvatelstva k možné konvenční nebo jaderné válce. **Všenárodní příprava by se měla posunout ze sféry jen dobrovolnosti do oblasti občanských zákonných povinností.**

Výstavba branného systému státu musí být plánována komplexně, řízena centrálně a plněna společným úsilím všech oblastí státní, politické a hospodářské správy.

V hospodářské a vědeckotechnické integraci RVHP by se měla odrazit snaha rozvíjet v ČSSR výrobu především v těch odvětvích zbrojního průmyslu, kde jsou k tomu kapacity a zdroje a které odpovídají tradici čs. zbrojního průmyslu. **Současně by tato výroba měla přispět k podstatnému zvýšení konvenční palebné síly vojsk a posílení PVO proti nízkoletícím cílům.**

V operační přípravě státního území je třeba věnovat prvořadou pozornost zkvalitnění a doplnění komunikačního systému ve směru východ-západ, stavbě dálkových potrubí, výstavbě velitelských stanovišť a podzemních spojovacích uzlů.

Při výstavbě branného systému je nutné řešit spolehlivé zabezpečení ochrany a

obranu státního území jak z hlediska uchování živé síly („přežití obyvatelstva“), tak z hlediska zabezpečení strategického rozvíjení, strategického manévru, zásobování a odsunutí i spojeneckých sil, operujících na pražsko-saarském směru. Proto je třeba v čs. vojenské doktríně odrazit nutnost zabezpečit životaschopnost této základny a spojeným úsilím ozbrojených sil států Varšavské smlouvy zabránit devastaci čs. území, zejména systémem účinné protiraketové a protivzdušné obrany.

Při organizaci ozbrojených sil bude nutné řešit vyvážený poměr vojsk polního a teritoriálního velení vzhledem ke shora uvedeným úkolům. Teritoriální vojska bude třeba organizovat a připravovat pro víceúčelové použití s důrazem na boj s výsady, střelení objektů, pořádkovou a regulační službu a likvidaci následků napadení ZHN nebo vzdušných prostředků klasickými chemickými a zápalnými zbraněmi. **K ochraně a obraně státního území bude nutné v daleko vyšší počtu využívat útvarů miličního typu pod jednotným velením teritoriálních velitelů.**

Organizace, výzbroj, výstroj a příprava vojsk polního velení musí odpovídat podmínkám a úkolům, které plní první operační sled na pražsko-saarském směru, tj. přikrytí státní hranice, odrazení prvního hromadného úderu nepřítelů a přechod do rozhodné aktivní činnosti v rámci první frontové operace v geografických podmínkách Českého lesa a Šumavy.

Čs. vojenská doktrína musí odrazit základní požadavky v systému bojové pohotovosti vojsk, zejména na počet vyčleněných vojsk k přikrytí státní hranice v trvalé pohotovosti a udržování dalších sil a prostředků v diferencované pohotovosti s cílem zabezpečit plynulé narůstání sil k dalšímu rozvíjení bojové činnosti prvním operačním sledem.

V doktrinálních stanoviscích by se měla dále odrazit:

- nutnost podstatného zvýšení palebné síly konvenčních prostředků a manérovosti bojové a dopravní techniky ČSLA v podmínkách pohraničních hor,

- nutnost úzké součinnosti při operačním přeskupování, rozvíjení, zasažení a vedení bojové činnosti s vojsky Sovětské armády na pražsko-saarském směru.

V diskusních vystoupeních účastníci zasedání věnovali hlavní pozornost výchozím hlediskům pro další rozvoj jednotlivých druhů vojsk, týlu, zpravodajského systému, velení a pro ochranu a obranu teritoria, která by se měla podle jejich názoru odrazit ve formulaci hlavních doktrinálních zásad.

Podplukovník ing. Jiří B r u s

PŘÍKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Přikrytí státní hranice je stále vážným problémem. Kromě stálých faktorů, jako např. délka státní hranice, geografické a terénní podmínky, podléhají ostatní faktory rychlým a prudkým změnám, jako např. politické vztahy států a koalic, charakter příští války, možnosti pravděpodobného nepřítele i situace a možnosti vlastních vojsk. Proto komplex otázek přikrytí státní hranice vidím především jako součást dynamicky se vyvíjejících vztahů mezi potřebami a možnostmi ozbrojených sil a států, které do značné míry ovlivňují i potřeby koaličního charakteru.

Přikrytí státní hranice má závažný doktrinální charakter. Bezprostředně souvisí s přípravou ozbrojených sil a teritoria k odrazení agrese nepřítele, má být v souladu s předpokládaným charakterem a způsobem zahájení příští války a vycházet z ekonomických, lidských i jiných možností státu.

Přikrytí státní hranice má svůj dlouhý historický vývoj. Vlivem nepřetržitě se zrychlujícího vývoje prostředků vedení ozbrojeného zápasu se však konkrétní způsoby řešení mění ve stále kratších lhůtách. Proto je správné brát v úvahu podmínky, za kterých se otázky přikrytí realizovaly.

Základním cílem přikrytí státní hranice je zabezpečení výhodných podmínek k rozvinutí hlavních sil a jejich zasazení. Podle toho opatření přikrytí státní hranice můžeme posuzovat jednak ve strategickém, jednak v operačním rámci. Rozhodovat budou především měřítko připravovaných opatření. Tak např. použití strategických sil na válčišti potrvá déle, budou odlišnosti např. v silách a prostředcích na přikrytí a k vytvoření podmínek pro zasazení hlavního

strategického uskupení. Značné odlišnosti mohou být v časové realizaci. Zatím co v operačním rámci může etapa příkrytí končit, ve strategickém měřítku může ještě pokračovat.

Při konkrétním příkrytí státní hranice vycházíme z charakteru příští možné války.

Rozhodující je možnost obou koalic řešit první strategické a operační cíle války v podstatě silami stojícími již v míru bez zdlouhavého a úplného mobilizačního rozvinování hlavních sil a prostředků. Proto příkrytí státní hranice je v současné době jako trvalý úkol, jehož rozhodující část opatření zabezpečujeme již v míru. Dnes nemusíme do zahájení agrese mobilizovat obrovské armády, soustřeďovat a rozvíjet je v průběhu několika týdnů do zahájení války na zvolených strategických a operačních směrech, přisunovat do příhraničního pásma obrovské množství techniky a materiálu a pak teprve zahájit útok. Nyní jsou vyčleněné strategické jaderné prostředky v nepřetržité bojové pohotovosti, téměř celé první strategické sledy ozbrojených sil hlavních koalic jsou schopny ve velmi krátké době zahájit boj. Tyto podmínky značně omezují nebo úplně vylučují dobu nutnou k příkrytí státní hranice a od základu podstatu příkrytí mění.

Tak např. na základě kvantitativně nových podmínek vedení válek a operací, způsobených použitím zbraní hromadného ničení, prostředků o velkém doletu a obrovské ničivé síle a v důsledku manévrového charakteru příští možné války upouštíme od budování nákladných souvislých stacionárních pohraničních opevnění. Příkrytí státní hranice řešíme silami, schopnými uskutečnit v krátkém čase manévry na potřebné směry a vytvořit i dostatečnou hloubku k získání času pro hlavní síly a splnění stanoveného úkolu.

Tím pochopitelně nevylučujeme všestrannou přípravu příhraničního pásma. Ta však musí odpovídat manévrovému charakteru soudobých operací.

Příkrytí státní hranice chápou prostorově a ne jako linii. Za pojmem příkrytí státní hranice vidíme celý komplex opatření na zemi, ve vzduchu a v přímořských státech i na moři, které zabezpečují činnost na vlastním území v celé jeho hloubce.

Příkrytí státní hranice můžeme chápat buď jako strategický nebo operační pojem. Dopady konkrétních opatření se sice projeví i na některých taktických stupních (divize, pluk), avšak tyto je nemohou řešit nikdy samostatně. Je nesprávné procvičovat na stupni prapor nebo rota příkrytí státní hranice. Tento stupeň musí řešit konkrétní způsoby bojové činnosti ať již různé modifikace, střetného boje či útoku.

Vzhledem k poslání a úkolům naší armády nepokládám za účelné rozebírat strategické aspekty příkrytí státní hranice, ale zaměřím se výhradně na operační příkrytí státní hranice.

UJASNĚNÍ NĚKTERÝCH POJMŮ

Pro volbu způsobů příkrytí státní hranice je rozhodující cíl operačního příkrytí.

Obecným cílem příkrytí je zabránit pozemním i vzdušným silám pravděpodobného nepřítele proniknout na naše území, zabezpečit uvedení ozbrojených sil do bojové pohotovosti, vytvořit podmínky k účasti v prvním hromadném jaderném úderu a k organizovanému zahájení bojové činnosti hlavními silami frontu (armády).

Konkrétní cíl překrytí státní hranice na určitém operačním směru musí vycházet z úkolů a cílů plánovaných operací. Je proto nesprávné vidět cíl překrytí bez úzké vazby na operační plány a první operace. Naopak překrytí musí bezprostředně vycházet z cílů prvních operací a vytvářet podmínky k jejich splnění.

Cíle operačního překrytí státní hranice budou mít bezprostřední vztah k počátku a zahájení války. Cíl překrytí zaniká, jakmile hlavní síly zahajují plnění svého úkolu ať již plánovaného či vynuceného činností nepřítele.

Operační překrytí státní hranice zároveň vystupuje jako různě dlouhé časové období, které začíná vydáním rozkazu (signálu) k překrytí státní hranice a končí vyjitím hlavních sil frontu (armády) na svůj směr a zahájením jejich bojové činnosti.

Časové období překrytí státní hranice můžeme rozdělit na první etapu, která probíhá ještě v míru, ve kterém realizujeme nejrozumnější opatření překrytí státní hranice a končí zahájením války. Tato etapa může být různě dlouhá a v případě překvapivého úderu nepřítele nemusí existovat vůbec. Dále pak na druhou, za optimálních podmínek poměrně velmi krátkou etapu, která probíhá již po zahájení války a končí zasazením hlavních sil.

Délka druhé etapy bude závislá především na stavu bojové pohotovosti hlavních sil, jejich dislokaci od státní hranice, způsobu zahájení války (bez nebo s kratším či delším předchozím obdobím narůstání nebezpečí agrese). V ní se nutně promítnou i specifické podmínky státu a celková připravenost jeho ozbrojených sil.

Značný vliv na trvání překrytí státní hranice do zasazení hlavních sil může mít i způsob zahájení války. Tak např. při zahájení války s hromadným použitím jaderných zbraní je reálný předpoklad značného narušení plánovaných uskupení vojsk, ztížení a zadržení jejich vyvedení a zasazení na předpokládané směry. Tato okolnost může značně prodloužit dobu překrytí státní hranice.

Překrytí státní hranice chápeme též jako souhrn bojové činnosti různých druhů ozbrojených sil, jejichž síly a prostředky jsou vyčleněny k plnění tohoto úkolu. Na překrytí státní hranice se v našich podmínkách budou podílet nejen vyčleněná část pozemních vojsk a vojska Pohraniční stráže, ale i prostředky PVOS a frontového letectva.

Vzhledem k tomu je překrytí státní hranice jako trvalý úkol, k jehož plnění jsou síly a prostředky předem vyčleněny. Jejich organizace a složení bude závislá především na zhodnocení možností nepřítele a kapacity jednotlivých směrů v pásmu svazu. V každém případě se však vojska předurčená k plnění tohoto úkolu, musí vyznačovat vysokou samostatností, manévrovostí, protitankovostí, spolehlivou ochranou proti vzdušným cílům nepřítele a vysokou životaschopností při možném hromadném použití zbraní hromadného ničení.

FAKTORY, KTERÉ OVLIVŇUJÍ PLNĚNÍ ÚKOLŮ

Mají-li vojska vyčleněná pro překrytí státní hranice splnit stanovené úkoly, musíme pro ně vytvořit potřebné předpoklady především z hlediska bojové pohotovosti a dislokace.

Faktor času hraje stále významnější úlohu zvláště na počátku války. Včas přijatá opatření mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit získání iniciativy a tím i celý průběh války.

Protože žádný stát, včetně rozhodujících světových velmocí, si nemůže dovolit udržovat celou armádu v bojové pohotovosti, hledá východisko ve správně diferencované bojové pohotovosti. Tato nutnost platí tím více pro státy s velmi omezenými lidskými a materiálními možnostmi.

Bojovou pohotovost musíme diferencovat mezi vyčleněná vojska příkrytí a ostatní síly svazku, a především zvlášť výrazně mezi pohraniční divize, které vyčleňují vojska příkrytí nebo plní tento úkol jako celek, a ostatní síly a prostředky armády a frontu. Podobně tomu bude i u svazků a útvarů druhů vojsk a služeb, kde budeme privilegiovat především protitankové a protiletadlové prostředky a některé ženijní jednotky a útvary, které mohou působit v rámci vojsk příkrytí.

Stav bojové pohotovosti rozhodujících sil vojsk příkrytí musí především zabezpečovat:

- možnost okamžitého plnění úkolu,
- narůstání úsilí vojsk příkrytí v krátkém časovém období.

Rovněž dislokace vojsk příkrytí by měla vytvářet optimální podmínky pro splnění úkolu. Mám na mysli především možnost rychlého vyjití do pásma příkrytí státní hranice při vyloučení možnosti působení na posádky vojsk příkrytí dělostřelectvem a působení účinnou střelbou taktickými jadernými prostředky z teritoria nepřítele. Tomu odpovídá vzdálenost 20—25 km od státní hranice. Za těchto podmínek mohou síly a prostředky, vyčleněné pro příkrytí státní hranice, zaujmout určená postavení za 1,5—2 hodiny. Tato doba je únosná i vzhledem k dislokaci vojsk nepřítele nejbližšího rozmístěných u státní hranice.

HODNOTA SIL A PROSTŘEDKŮ, VYČLENĚNÝCH PRO PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Ta bude především závislá na možnostech nepřítele, zámyslu první operace a terénních podmínkách.

Hodnota sil a prostředků má být taková, aby odpovídala cílům příkrytí, tzn. udržet výhodné čáry k rozvinutí vlastních vojsk a vést bojovou činnost takovou dobu, kterou potřebují hlavní síly k rozvinutí, přesunu a zasazení do sražení. Hlavním úkolem vojsk příkrytí státní hranice bude čelit především překvapivému úderu nepřítele, tzn. takovým uskupením vojsk, která má nepřítel vytvořená již v míru, nebo které může ve velmi krátkém časovém období vytvořit.

Musíme počítat i s tím, že nepřítel pod nejrůznějšími záminkami přisune do blízkosti hranice další síly a prostředky, jak tomu bylo nejednou při různých cvičeních NATO a zmaří naše propočty. Pak velitelé, odpovídající za příkrytí státní hranice, jsou povinni včas přijmout doplňující opatření k zesílení vojsk příkrytí státní hranice.

Z těchto důvodů je starost o příkrytí a zabezpečení státní hranice trvalou povinností příslušných velitelství a štábů. Tyto orgány musí včas reagovat na všechny změny, ať trvalé nebo dočasné, ke kterým dojde na území nepřítele.

Hodnota sil a prostředků příkrytí státní hranice musí vycházet i ze zámyslu prvních nadcházejících operací. Jistě podstatný rozdíl v příkrytí státní hranice bude tam, kde předpokládáme pasívní úsek a jiné hodnoty vojsk pro příkrytí budou na směru, kde chceme rozvinout hlavní úderné uskupení.

Při vyčleňování sil a prostředků k přikrytí státní hranice vycházíme též z terénních podmínek, tzn. kapacity jednotlivých směrů, možností přikrývat některé směry malým počtem sil a prostředků a hlavní síly vojsk přikrytí soustřeďovat na tankové směry.

Podstatné rozdíly v hodnotě vojsk, vyčleněných k přikrytí státní hranice, budou na naší západní hranici a na hranici s neutrálním státem.

Přikrytí státní hranice je možné řešit vyčleněním sil a prostředků z pohraničních divizí, obvykle tankových nebo motostřeleckých pluků, vyčleněním celé jedné divize ze sestavy armády nebo kombinací obou způsobů.

Nejvýhodnější způsob je vyčleňování tankových a motostřeleckých pluků ze sestavy pohraniční divize. Značně usnadňuje velení, součinnost i všestranné využití vyčleněných sil a prostředků při přechodu hlavních sil k plnění stanoveného úkolu.

V podmínkách horského a zalesněného terénu můžeme k přikrytí státní hranice vyčleňovat ještě menší síly a prostředky než pluk.

Hlavní část vojsk přikrytí, tvořená z motostřeleckých a tankových útvarů nebo i svazků, doplňují vojska Pohraniční stráže, která v případě válečného konfliktu začleňujeme do sestavy pohraničních svazků.

V případě, že se nepodaří vojskům, původně vyčleněným k přikrytí státní hranice, splnit stanovený úkol, musíme k narůstání úsilí vojsk přikrytí připravit další síly a prostředky.

K odražení vzdušného nepřítele předem vyčleňujeme a udržujeme ve vyšším stupni bojové pohotovosti prostředky PVO, především v systému protivzdušné obrany státu. Jejich cílem bude zničit všechny prostředky vzdušného napadení v celém prostoru státního území a na přístupech k němu, ubránit důležité objekty státu, pozemní vojska i letectvo, a nedopustit přelety prostředků vzdušného napadení.

Jejich hodnota se bude řídit především potřebou odrazit první vlny nepřátelského letectva a dosáhnout požadované účinnosti.

ZPŮSOBY PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Způsob přikrytí státní hranice není jednou provždy daný, ale bude se řídit podle způsobu zahájení války. Rovněž bude značně ovlivněn včasným či nevčasným přijetím opatření a závislý na okamžitých možnostech vlastních vojsk i možnostech dalšího narůstání k přikrytí státní hranice.

V podstatě můžeme rozlišit dva základní způsoby přikrytí státní hranice:

1. Dosáhne-li nepřítel překvapení a vojskům přikrytí se nepodaří předem zaujmout pásmo přikrytí a budou zahajovat bojovou činnost z chodu. Pak bude mít boj v přikrytí státní hranice charakter střetných bojů a přechodů do spěšně zaujaté obrany na vynucených čarách. Tento způsob činnosti bude velmi náročný na samostatnost, iniciativu a rozhodnost velitelů a vojsk přikrytí.

2. Přikrytí státní hranice s předstihem — do zahájení nepřátelství. Vojska přikrytí stačí předem uskutečnit základní plánovaná opatření. Jejich činnost bude v podstatě spočívat v přesunu a zaujetí obrany na široké frontě s vytvořením potřebného předpolí. V něm mohou výhodně působit vojska Pohraniční stráže, jejichž dislokace a znalost terénu dávají předpoklady k úspěšnému splnění úkolu přikrytí.

Obrana vojsk přikrytí se bude zpravidla opírat o předem splánovanou obranu důležitých směrů a prostorů, které jsou nejen vhodné pro vedení

obranu, ale i rozhodující pro rozvinutí hlavních sil frontu (armády) a současně vytvářejí vhodné prostorové předpoklady pro manévr hlavních sil k úplnému zničení nepřítele.

Obrana v pásmu příkrytí státní hranice bude zpravidla složena ze samostatných opěrných bodů rot, popřípadě praporečnických rajónů obrany se značnými mezerami v sestavě, které budou vyplňovat zátarasy, palba protitankových prostředků, dělostřelectva, údery letectva, protizteče druhých sledů a střeženy průzkumnou a zajišťovací činností.

Hloubku obrany budou vytvářet jedno až dvě pásma příkrytí. První pásmo budou zpravidla obsazovat předem vyčleněná vojska příkrytí státní hranice. Druhé pásmo mohou obsazovat další síly a prostředky, předurčené k narůstání úsilí vojsk příkrytí nebo současně sloužit jako vhodná čára pro rozvinutí hlavních sil k přechodu do všeobecného útoku nebo protiúderu.

Přední okraj prvního pásma příkrytí státní hranice bude účelně maximálně přiblížit státní hranici na vzdálenost 2—5 km, která umožní těsnou součinnost i podporu vojsk Pohraniční stráže.

Základní kalkulační jednotkou při řešení sestavy vojsk příkrytí může být obranný úsek pluku, nebo na samostatných a málokapacitních směrech praporeční rajón obrany.

Pluk vyčleněný k plnění úkolu příkrytí státní hranice může obsazovat obranný úsek o šířce 20 i více km a hloubce 8—10 km. Bojová sestava pluku může být 2—3 prapore v prvním sledu, tankový prapore v druhém sledu, plukovní dělostřelecká skupina, protitanková a ženijní záloha.

Roty Pohraniční stráže můžeme začlenit přímo do sestavy pluku, nebo mohou plnit funkci bojového zajištění, popřípadě (podle činnosti nepřítele) obsazovat záložní opěrné body v postaveních pluku.

I při značné šířce obrany pluku bude nutné soustřeďovat úsilí především na tankové nebezpečné směry a předpokládané prostory soustředění úsilí nepřítele, zatímco méně důležité směry a prostory mohou bránit výhradně síly Pohraniční stráže.

PLÁNOVÁNÍ PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Jedním z důležitých předpokladů úspěšného příkrytí státní hranice je jeho včasné a důsledné plánování a živé udržování příslušných materiálů.

Hlavním řídicím a koordinujícím orgánem, který je odpovědný za spolehlivé příkrytí státní hranice, je generální štáb. Jeho úloha spočívá především v tom, že stanoví koncepci příkrytí státní hranice, určuje hodnotu sil a prostředků, vyčleněných pro příkrytí a stanoví úkoly vojsk příkrytí z hlediska potřeb ozbrojených sil i potřeb teritoria. Kromě těchto povinností koordinuje činnosti všech druhů ozbrojených sil, jež se podílejí na příkrytí státní hranice, určuje zásady podřízenosti a součinnosti i zásady použití prostředků frontu ve prospěch vojsk příkrytí.

Významná úloha generálního štábu rovněž spočívá v tom, že svými rozhodnutími v oblasti bojové pohotovosti, organizace, dislokace a plánů mobilizačního rozvinutí vytváří podmínky vojskům k splnění úkolů příkrytí.

Hlavním plánovacím článkem, který podrobně plánuje příkrytí státní hranice, je armádní stupeň. Ten řeší příkrytí státní hranice v pásmu plánované operace na základě úkolu, stanoveného generálním štábem i zámyslu plánované operace.

Jednou z důležitých součástí plánování je pečlivá a důkladná rekonoskace v přihraničním pásmu. Tu uskutečníme na základě předpokládaných směrů útoku nepřítele, vyhodnocení možných přechodů přes státní hranici a přístupů k ní, možností využití výhodných terénních překážek, vhodných míst pro budování ženižních zátarasů a celkového manévru silami a prostředky.

Armádní stupeň zpracovává jako samostatný dokument „plán přikrytí státní hranice“. Jeho obsahem může být:

- předpokládaná činnost nepřítele v pásmu armády, pravděpodobné směry útoku a jejich kapacita,
- zámysl velitele pro přikrytí státní hranice; v něm vyjádří hlavní úsilí vojsk přikrytí, jejich složení a uskupení,
- úkoly vojsk přikrytí, způsob zaujetí pásma přikrytí a předpokládaný další manévr,
- úkoly vojsk Pohraniční stráže, součinnost s pozemními vojsky,
- složení a činnost vojskové PVO v návaznosti na systém PVOS,
- palebná postavení RVD,
- ženižní úpravu terénu, úseky ženižních zátarasů a protitankových překážek, příprava komunikací k manévru zálohami vojsk přikrytí,
- způsob použití prostředků svazků a armády ve prospěch vyčleněných vojsk přikrytí,
- dobu vyvedení vojsk přikrytí a lhůty dosažení pohotovosti,
- organizaci velení a spojení vojsk přikrytí,
- zásady součinnosti,
- týlové zabezpečení vojsk přikrytí.

Plán přikrytí je jedním z nejdůležitějších operačních dokumentů. Jeho obsah však nemůže být samoučelný. Tento dokument musí především obsahovat podklady pro velení vojskům přikrytí. Zásadně se v něm nevyjadřují jiné otázky, které obsahují druhé operační plány.

Plán přikrytí je nezbytné po určitých intervalech periodicky prověřovat, upřesňovat a doplňovat nebo měnit v souladu se vzniklou situací.

Důležitou oblastí splánování je vyřešení otázek zabezpečení bojové činnosti vojsk přikrytí. Zde klademe důraz na zabezpečení charakteristických zvláštností vedení bojové činnosti vojsky přikrytí, které spočívají především v nutnosti okamžitě přijmout boj s vojsky nepřítele, vést bojovou činnost samostatně, na směrech, bez těsného dotyku se sousedy ve složitých podmínkách jaderného napadení a vzdušné situace. Přitom bereme v úvahu, že vojska přikrytí státní hranice povedou bojovou činnost v přikrytí dočasně, budou je zpravidla překračovat hlavní síly divizí nebo armád a pak budou vytvářet jejich druhé sledy a zálohy.

Z poslání vojsk přikrytí vyplývá i určitá specifika jejich přípravy k plnění úkolů přikrytí státní hranice. Je nesprávné tuto specifiku přípravy podceňovat a na druhé straně nevidět všestrannou nutnost jejich dalšího využití.

Plán přikrytí státní hranice musí být maximálně jednoduchý. Použití vojsk přikrytí musí vycházet z nejsložitější situace, která může vzniknout především v důsledku napadení nepřítele s překvapením.

Základní varianta zaujetí pásma přikrytí státní hranice by měla být stejná jak pro vedení boje v přikrytí s použitím jaderných zbraní, tak i bez nich. Na různé alternativy zahájení války by vojska přikrytí měla reagovat teprve použitím záloh a druhých sledů.

Závěr

Přikrytí zůstává jedním z velmi důležitých úkolů ozbrojených sil. Jeho důležitost vzrůstá v souvislosti s růstem účinnosti prostředků vedení ozbrojeného zápasu.

Objektivní možnost nepřítele neustále zkracovat čas k přípravě agrese a snaha dosáhnout maximálního překvapení, zvláště v podmínkách použití jaderných zbraní, podtrhuje význam přikrytí státní hranice.

Hlavním cílem každého přikrytí státní hranice je čelit překvapivému útoku nepřítele a vytvořit v samém počátku války příznivé podmínky ozbrojeným silám i teritoriu ke splnění úkolu.

Síly a prostředky předem vyčleněné k přikrytí musí být schopny čelit hromadnému útoku silných tankových uskupení za složitých podmínek raketové jaderné války.

Způsoby přikrytí státní hranice a zásady činnosti vojsk přikrytí nejsou jednou provždy dány, naopak, v důsledku změn v možnostech nepřítele a vlastních vojsk podléhají častým a permanentním změnám.

Jedním z velmi důležitých předpokladů splnění úkolu je včasné a promyšlené splánování činnosti vojsk přikrytí. Přitom hlavní pozornost při plánování věnujeme podrobným propočtům. Jedině tak mohou příslušní velitelé přijmout odpovídající rozhodnutí pro přikrytí státní hranice.

Samotná existence přikrytí státní hranice nesmí být důvodem k vyčkávání a pasivitě s použitím hlavních sil. Úkol odrazit agresi nepřítele v maximálně krátké době a přenesení bojové činnosti na území nepřítele může být splněn pouze včasným a rychlým zasazením hlavních sil, k čemuž opatření přikrytí na státní hranici vytvářejí potřebné předpoklady.

PROTIVÝSADKOVÁ OBRANA NA TERITORIU ČSSR

Jak jsem ukázal v minulém článku (VM 1/1969), potenciální nepřítel počítá s použitím výsadků v každé předpokládané variantě eskalace a v každé uvažované formě zahájení války. Proto musíme organizovat včas účinnou protivýsadkovou obranu i na teritoriu. Protivýsadková obrana teritoria nezahrnuje jen boj s výsadky po jejich vysazení, ale postihuje všechna období příprav nepřítele, a to:

- ničení vzdušně výsadkových vojsk a dopravních prostředků nepřítele (i pozemních vojsk určených pro přepravu vzduchem) v prostorech jejich rozmístění nebo soustředění a při jejich nakládání,
- ničení nepřátelských dopravních prostředků za přeletu,
- ničení výsadkových vojsk a dopravních prostředků při vysazování (vykládání) a po vysazení nebo vyložení, dříve než se zorganizují k boji,
- průzkum, zjišťování, sjednání dotyku a boj s výsadky, kterým se podařilo vysadit na teritoriu.

Rozhodujícím prostředkem ničení vzdušně výsadkových vojsk nepřítele jsou jaderné zbraně. Jejich včasným použitím můžeme dosáhnout, že k vysazení nepřítele vůbec nedojde.

Hlavní úkol při boji s operačními a operačně taktickými výsadky po jejich vysazení na teritoriu (dojde-li k němu) budou plnit útvary a svazky ze zálohy generálního štábu, dále letectvo a prostředky PVOS. Důležitou úlohu mohou sehrát i územní ozbrojené složky, podřízené vojenským územním velitelům, protože mohou rychle zasáhnout proti nepříteli a to v době, než se zorganizuje k boji.

Pro územní vojenské orgány, které budou řídit veškerou vojenskou činnost na teritoriu s výjimkou PVOS, bude obrana proti nepřátelským vzdušným výsadbám hlavním úkolem.

Protivýsadeková obrana zahrnuje činnost prostředků protivzdušné obrany, činnost územních ozbrojených složek a vzhledem k mimořádným nárokům na počet sil a jejich rozložení i činnost civilního obyvatelstva.

Protivýsadkovou obranu nemůžeme oddělit ani od protivzdušné obrany, protože **ničení prostředků vzdušného napadení silami protivzdušné obrany představuje podstatnou část bojové činnosti proti vzdušným výsadbám.**

Protivýsadkovou obranu nemůžeme oddělit ani od dalších opatření obrany teritoria, neboť největším nebezpečím a možným iniciátorem většiny nepřátelských akcí, které mohou různým způsobem ohrozit funkci teritoria jako zápolí (ohrozit chod válečné výroby vyvoláním nepokojů, narušením nezbytného pořádku), jsou nepřátelské výsadky. K těmto akcím není třeba rozsáhlých sil — mohou to být agenti a záškodníci přepravení vzduchem, nebo ponechání v týlu našich vojsk, vyslaní předem a aktivovaní až po zahájení války.

V rámci pozemní obrany teritoria zaujímá tedy protivýsadeková obrana důležité místo. Její organizace je neoddelitelně spojena s přípravami ostatních druhů bojové činnosti.

Současné přípravy k protivýsadekové obraně teritoria dosáhly u nás určité úrovně, avšak v důsledku celkového zaostávání teoretické práce v oblasti teritoria nemohly vyřešit současné závažné problémy.

Snahy o sjednání nápravy, našly svůj odraz v úkolech Akčního programu ČSLA, který ukládá v tomto a příštím roce „...připravit potřebné teoretické podklady pro rozpracování opatření k realizaci obranného systému...“.

Ujasnění úlohy, místa a zásad organizace protivýsadekové obrany teritoria patří k tomuto úkolu.

Služební řády a předpisy nerozvádějí zásady příprav a řízení protivýsadekové obrany. Základní ustanovení o organizaci a vedení soudobého boje jsou sice objektivně platné i pro přípravu a řízení boje s výsadbami, ale přehlížení a zjednodušená aplikace zvláštností vyplývajících především z rozdílnosti sil a prostředků vedou k nedoceníení důležitosti příprav k obraně teritoria.

Protivýsadkovou obranu, pokud se jí řády a předpisy vůbec dotýkají, považují jako součást zabezpečení polních vojsk. Při organizaci vševojskového boje, nebo operace se k ochraně proti výsadbám vyčleňuje jen takové množství sil, aby nebyla oslabována úderná síla hlavních uskupení.

Při obraně teritoria však boj s výsadbami nabývá kvalitativně jiného charakteru, neboť pro vojenské územní orgány a ozbrojené složky je to hlavní úkol (mimo protivzdušnou obranu státu) a nepřátelské výsadky jsou spolu s prostředky vzdušného napadení pro teritorium hlavním nebezpečím.

K dosažení úspěchu při obraně teritoria je nezbytné společné úsilí a úzká součinnost všech zúčastněných sil a prostředků pod vedením jednoho odpovědného orgánu.

Důležité je připravovat protivýsadkovou obranu se zřetelem na všechna opatření, která zahrnuje — zejména v období než dojde k vysazení nepřítele na našem území. To může odstranit nebezpečný fatalismus vůči potenciálnímu nepříteli a zejména podceňování přípravy a úlohy územních jednotek a orgánů na nižších stupních.

Jednotky připravované v jednotlivých územních celcích nebudou s to splnit všechny úkoly protivýsadekové obrany. Včasným a rozhodným zásahem však

mohou ovlivnit zasazení a výsledek boje vojenských útvarů proti výsadbám operačně taktického a operačního rozsahu.

Mohou klást účinný odpor proti nejpravděpodobnější formě a způsobu použití výsadek vojenských nepřítele — proti přepadům důležitých objektů a zařízení na teritoriu. K této formě může nepřítel (podle jeho zásad) použít jednotky v síle výsadkové roty až praporu.

Územní ozbrojené složky na nižších stupních mohou úspěšně bojovat a ničit průzkumné a diverzní výsadky nepřítele.

Zvláštnosti zásad bojové činnosti těchto jednotek vyplynou především z různorodosti těchto sil a prostředků a z aplikace všeobecných taktických zásad při jejich použití. Při boji s nepřátelskými výsadbami na tomto stupni lze očekávat různé druhy činnosti. S ohledem na zásady použití výsadek v armádách NATO a s ohledem na vlastní síly musíme velení protivýsadkové obraně na teritoriu vysoce integrovat, má-li být úspěšné.

Hlavní důraz klademe na rychlé získání dostatečně podrobných zpráv o situaci, na rychlé a dovedné skloubení bojové činnosti různých jednotek podle jediného zámyslu a na pružně organizovanou součinnost všech zasazených sil a prostředků.

Za rozhodující v boji s nepřátelskými vzdušnými výsadbami považujeme období do vysazení nepřítele na našem území. Zvláště příhodná doba k ničení výsadek je jejich soustřeďování a nakládání do přepravních prostředků, kdy v důsledku soustředění na malém prostoru jsou nejzranitelnější.

Volbu vhodných prostředků ke zničení zjištěných vzdušně výsadkových vojsk nepřítele ovlivní zejména:

- vzdálenost zjištěných výsadkových vojsk nepřítele od fronty;
- uskupení a hustota prostředků PVO nepřítele v těchto prostorech a na daných směrech;
- síla, možný zámysl použití vzdušně výsadkových vojsk i jiné okolnosti.

Nepřítel se bude snažit utajit přípravy a chránit výsadková vojska silnou PVO, což bude velmi znesnadňovat jakýkoli průzkum v hloubce území nepřítele.

V počátečním období války bude pravděpodobně pouze letectvo schopné zjišťovat a prověřovat přítomnost výsadkových vojsk nepřítele na válčisti a současně je ničit ještě před tím, než je nepřítel vyvede do jiných prostorů, nebo učiní jiná opatření k jejich ochraně.

S ohledem na to, že vzdušné výsadky budou zejména při jejich soustřeďování v nakládacích prostorech chráněny silnou PVO, **bude výhodné, nepodařilo-li se systém PVO nepřítele narušit, ničit zjištěné uskupení vojsk raketami s jadernou municí.**

Zvláště první úderu na vzdušně výsadková vojska a na prostředky PVO můžeme vést raketami.

Další úderu může vést po dodatečném průzkumu letectvo, které bude prověřovat výsledky předcházejících úderů.

Úderu jadernými zbraněmi na nepřítele ve větší hloubce použijeme zpravidla jako pozemní, nebo nízké vzdušné, s úkolem zničit vzdušně výsadková vojska a dopravní letectvo a zároveň na delší dobu zabránit využití letišť a letištních zařízení. Pro nepřátelské výsadky bude letectvo i ostatní prostředky naší protivzdušné obrany hlavním nebezpečím. Z toho důvodu mohou být hlavními objekty nepřátelské činnosti.

Při organizaci protivýsadkové obrany je tudíž reálné předvídat i takovou situaci, kdy nepřítel naruší ne-li úplně vyřadí systém naší PVO v celém pásmu přeletu vzdušných výsadků i v prostoru jejich vysazení.

I pak, podaří-li se nám narušený systém PVO obnovit, nebude zřejmě boj s nepřátelskými výsadky snadný a může dojít k vysazení nepřátelských vojsk.

Pak se nepřítel bude snažit všemi silami zabezpečit jejich boj po vysazení. Závěry z vyhodnocení dosavadních zkušeností i dostupných odborných publikací o zásadách této podpory naznačují, že nepřítel stále hledá vhodné a dokonalejší formy této podpory.

Víme, že stále vyhledává a zkouší i způsoby taktického i technického vysazování vojsk a bojové techniky na bojišti.

Nemůžeme očekávat, že bude v podmínkách středoevropského válčiště přepravovat vzdušné výsadky velkými leteckými svazy v sevřených sestavách, jako v operacích ke konci druhé světové války. Nepřítel přizpůsobí přelet dopravního letectva podmínkám současné protivzdušné obrany, tj. rozptýlení sestavy, rozdělení leteckých útvarů a svazů na více směrů, využívání různých výšek letu, různých forem ochrany dopravního letectva bojovými letouny apod.

V přípravách protivýsadkové obrany vycházíme z předpokladu, že se nepřítel bude snažit výsadkové operace i taktické výsadky většího rozsahu uskutečňovat jen tehdy, podaří-li se mu vytvořit předpoklady k jejich úspěšné realizaci. Pro nás to bude znamenat — organizovat boj v nejsložitější situaci a v ohrožených prostorech zřejmě za převahy nepřítele.

Proti i v případě narušení, nebo vyřazení většiny prostředků naší PVO musíme předvídat opatření, abychom bojovou činnost vlastních vojsk proti nepřátelskému dopravnímu letectvu nad naším územím stupňovali.

Půjde o včasný manévř silami a prostředky PVO z jiných směrů a správné využití těch prostředků, které nepřítel nezníčil.

Na ohrožený směr, kde může nepřítel podle zjištěných příznaků použít výsadky, přisuneme zejména protiletadlové řízené střely (dále jen PLRS), protiletadlové dělostřelectvo a prostředky vzdušného průzkumu s cílem blokovat prostor, znemožnit jejich vysazování a jejich podporu letectvem.

Ve Vietnamu používá armáda USA k uskutečnění tzv. „aeromobilních operací“ v širokém měřítku vrtulníky pro přepravu vojsk i k jejich palebné podpoře. Intenzivně využívá též tzv. „vojenské letectvo“.

Podle dosavadních výsledků můžeme očekávat širší použití těchto prostředků jak k zabezpečení výsadkových operací, tak operací pozemních vojsk.

Protivýsadková obrana teritoria musí proto zahrnovat účinná protiopatření a předvídat způsoby boje s těmito prostředky.

Zkušenosti z vietnamského bojiště ukazují, že se význam palby pěchotních zbraní v boji proti vzdušným cílům nezměnil, přestože moderní armády mají celou řadu účinných protiletadlových zbraní a zbraňových systémů. Organizace účinné palby z pěchotních zbraní je však složitější.

Tyto prostředky můžeme účinně používat proti vrtulníkům, dopravnímu i vojenskému letectvu nepřítele, přepravujícímu a zabezpečujícímu výsadky apod.

Proti vrtulníkům a určitým typům letounů „vojského“ určení mohou vést účinnou palbu všechny ruční zbraně územních ozbrojených složek, a to salvami celých jednotek.

Účinným prostředkem boje se vzdušnými výsadky přepravovanými vrtulníky je i zatarasování terénu s cílem zabránit jejich přistání. Jak ukazují

zkušenosti z Vietnamu jsou různé způsoby a prostředky zatarasování. Lze k němu využít civilní obyvatelstvo a materiály z místních zdrojů.

V době vysazování (vykládání) nepřátelských výsadek musí PVO vyvinout maximální úsilí ke zničení dopravních prostředků i vojsk. Toto období je nejvhodnější k ničení nepřátelských dopravních letounů a vrtulníků vlastním letectvem. Nepřítel bude mít ztížené podmínky pro stíhací ochranu (i při nadvládě ve vzduchu) vzhledem ke složitému manévru dopravního letectva. Letouny musí při vysazování (vyložení) snížit rychlost i výšku letu, takže dojde ke zhuštění sestavy dopravních prostředků, nemá-li se vysazení časově prodlužovat. Tím budou delší dobu v účinné palbě našich PL prostředků. Stíhací ochrana bude ztížena i tím, že letouny budou velmi vzdáleny od svých letišť, což má vliv na dobu jejich podpory v prostoru výsadek.

Všechny tyto okolnosti musíme využít, abychom boj s nepřátelskými výsady rozhodli ještě do jejich vysazení.

Úspěšná činnost územních ozbrojených složek a jejich zásah proti nepříteli v nejvhodnější době je závislá

- na včasné zjištění nepřátelských výsadek, popř. jejich přepravních prostředků,

- včasné uvědomení sil a prostředků vyčleněných k protivýsadkové obraně,

- správně organizovanému systému palby proti vzdušným cílům a výsadekům,

- na rychlé přípravě jednotek a obsluh zbraňových systémů k vedení palby.

Podarí-li se nepříteli vysadit výsadek na našem území, přesune se odpovědnost za jeho ničení na vojenské územní orgány.

Avšak i pak letectvo a prostředky PVO jsou důležitým činitelem k jeho ničení, třebaže nepodléhají místním vojenským orgánům. Zejména boj s výsady operačního významu by byl bez letectva málo účinný.

Proto k plnění úkolů protivzdušné obrany plánujeme zásahy letectva PVOS. Síly a prostředky PVOS jsou podřízeny přímo ministerstvu národní obrany. Jejich konkrétní činnost bude koordinovat jediný orgán v jednotném systému PVO států Varšavské smlouvy. Vzhledem k důležitosti úkolů, svěřených tomuto systému, nelze degradovat pravomoc o jejich použití na nižší územní orgány, např. na velitele vojenských okruhů. Způsob velení silám a prostředkům PVOS z ústředních velitelských stanovišť dovoluje dostatečně rychle rozhodovat i ze stupně ministerstva národní obrany o zásahu sil a prostředků PVOS do boje s nepřátelskými výsady. Za současné situace vyhovuje i požadavkům protivýsadkové obrany teritoria.

Způsob použití letectva PVOS a formy vedení jeho bojové činnosti při ničení výsadek nebudou se zásadně lišit od úkolů PVO. **Od letectva PVOS však nebude možné požadovat zásahy k přímé podpoře pozemních vojsk,** neboť bojová technika ani stupeň přípravy osádek letounů tento způsob nedovolují.

Ani charakter boje s nepřátelskými výsady a vzápětí po jejich vysazení zřejmě nedovolí přímou leteckou podporu pozemních sil ve větším rozsahu.

Výsady může nepřítel podporovat letectvem od jejich vysazení, až po splnění úkolů. **Proto naše letectvo musí soustředit úsilí především na ničení nepřátelského letectva.**

Tyto okolnosti musí vojenské územní orgány brát v úvahu při rozhodování o způsobu boje s výsadbou. Nedostatek konkrétních údajů o činnosti sil a prostředků PVOS proti výsadbám nemůže být pro vojenské územní velitele důvodem k opomenutí opatření pro součinnost s prostředky PVOS. Tyto údaje mu oznámí PVOS postupně, podle stupně organizace zasazení sil a prostředků PVOS.

Bude-li bitevní letectvo nasazeno k přímé podpoře pozemních sil bojujících s výsadbou většího rozsahu, bude upřesnění konkrétních úkolů i součinnost letectva s pozemními silami obdobná jako na frontě, tj. prostřednictvím vyslaných představitelů letecké jednotky (útvaru), nebo leteckých návodčích. Jejich místo bude u toho vojenského velitele, který odpovídá za zničení nepřátelského výsadku.

Obecné zásady protivýsadkové obrany teritoria musí respektovat charakter soudobého vševojskového boje, jeho hlavní zásady, přípravy i řízení, jak je stanoví platné řády a předpisy.

Má však řadu zvláštností, které jí dávají odlišný charakter od protivýsadkové obrany vojsk na frontě.

Protivýsadkovou obranu na teritoriu budou uskutečňovat síly a prostředky velmi různorodé, s rozdílnou bojovou hodnotou, které musíme připravovat i pro celou řadu jiných úkolů.

Obecné zásady musí vycházet z obranného charakteru boje s výsadbou, z faktu, že vysazení nepřítele je útočnou akcí, kdy iniciativa a dočasně i převaha sil je na straně nepřítele. Nepřítel určuje místo, dobu i charakter vzájemného střetnutí. To klade na řídicí orgány zvlášť náročné požadavky.

Opatření připravovaná k protivýsadkové obraně musí být v případě nepřátelské agrese realizována v nejrůznějších podmínkách, které nelze přesněji určit.

Dosavadní zjednodušování problémů aplikace zásad přípravy a řízení boje na teritoriu vede k nedocení této přípravy a nevyhovujícím jejím výsledkům. Zvláště otázky průzkumu, uvádění sil a prostředků do pohotovosti, způsob zjednání dotyku s nepřítelem, iniciativní zahajování boje s nepřítelem po jeho vysazení, volba správného manévru a druhu činnosti musíme **tvůrčím způsobem** rozpracovat a ve výhodné formě vydat jako služební pomůcky funkcionářům ČSLA.

(Metodiku přípravy a řízení protivýsadkové obrany na teritoriu uvedu v dalším čísle)

BRANNÝ SYSTÉM ČSSR

Branný systém ČSSR tvoří nedílnou součást naší státní politické soustavy. Proto podléhá všem zákonitostem určujícím její rozvoj. Z těchto hledisek jej budeme trvale zkoumat a zdokonalovat, zvláště nyní, kdy přistupujeme k realizaci zákona o federaci ČSSR.

Branný systém z hlediska svého členění představuje aplikaci doktrinárních závěrů na přípravu a vlastní řízení bojové činnosti ozbrojených sil spolu s řízením celého souhrnu opatření k obraně a ochraně teritoria. Vymezuje odpovědnost jednotlivých řídicích orgánů za obranu státu a ochranu obyvatelstva a řeší vztahy mezi nimi.

Při řešení branného systému máme na zřeteli skutečnost, že ČSSR sousedí s jedním z nejagresivnějších členů seskupení NATO a že stojí proti značné části hlavních a elitních sil tohoto paktu. Vycházíme také z vojenských strategických koncepcí nepřítelů, jehož poslední doktrína „předsunuté linie“ předpokládá, že od po-

čátku války nejenže udrží pozice na vlastním teritoriu, ale okamžitě a pokud možno s překvapením chce rozvinout válečnou činnost na území států socialistického tábora.

Budeme důsledně uplatňovat internacionální princip v branných opatřeních, zejména spolupráci se Sovětským svazem, jako hlavní silou uskupení států Varšavské smlouvy. To vyžaduje, abychom do důsledků splnili **náš úkol**, ať již v zajištění úspěšné činnosti vlastních polních vojsk (zejména pak v počátečním období války), nebo při zabezpečení obrany teritoria a ochrany obyvatelstva, což má pochopitelně vliv i na činnost spojeneckých vojsk přecházejících přes naše území.

Zvláštní podmínky ČSSR nás nutí budovat a již v míru maximálně přizpůsobovat náš branný systém válečným podmínkám. Tento musíme již v míru nejen organizačně a technicky zabezpečit, ale i procvičit.

...

Vycházíme-li ze současných a perspektivně předpokládaných změn ve vojenství, pak přes určité kladné rysy naší branné soustavy můžeme **danou etapu formování branného systému ČSSR hodnotit jako položení základů**. V budoucnu mu musíme věnovat daleko větší pozornost.

V minulosti jsme věnovali hlavní pozornost výstavbě ozbrojených sil, které jsou přirozeným jádrem branného systému každého státu. Tato prvořadá naléhavost určila etapu budování branného systému vcelku. Dnes se dostává **do popředí příprava státu jako celku k válce**, i při ponechání hlavního těžiště na zdokonalování ozbrojených sil.

Základním problémem branného systému ČSSR jsou složité strukturální vztahy. To má své historické příčiny. Čím víc narůstaly požadavky dalšího zdokonalování branného systému, tím více docházelo k jeho rozvětřování v nové úseky činnosti. Soustava se však nerozvíjela vždy v návaznosti na strukturální potřeby cílového modelu (i ten chyběl), ale spíše tak, že k dané struktuře přirůstaly další úseky činnosti. Přitom byla nezřídka snaha vybudovat každý nový branný úsek kádrově, organizačně a často i materiálně pokud možno jako samostatný a nejednou i s řadou pomocných koordinačních a jiných kolektivů (systém CO, hospodářské mobi-

lizační přípravy apod.). Tak se vytvořila situace, kdy branný systém ČSSR nese stopy toho, že **nebyl budován komplexně s dlouhodobější perspektivou** a nejsou v něm dostatečně propracovány ani jednotlivé linie řízení.

Praxe, kdy řada úseků branného systému se vyznačuje značnou dezintegrací činnosti zúčastněných institucí, snahou řešit úkoly izolovaně, úzce resortně a ponejvíce vlastní organizační, kádrovou a materiální síti způsobuje, že **nejsou efektivně a s optimální cílevědomostí využívány všechny vynaložené prostředky a síly**. Zřetelně to potvrzuje např. **systém radiální hlášené služby, která je neodůvodněně zdvojeňována po linii armády a vnitra**.

Úroveň branného systému ČSSR jako jednotné akceschopné soustavy snižuje rovněž stav poznávací činnosti a nedostatečně organizovaný tok vědeckých informací. Ve všech hlavních oblastech, ať již jde o poznání protivníka nebo rozpracování státní vojenské doktríny, **nemá náš branný systém vybudovanou odpovídající jednotnou poznávací soustavu**. Namnoze scházejí kapacity ve vědeckovýzkumné základně a pokud jsou některá pracoviště výzkumného nebo jiného účelového typu, jejich činnost není náležitě koordinována. To v plné míře platí i pro vědeckou informaci, která je živelná a jen málo účinná.

Nežádoucí složitost vztahů ve svém souhrnu je dnes hlavní brzdou uzpůsobení branného systému jako pružné, monolitní a efektivní soustavy. Je činitelem, který ztěžuje plynulost jejího přechodu na válečné podmínky. To mimo jiné ukázala teritoriální cvičení a potvrdila naléhavost řešení této situace.

Prvé signály o neuspokojivém stavu našeho branného systému v letech 1961 až 1962 při berlínské a karibské krizi ukázaly na slabost a nedostatečnost přijatých opatření a nutily politické vedení a vojenské představitele zkoumat nutnost dalšího posílení obranných úkolů na teritoriu. Platnost přijatých závazků ve Varšavské smlouvě, ztížená ekonomická situace, jakož i vyčerpanost zdrojů v celostátním a celarmádním měřítku nedávala možnost radikálně s okamžitou platností změnit stav věci. Navíc nebylo ani dostatek seriálních vědeckých podkladů, analýz, studií, které by objektivně přesvědčivým způsobem ukázaly na praktické řešení obrany teritoria ČSSR.

V roce 1965 vzniká z podnětu velení armády ve vojenské komisi obrany myšlenka rozpracovat zásady obranného systému ČSSR. Do práce na tomto úkolu se zapojuje řada institucí za řízení bývalého

VIII. oddělení ÚV KSČ. Zdálo by se, že byly vytvořeny objektivní podmínky pro zpracování zásad branného systému a tím položena i možnost objektivního přehodnocení úlohy obrany a ochrany státního území. Z nepochopitelných důvodů při rozpracování zásad branného systému byli z celé práce vyřazeni představitelé generálního štábu, kteří měli možnost se podílet jen dílčími příspěvky bez znalosti celého kontextu materiálu. To podstatně ovlivnilo úroveň a komplexnost zpracovaného návrhu a vedlo v pozdější době k řadě rozporných situací při přípravě realizace schválených zásad.

Souhrnný materiál „Obranný systém ČSSR, problémy a další směry jeho rozvoje“ projednalo PÚV KSČ na zasedání 14. 2. 1967 jako základní výchozí vojenskopolitický dokument pro komplexní řešení obrany ČSSR.

Tento dokument sehrál důležitou úlohu při teoretickém ujasňování funkce branného systému. Je poznamenán tehdejšími převládajícími názory v řízení státu jako celku a odráží objektivní stav společnosti před 14. 2. 1967. Nejlépe jsou propracovány teoretické principy a obecné teze, značně problematické jsou části o konkrétních návrzích. Praxe ukázala nerealnost řady zpracovaných zásad tohoto usnesení.

Usnesení vytyčovalo správné zásady, bylo však v některých statických formulováním nepřesné. To umožňovalo rozdílný výklad a tím nejednotný postup při řešení v orgánech, které měly realizovat usnesení. Tak např. toto usnesení jednoznačně nestanovilo místo, úlohu a odpovědnost ministerstva národní obrany, státní plánovací komise a ministerstva vnitra jako představitelů jednotlivých podsystémů a jejich vzájemné vztahy.

Nestanovilo ani odpovědnost za organizaci a činnost integrovaného branného systému ČSSR jako celku a za celostátní řízení příprav k ochraně obyvatelstva a řízení záchranných prací na území státu za války. Tyto na centrálních orgánech neujasněné problémy se nepříznivě projevovaly při řešení odpovědnosti na nejnižších stupních řízení, především u vojenských okruhů a krajů. Neujasněná byla působnost a odpovědnost vojenských územních orgánů, zejména při koordinaci opatření, která jdou za rámec jednoho podsystému.

Usnesení PÚV KSČ z 22. 10. 1968 uložilo v průběhu roku 1969 přehodnotit dosavadní obranný systém a zpracovat zásady branného systému ČSSR jako federálního státu. Hlavním nositelem úkolu je

MNO, avšak na práci se mají podílet všechny státní a stranické orgány.

Při zpracování by mělo MNO zajistit, aby branný systém odpovídal těmto zásadám:

Branný systém budovat jako integrační prvek jednotné internacionální vojensko-politické aliance socialistických států Varšavské smlouvy. Měl by zabezpečovat jak národní, tak i internacionální zájmy.

Branný systém budovat podle požadavků soudobé války jako jednotnou soustavu opatření politických, vojenských, ekonomických a vědeckotechnických a na základě jednoty, bratrství a spolupráce obou našich národů.

Vedoucí úloha KSČ v branném systému musí být zajištěna na všech stupních řízení v duchu akčního programu KSČ a programového prohlášení vlády.

Branný systém řešit s potřebnou perspektivou jako otevřený systém, schopný pružně reagovat na změny (růst raketových jaderných možností a automatizace řízení).

Vytvořit co nejjednodušší vztahy, maximálně omezit součinnostní vztahy. Řešení obrany republiky je záležitostí federální vlády a vrcholné řízení obrany republiky přísluší ústřednímu orgánu — Radě obrany státu.

MNO považovat za základní instituci a

státní federální orgán, který zabezpečuje obranu země a plnění závazků Varšavské smlouvy. Vojenskou činnost pokládat za základ celé obranné soustavy státu.

Branný systém má zabezpečit rychlý, jednoduchý a hladký přechod na válečné podmínky, na řízení obrany státu a ochrany obyvatelstva pro případ nenadálého napadení a za války na federálním, republikovém a nižších stupních.

Jako nezbytný předpoklad k zajištění realizace branného systému má být odborná příprava stranických a státních funkcionářů ve vojenství (strategii), v otázkách obrany a ochrany obyvatelstva, branná příprava a výchova obyvatelstva, jednotná vědecká poznávací základna a jednotný tok vědeckých informací pro celý branný systém.

V rámci branného systému bychom měli podle mého názoru především řešit:

— řízení státu za války, přípravu válečných pracovišť a zpracování potřebných plánů;

— úlohu a místo Federálního shromáždění, federální vlády, federálních orgánů, orgánů republik, národních výborů a společenských organizací v branném systému;

— úlohu a místo vojenské a bezpečnostní činnosti, ekonomické činnosti, systému Civilní obrany a Lidových milicí.

Systémová charakteristika ozbrojeného zápasu

V článku chci ukázat na některé možnosti, které poskytuje systémový přístup při řešení problematiky ozbrojeného zápasu.

Nejdříve vysvětlím několik pojmů, které dosud ve vojenské teorii nezdolněly (bez podrobných rozborů a důkazů definicí).

Termín „systém“ používám ve dvou pojmových rovinách:

— jako souhrn reálných předmětů, jevů a dějů,

— jako systém existující v předmětech a mezi předměty, jako systém poznatků.

V první pojmové rovině jde tedy o objektivně existující objekty a nebo soustavy (tj. soubory, množiny objektů).

V druhé pojmové rovině jde o přesně definovaný systém na určitém objektu (soustavě) reprezentující hledisko, z něhož tento objekt (soustavu) studujeme. Je tedy určitou abstrakcí objektu (soustavy) zaměřenou konkrétním přístupem výzkumníka. Jeden reálný objekt má tedy celou řadu možných systémů, z nichž každý je pouze redukovaným systémem. Souhrn všech těchto možných systémů lze nazvat absolutním systémem, který podává vyčerpávající popis objektu.

V článku používám termín systém vždy v druhé pojmové rovině, tzn. jako systém definovaný na nějakém objektu z hlediska určité vědní disciplíny (tj. vojenské vědy).

Pokud musím používat termín k označení objektivně existujících předmětů, jevů a procesů v jejich objektivní úplnosti, používám termín „objekt“ a „soustava“.

Systém můžeme pak definovat takto:

„Systém je určitým způsobem uspořádaný souhrn prvků vzájemně spojených

vztahy mezi vlastnostmi těchto prvků, které z hlediska výzkumného úkolu tvoří celek a mají určitý společný funkční účel“.

Každý systém charakterizuje její struktura a chování. Obě tyto oblasti jsou ve velmi úzkém vztahu, protože změna struktury i při zachování stejných prvků může podstatně změnit chování systému. Tento problém je např. velmi dobře znám z oblasti vzájemných vztahů zástupce velitele a náčelníka štábu, kde se dlouhá léta diskutuje, kdo má být prvním zástupcem velitele, tedy v zásadě, zda náčelník štábu podléhá zástupci velitele a nebo naopak (přirozeně v nepřítomnosti velitele). V obou případech zůstávají stejné prvky, ale mění se struktura — vztah podřízenosti.

Strukturu systému tvoří množina prvků systému s množinou vztahů mezi vlastnostmi těchto prvků. Zjednodušeně můžeme mluvit pouze o množině vztahů mezi prvky bez zdůrazňování, že jde o vztahy mezi vlastnostmi prvků. Je však zřejmé, že neexistují vztahy mimo vztahy mezi vlastnostmi prvků.

Z definice vyplývá, že u struktury systému je důležité vyjasnit pojmy, a to: pojem „prvek“ a pojem „vztah“.

Za **prvek systému** považuji jednu část, element systému, který z hlediska hloubky poznání nebo potřeby výzkumu má ještě cenu rozlišovat. Takovým prvkem systému X-té armády může být X-tá divize a nebo při vyšší rozlišovací úrovni jednotlivý útvar.

U každého prvku rozlišuji jeho **vlastnosti**. Vlastnost lze definovat jako stránku předmětu, která podmiňuje jeho rozdíly anebo podobnost s jinými předměty, prvky. Jednota všech vlastností zkoumané reality

vychází její kvalita. Na prvcích a systémech budou zajímavé jen ty vlastnosti, které jsou podstatné z hlediska výzkumu, kterému se systém podrobuje. Tedy z hlediska systémové charakteristiky ozbrojeného zápasu nejsou zajímavé takové vlastnosti, jako je národnostní složení jednotek, původní povolání vojáků (což je jistě zajímavé z hlediska sociologického výzkumu a nebo zařazení vojáků), ale takové vlastnosti, jako je schopnost vést palbu, pohybovat se v zamořeném terénu, mít dobrý psychický stav, chránit nebo nechránit se proti účinkům radioaktivního zamoření apod.

Při rozboru vlastností prvku si blíže všimneme problému vlastností jednotlivých prvků a vlastností systému jako celku.

HALL a FANGEN ve své definici systému upozorňují, že předpokládají, že systémem má jiné vlastnosti než jednotlivé jeho prvky. Podobného názoru je i O. LANGE, který ukazuje, že transformace podnětů na reakce, tj. „zákon pohybu“, je vlastností systému jako celku, kterou nemá žádný prvek. Tyto vlastnosti, které má pouze systém jako celek, avšak nikoliv jeho jednotlivé prvky samostatně lze nazvat **systémové vlastnosti**. Tyto systémové vlastnosti také systém charakterizují. Podobně můžeme za systémovou vlastnost pokládat takovou obecnou vlastnost, která charakterizuje určitou třídu vlastností nižšího řádu, které jsou vlastnostmi jednotlivých prvků:

$$V = (v_1, v_2, v_3 \dots v_n),$$

kde V = obecná systémová vlastnost

v_1 = dílčí vlastnost, která charakterizuje jednotlivé prvky systému.

Tak např. taková vlastnost jako je „schopnost vést ozbrojený zápas“ je systémovou vlastností systému ozbrojených sil jako celku. Můžeme ji tedy označit jako „ V “. Bude-li se dělit tento systém na jednotlivé podsystemy, pak jedním z možných kritérií pro dělení mohou být jednotlivé dílčí vlastnosti, tj. „ v_i “ obecné třídy „ V “. Tak např. v_1 může být schopnost vést vševojskový boj“. Použitím této klasifikační vlastnosti lze vydělit ze systému ozbrojených sil, jako samostatné prvky na nejvyšší rozlišovací úrovni, motostřelecké a tankové prapory. Podobně pomocí dalších dílčích vlastností (klasifikačních vlastností) můžeme ze systému ozbrojených sil vydělovat jednotlivé svazky, útvary či jednotky druhů vojsk. Zde opět můžeme pokračovat v dělení systému.

Právě existence těchto systémových vlastností charakterizuje určitou množinu prvků a vztahů mezi těmito prvky jako „celku“.

Na rozdíl od systémového rozboru přírodních jevů, kde výzkumník se setkává pouze se skutečnými vlastnostmi zkoumaného objektu, je zvláštností organizační soustavy¹⁾ skutečnost, že se zde setkává s dvojím druhem vlastností. Jedny jsou takové, které zkoumaný systém skutečně má a druhé, které se v různých organizačních normách (tj. řádech, statutech, organizačních řádech, metodikách práce) u jednotlivých prvků systému předpokládají, ale ve skutečnosti neexistují. Tuto rozdílnost je nutné při výzkumu velmi přísně rozlišovat.

Poměrně složitá je otázka **vztahů** mezi prvky systému. Již při definici systému a rozboru prvku systému jsem ukázal, že existuje celá řada vlastností a z nich vyplývajících vztahů, které jsou z hlediska systémové charakteristiky systému zcela bezcenné. Zajímavé jsou pouze takové vztahy, které „drží“ systém pohromadě“ a které činí pojem systém užitečným. V armádní organizaci je takovým vztahem např. vztah podřízenosti, který velmi přesně odděluje jedny prvky systému od druhých a vytváří celou organizační hierarchii.

Určení vzájemných vztahů mezi vlastnostmi prvků je základním problémem při systémové charakteristice zkoumané oblasti. O podstatných vlastnostech prvků a nebo systémů má cenu hovořit pouze ve vztahu k jiným prvkům nebo systémům. Např. vlastnost „schopnost vést palbu z ručních zbraní“ se může projevit pouze ve vztahu mezi jednotkou, která má tuto vlastnost a jednotkou, která je cílem této palby. Účinnost tohoto vztahu závisí nejen na vlastnosti jednotky, která je schopna vést palbu z ručních zbraní, ale i na vlastnostech jednotky, na kterou je tato palba vedena. Má-li tato vlastnost „být odolná proti palbě z ručních zbraní“, pak rovněž nemá velkou cenu o takovém vztahu uvažovat.

Existence vztahů je podmíněna skutečností, že prvky mohou fungovat pouze v rámci určitého konkrétního systému, který:

- určuje každému prvku jeho místo a roli,
- je sám jejich produktem.

¹⁾ Organizační soustava je uměle vytvořená formální soustava z lidí a techniky k plnění určitých společenských úkolů —např. armáda, továrna, JZD a různé jiné organizace.

Při studiu prvků a jejich vztahu sledujeme **vztahy prvků v čase**, tzn. vztahy prvků vznikající v různé době. Proto při studiu takového systému jakým je ozbrojený zápas se neobejdeme bez historického přístupu. Výzkumy ve společenských systémech ukázaly, že prvky těchto systémů se vyvíjejí, že z nich vznikají nové prvky, které se v určité etapě stávají rozhodujícími a staré prvky se stávají závislými na nově vytvořených prvcích.

Chování systému na rozdíl od struktury systému se vztahuje k okolí systému. Z tohoto důvodu si vyjasňujeme nejdříve pojem „**okolí systému**“.

HALL a FANGEN definují okolí systému jako souhrn všech objektů, které změnou svých vlastností ovlivňují systém těch objektů, jejichž vlastnosti se mění chováním systému. Podobně KLIR definuje okolí jako zvláštní prvek, který je v určitých vztazích k prvkům systému. Z těchto definic vyplývá zcela přirozená otázka, kde tedy končí systém a kde začíná okolí. První hledisko je v zásadě jevové. Např. u samočinného počítače, auta, člověka, vojenské jednotky apod. lze poměrně dosti jasně rozlišit hranici mezi vlastním objektem a okolím.

Podstatně složitější je to u takových objektů a popisujících systémů, které netvoří jednoznačně uzavřený celek. Zde základním kritériem k určení celku a jeho odlišení od okolí je schopnost definovat systémovou vlastnost (vlastnosti) a určit jejího nositele. Ovšem systémové vlastnosti můžeme definovat různě a pak bude i různý rozsah systému, nehledě k tomu, že mohou patřit do různých vědních oblastí.

Rozhodnutí o tom, co je ještě součástí systému a co je již okolím, závisí na přístupu řešitele ke zkoumané skutečnosti.

Chování systému můžeme definovat pracovní takto:

„Chování systému je hmotná, energetická, nebo informační činnost, která je vyvolána vnějšími nebo vnitřními vlivy, podmíněná existencí potřebných vlastností“.

Z definice je zřejmé, že zde musí existovat dvě částečné, ale nevyhnutelné příčiny, tj. vlivy a určité vlastnosti.

Vlivy můžeme chápat jako podněty, které působí na příslušné vlastnosti a tím vzniká reakce systému, tj. příslušný typ chování.

Druhá částečná příčina je existence **určitých vhodných vlastností**. Nemá-li systém určitou vhodnou vlastnost, pak sebe-důraznější podněty nemohou u něj vyvolat požadované chování. Tak např. útok tanků na motostřelecký prapor vyvolává palbu z protitankových zbraní. Podnětem je zde útok tanků, vlastnostmi jsou zde „schopnosti vést protitankovou palbu“ z bezzákluzových děl, tarasnic a pancéřovek. Kdyby tyto zbraně prapor neměl, pak by žádný tankový útok takové chování nemohl vyvolat. Příklad se zdá zcela jasný a dokonce zbytečný. Praxe však ukazuje, že volíme různé podněty a zapomináme, že chybí potřebné vlastnosti. Nestačí totiž někomu přidělit funkční povinnosti, tj. „vlastnost“, ale je nutné zabezpečit, aby byla skutečně osvojena. Význam vlastností pro chování systému je tak velký, že Masarovič definuje chování abstraktního systému takto:

$B = \{L_1, L_2, L_3, \dots, L_n\}$, kde B = chování, L_i = vlastnost

Podobně ASHBY cituje Ch. J. HERICKA:

„Vlastnosti obvykle připisované libovolnému předmětu jsou konec konců názvy pro jejich chování“.

Varieta chování je i v poměrně jednoduchých systémech značná. Tak např. u systému, který se skládá pouze z 5 prvků a kde existují oboustranné vztahy mezi prvky, které buď jsou anebo nejsou — může být, podle vzorce:

$$2^n \cdot (n-1)$$

až 2^{20} možných stavů, tj. 1,048,576 stavů

V praxi to je však mnohem složitější, protože je více prvků, více vztahů a co hlavně, neplatí pouze alternativa vztahu 0,1, ale intenzita působení jednotlivých vztahů o různé síle.

SYSTÉMOVÁ CHARAKTERISTIKA OZBROJENÉHO ZÁPASU

Při systémové charakteristice ozbrojeného zápasu můžeme zvolit v zásadě dvojí přístup, a to buď charakterizovat vlastnosti procesu ozbrojeného zápasu, nebo vlastnosti jeho hmotných nositelů. Zdánlivě není mezi tímto dvojím pojetím zásadního rozdílu, protože každý proces je projevem

chování určitého objektu a každé chování objektu je procesem.

Z metodologického hlediska je zde však podstatný rozdíl. V prvním případě je nutné podrobit systémové analýze vlastní proces ozbrojeného zápasu a ve druhém případě jeho hmotné nositele. Z hle-

diska obtížnosti řešení je výhodnější druhý způsob, tj. systémová charakteristika hmotných nositelů ozbrojeného zápasu.

Přijetí tohoto metodologického přístupu vyžaduje:

- odvodit takovou definici ozbrojeného zápasu, která by zároveň určila i jeho hmotného nositele,
- určit systémovou charakteristiku těchto hmotných nositelů.

Chci zdůraznit, že tato definice ozbrojeného zápasu nemá za úkol plně definovat ozbrojený zápas. Jde o čistě účelovou definici, která dovoluje odvodit hmotné nositele ozbrojeného zápasu. Jde o definici takového ozbrojeného zápasu, který je nedílnou součástí války a ne tedy o jakýkoliv ozbrojený zápas, např. dvou gangsterských gangů, nebo kmenů v prvobytně pospolném řádu.

„Ozbrojený zápas“ je cílevědomá specifická forma lidské činnosti, při níž se snaží dva státy (koalice) dosáhnout svých předválečných politických cílů násilnými prostředky, a to bojovou činností. Hlavním nástrojem uskutečňujícím toto násilí jsou zvláštní, společenské organizace specificky určené k ozbrojenému násilí — ozbrojené síly, které v průběhu ozbrojeného zápasu ničí protivníka, dobývají jeho území a nebo hájí svoje území a tím se snaží vnutit protivníkovi politické cíle svého státu (koalice).

Hmotným nositelem ozbrojeného zápasu jsou tedy ozbrojené síly — armády — obou válčících států (koalic). Musí tedy systémové charakteristiky ozbrojeného zápasu, má-li charakterizovat hmotný objekt, charakterizovat tyto ozbrojené síly.

Lze namítnout, že hmotným nositelem ozbrojeného zápasu nejsou pouze ozbrojené síly, ale i přírodní prostředí, tj. terén a povětrnostní podmínky, a to zvláště proto, že v rozhodující míře ovlivňují způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Je jasné, že ne nadarmo tvoří přírodní prostředí a čas tak důležitý prvek v rozboru velitele při přípravě rozhodnutí.

Východiskem z tohoto rozporu může

být stanovení základní systémové vlastnosti, která definuje ozbrojený zápas jako „celek“.

Ke stanovení této základní systémové vlastnosti můžeme též použít dvě ustanovení Vševojsk-1-1:

„Boj je jediným prostředkem k dosažení vítězství. Rozdrcení nepřítele a vítězství v boji se dosáhne ničivými údery všech druhů zbraní, zejména jaderných, jakož i aktivní a rozhodnou činností vojsk.“ (Str. 5.)

„Soudobý boj se proto vyznačuje rozhodností, vysokou manévrovostí, dynamičností, rychlými a náhlými změnami situace.“ (Str. 6.)

Obě tato ustanovení přisuzují boji, který se pokládá za součást ozbrojeného zápasu, řadu vlastností jako aktivní a rozhodná činnost, vysoká manévrovost, dynamičnost atd. Je tedy zřejmé, že ozbrojený zápas je uvědomělou činností.

Můžeme proto konstatovat, že **základní systémovou vlastností ozbrojeného zápasu je „uvědomělá činnost vedoucí k porážce protivníka“**.

Zkoumáme-li, které z uvedených hmotných nositelů ozbrojeného zápasu mají tuto vlastnost, pak dojdeme k závěru, že to jsou pouze vlastní vojska a nepřítel. U terénu a povětrnostních podmínek nelze počítat s vlastností, která uvažuje jakoukoliv uvědomělou činnost, která je vlastní pouze člověku, který si k ní vytváří určité nástroje, prostředky, tj. v tomto případě — prostředky ozbrojeného zápasu.

Bereme-li vlastnost **„uvědomělá činnost vedoucí k porážce protivníka“** jako určitou třídu vlastností, pak prvky této třídy tvoří dvě vlastnosti (přihlížíme-li ke skutečnosti, že vztah „býti protivníkem“ je dvoustranný vztah), a to:

— „uvědomělá činnost vedoucí ozbrojené síly A k porážce ozbrojených sil B“.

— „uvědomělá činnost vedoucí ozbrojené síly B k porážce ozbrojených sil A“.

Můžeme tedy uzavřít, že systém, který je hmotným nositelem ozbrojeného zápasu má v druhé rozlišovací úrovni (S^2) **dva prvky, a to vlastní vojska a nepřítel.**

VLASTNOSTI PRVKŮ HMTNÝCH NOSITELŮ OZBROJENÉHO ZÁPASU

Při systémové charakteristice objektu rozlišujeme jen takové podstatné vlastnosti, které mají vztah ke zkoumané problematice. Tedy v tomto případě se zajímáme jak u vlastních vojsk a nepřítel jako prvků systému hmotného nositele ozbrojeného zápasu, tak u terénu a ovzduší, jako jeho okolí o ty vlastnosti, které mají vztah k ozbrojenému zápasu.

Při stanovení vlastností nepřítel vy-
cházejí z předpokladu, že má v zásadě stejné vlastnosti jako vlastní vojska. Mohou se lišit jen nepatrně co do kvality i kvantity, což při poměrně nehlubokém rozboru není rozhodující a je zcela zanedbatelné. Z toho důvodu pouze určíme vlastnosti vlastních vojsk a ty přiřadíme i nepříteli.

Při definování vlastností můžeme postupovat dvojím způsobem. Buď nazvat vlastnosti jako možnost nějaké činnosti, tedy možné chování a nebo jako konkrétní chování. Např. buď „schopnost vést palbu z pěších zbraní“ a nebo „palba z pěších zbraní“. V článku jsem zvolil úmyslně druhý způsob a to proto, že je jednodušší při zápisu a ve vojenské terminologii podstatně srozumitelnější.

Při volbě vlastností prvků ozbrojeného zápasu tvořil podklad Vševojsk-1-1. Úmyslně jsem vybral pouze základní vlastnosti, bez jejich kvalitativního bližšího rozlišení. Např. průzkum jsem vzal jako celek, bez rozlišení na radiační průzkum, nebo podle druhu použitých průzkumných prostředků apod. Dále jsem vynechal některé vlastnosti jako je „překvapení“, „iniciativa“ atd. Přes tato omezení jsem definoval 23 vlastností u vlastních vojsk (nepřítel), 5 vlastností u terénu a 1 vlastnost u ovzduší. Tím vzniká čtvercová matice o rozměrech 52×52 vlastností, což vytváří nepředstavitelně velkou variatu vztahů. Jen při existenci vztahů na 1. rozlišovací úrovni, tzn. že vztah existuje, nebo neexistuje a vůbec se neuvažuje intenzita působení, která může být značně rozdílná, vychází z²⁶⁵² možných stavů systému ozbrojeného zápasu, což je neuvěřitelně velké číslo.

Pro prvky ozbrojeného zápasu jsem vybral tyto vlastnosti:

Vlastní vojska (nepřítel)

— **rozhodnutí** — tj. schopnost velitelů všech stupňů velení vzbít na základě znalostí situace, úkolů a podkladů, které připravili jejich štáby, jednu z možných variant další činnosti vojsk,

— **průzkum** — tj. vlastnost zjišťovat potřebné informace jak o nepříteli, tak o terénu ve prospěch rozhodnutí všeho druhu jak pro potřeby vševojskových velitelů a štábů tak pro druhy vojsk a služeb. Tedy zahrnuje i ženijní, dělostřelecký a ostatní průzkum,

— **palba** — tuto vlastnost jsem rozdělil do tří podskupin a sice

— **palba klasických zbraní**, která se dělí na palbu pěších zbraní, dělostřelectva (tanků) a letectva. Do palby letectva počítám jak palbu palubních zbraní, tak bombardování,

— **jaderné údery** — zde zahrnuji jak raketové jaderné údery, tak i údery jadernými pumami. Tvořím dále dělí, a to v oblasti jejich účinku, na účinek okamžitý, kam počítám účinek tlakovou vlnou, světelným zářením a primární radiací a na

účinek druhotný tj. radioaktivní zamoření terénu a ovzduší,

— **chemické údery** (včetně palby chemickým střelivem z klasických zbraní), které dále nedělím,

— **pohyb** — tj. vlastnost, která zahrnuje jakékoli přemístění vojsk jak na bojišti, tak i mimo bojiště. Vzhledem k nutnosti odlišit přesun od pohybu vojsk na bojišti při současném vedení palby, tj. v zásadě pohyb v rozvinuté sestavě, jsem zavedl pojem „bojový pohyb“. Rozlišil jsem tedy dvě vlastnosti:

„přesun“ a „bojový pohyb“,

— **ženijní zabezpečení** — které dále dělím na:

— **zabezpečení pohybu** všeho druhu, tzn. jak přesunu, tak i bojového pohybu, tedy zahrnuje i odtarasování,

— **zabezpečení ochrany vojsk**, tj. budování zákopů, úkrytů atd.,

— **maskování**,

— **zatarasování**.

Vycházím z předpokladu, že ženijní zabezpečení je vlastností všech druhů vojsk, takže zahrnuje celou oblast ženijních prací a nejen úkoly ženijního vojska. Vyděluji pouze ženijní průzkum, který je zahrnut v průzkumu;

— **chemické zabezpečení** — je vlastnost všech druhů vojsk, včetně chemického vojska definovanou obsahem pojmu „chemické zabezpečení“,

— **zabezpečení spojení** — zahrnuje vlastnost definovanou tímto pojmem;

— **materiálně technické zabezpečení** — které dále dělíme na tři části:

— **přísuny materiálu**,

— **odsuny materiálu**,

— **opravy materiálu**.

Ve vlastnosti „přísuny“ zahrnuji zásobování všemi druhy materiálu až k vojákům a zbraním, tzn. i přípravu a přísun proviantu, přísun střeliva, náhradních dílů, PHM atd.;

— **zdravotní zabezpečení** — zahrnuje preventivní opatření, odsuny a ošetření raněných a nemocných včetně zdravotních opatření OPZHN,

— **psychický stav** — je vlastnost vojsk, kterou ovlivňuje řada faktorů počínaje morálním politickým stavem vojsk, strachem před účinky zbraní nepřítelů atd.,

— **fyzický stav**,

— **vyučení vojsk**.

Pro prvek okolí „terén“ jsem vybral tyto vlastnosti:

— **komunikace**, u kterých rozeznávám dvě vlastnosti, průjezdnost a neprůjezdnost,

— **obecně terén**, který může být sjízdný, nebo nesjízdný a nebo zamořený, při čemž se sjízdnost a zamořenost nebo nesjízdnost a zamořenost vzájemně nevyklučují.

Pro prvek „ovzduší“ jsem vybral pouze jedinou vlastnost, a to „zamořený“. Ostatní reálně existující vlastnosti ovzduší jsem neurčil, protože o nich zpravidla uvažujeme i při VŠC podle reálné situace.

K rozboru vztahů mezi vlastnostmi můžeme zpracovat čtvercovou matici 52×52 vlastností. V tomto případě bychom nešli dále, než k první rozlišovací úrovni vztahů mezi vlastnostmi, tzn., že bychom uvažovali pouze o existenci vztahu mezi dvěma vlastnostmi, aniž bychom rozlišovali kvalitu, intenzitu a váhu příslušného vztahu v celém procesu ozbrojeného zápasu (z hlediska ozbrojeného zápasu jako systému jde o třetí rozlišovací úroveň).

Od zpracování této matice jsem upustil, protože to znamenalo vyhodnotit 2652 možných vztahů, což sahá daleko za rámec tohoto článku. Problém určení existence či neexistence vztahu mezi dvěma vlastnostmi je ve značné míře závislý na přístupu k jednotlivým vlastnostem, což mohu ukázat na příkladu se vztahem mezi vlastností „**schopnost vést dělostřeleckou palbu**“ a ostatními vlastnostmi prvků „vlastní vojska“ a „nepřítel“.

Klademe-li tuto vlastnost postupně do vztahu k ostatním vlastnostem, dostaneme tyto odpovědi:

Prvek „vlastní vojsko“:

— **rozhodnutí** — můžeme předpokládat, že tu existuje vztah. Rozhodnutí musí počítat s existencí takové vlastnosti a s možností její realizace a účinku. Dále musí vycházet z výsledků jejího účinku při ovlivňování realizace dalších vlastností. Zde se však objevuje první problém. Využití výsledků realizace dělostřelecké palby v rozhodnutí zprostředkuje průzkum, který pozoruje výsledky a ve formě informace je hlásí. Hlášení však nejde přímo, ale nějakým spojovacím kanálem, tedy je realizací vlastnosti „zabezpečení spojení“.

— **průzkum** — obecně můžeme předpokládat, že tu existuje vztah k průzkumu. Dělostřelecká palba je možná jen při realizaci této vlastnosti. Při podrobném rozboru vidíme, že tento vztah není přímý. Je zprostředkován vlastností „**rozhodnutí**“, které formuluje úkoly průzkumu.

— **pěší palba** — rovněž zde můžeme konstatovat, že tu existuje zdánlivě přímý vztah, který můžeme např. formulovat tak, že je-li na nějaký cíl vedena dělo-

střelecká palba, nemusí být na něj současně vedena pěší palba. I v tomto případě je to pouze zprostředkovaný vztah, přes „rozhodnutí“,

— atd.

Prvek „nepřítel“:

— **rozhodnutí** — i zde je zdánlivě přímý vztah. Můžeme předpokládat, že dělostřelecká palba vlastních vojsk má vliv na rozhodnutí nepřitele. Ve skutečnosti je to rovněž pouze nepřímý vztah zprostředkovaný průzkumem nepřitele, který informuje řídící prvek systému nepřitele o naší palbě a jejich účincích (za předpokladu, že každé pozorování pokládáme za průzkum),

— atd.

Podobným způsobem bych musel podrobně rozebrat každé políčko matice a určit, zda existuje či neexistuje vztah.

Takovýto rozbor, který sám o sobě je velmi složitý, ve skutečnosti pouze velmi nedokonalé obráží reálnou skutečnost. Matice totiž nedovoluje zachytit dynamiku tak složitého procesu, jako je ozbrojený zápas. Tak např. na psychický stav prvku vlastního vojska má vliv téměř většina vlastností obou prvků systému hmotných nositelů ozbrojeného zápasu a jeho okolí. Podobně psychický stav má vliv na všechny vlastnosti prvku „vlastní vojska“ a tím i zprostředkovaně na vlastnosti prvku „nepřítel“.

Působení jednotlivých vlastností se různým způsobem kombinuje, tvoří se opakuující cykly, které účinky vztahů zvětšují nebo zmenšují. Realizace každé vlastnosti nějakým způsobem determinuje realizaci jiných vlastností, čímž se vytváří nejen kauzální řetězce, ale dialektické řetězce, které se vzájemně propojují.

Podrobný rozbor by ukázal, že realizace vztahů mezi prvky systému hmotných nositelů ozbrojeného zápasu, která je představována jejich chováním, je výlučně **hmotná**, kromě vztahů k vlastnostem „průzkum“ a „rozhodnutí“, které mají výlučně informační charakter. Tím, že existují hmotné vztahy, je vytvořen i základní předpoklad ke vzniku informačních vztahů. Ovšem chci zdůraznit, že je to pouze nutná podmínka vzniku informačních vztahů, ale ne dostatečná podmínka.

ZÁVĚR

Čtenář si jistě položí otázku, k čemu je dobrý tento systémový přístup. Na tuto otázku mohu odpovědět slovy R. L. Ackoffa:

„V posledních dvou desetiletích jsme byli svědky uvedení pojmu „systém“, jako

letošního pojmu ve vědeckém bádání. Systémy byly ovšem zkoumány po staletí, ale zde bylo přidáno něco jiného... Tendence studovat systém spíše jako eutitu, než jako konglomerát částí je paralelní a tendencí soudobé vědy, nestudovat izolované jevy v úzkém omezeném kontextu, ale spíše v jejich otevřených interakcích, aby mohly být prozkoumány stále širší vrstvy přírody. Pod heslem systémového výzkumu (a jeho mnoha synonymů) jsme tedy svědky soustředování soudobých specializovaných oborů... Tento výzkum pokračuje a mnoho dalších oborů vzájemně kooperuje, což vyvolává stále širší spektrum vědeckých a technických disciplín. Podílíme se tak pravděpodobně na nejsoustředěnějším úsilí dosáhnout syntézy dosavadního vědeckého poznání.“

Popsaná technika práce, která využívá ke znárodnění vztahů mezi vlastnostmi jednotlivých prvků matice není jediná. Tato technika však umožňuje přehledné uspořádání odhalených vztahů mezi vlastnostmi prvků zkoumaného systému. Již tato skutečnost vytváří metodické podmínky pro další studium systému. Chci však zdůraznit, že systémový přístup je pouze metodou řešení úlohy a že k jeho uplatnění je bezpodmínečně nutná hluboká znalost řešené problematiky, tedy v našem případě znalost ozbrojeného zápasu. Zkušenost

ukazuje, že použití systémového přístupu vyžaduje podstatně větší znalosti řešené problematiky, než jiné metody používané při řešení problematiky vojenské vědy.

Praktické použití tohoto přístupu chci ukázat v dalším článku, kde se chci zabývat problematikou vhodnosti velitelsko-štábních cvičení jako modelu ozbrojeného zápasu. Zde chci pomocí dvou matic porovnávat vztahy mezi vybranými vlastnostmi hmotných nositelů v ozbrojeném zápasu a jejich realizace na velitelsko-štábním cvičení.

Ukázal jsem na nesmírnou složitost vztahů mezi dvěma základními prvky ozbrojeného zápasu. Můžeme si položit otázku, čím jsou tyto vztahy ovlivněny, zda subjektivní vůlí válčících stran a nebo objektivními zákony. Vojenská věda přesvědčivě dokázala, že průběh ozbrojeného zápasu je determinován objektivními zákony, které působí nezávisle na vědomí a vůli lidí. Existují tedy objektivně, ať je lidi odhalili, poznali a nebo nepoznali. Cílem vojenské vědy je právě tyto zákony odhalit a využít jejich znalostí k formování doktrinnálních zásad, které jsou vtěleny do řádů a předpisů.

Dochází-li vojenská věda k chybným závěrům, mají zpravidla tyto omyly za následek vážné následky v průběhu ozbrojeného zápasu.

PLÁNOVÁNÍ VÝSADKU V LETECTVU

Operační vzdušný výsadek je jednou z efektivních forem boje v dané fázi operace frontu. K této problematice uveřejnila Vojenská mysl již řadu pojednání a názorů. Jeden z posledních článků „Plánování a vysazení operačního vzdušného výsadku metodou PERT“ (plk. Ing. Brabenec, CSc., pplk. Ing. Zdeněk Hron) je podle mého názoru v podstatě aplikací moderní metody PERT na starou neodpovídající metodiku plánování a nemohl tedy splnit cíl, který si jeho autoři vytkli. Domnívám se, že nebyly stanoveny reálné podmínky, které jsou určujícím ukazatelem k použití metody PERT. Autoři se mylně domnívají, že těžiště činnosti k plánování operačního vzdušného výsadku je u štábu vysazované výsadekové brigády (jako jedné taktické části operačního výsadku) a setrvali na dosavadní praxi přesto, že použitá metoda PERT ještě více zdůvodňuje její nereálnost. A protože celý článek působí dojmem vyřešení hlavní problematiky operačního vzdušného výsadku, pokusím se v další části dokázat, že naopak hlavní problematika zůstala nedotčena.

Plánování a uskutečnění operačního výsadku není složité jenom svou **odbornou** problematikou, ale také tím, že se ho zúčastňuje **několik druhů vojsk**, tedy několik organizačních skupin. Kromě toho požadovaná tempa frontových operací si bezohledně vyžadují zkrátit čas od počátku plánování až do vlastního vysazení. Neúprosně vyžadovaný čas při zachování vysoké kvality je tedy tím základním kritériem, kterému je nutné podřídit jak organizační, tak i metodické formy práce jednotlivých pracovních skupin.

Prostou úvahou odvodíme, že při současné praxi, v níž je metodika každé organizační skupiny její vlastní interní záležitostí, nám čas ani metoda PERT sama o sobě na polovinu nesníží. A nemůžeme-li nic měnit na požadovaném čase 24 hodin a zámyslu použít metodu PERT, musíme oběma těmito komponentům přizpůsobit organizační a metodické formy procesu plánování operačního vzdušného výsadku. Není to nemožné, protože činnost jednotlivých funkcionářů můžeme velmi přesně stanovit a je tedy možné rozpracovat a využít moderní metody týmové práce a síťových grafů.

Operační vzdušný výsadek plánuje obvykle front. Letecká armáda k němu odesílá plánovací skupinu ke zpracování „Plánu leteckého zabezpečení operačního výsadku“. Ve výjimečných případech (na našich cvičeních však velmi častých) může velitel frontu uložit plánování operačního vzdušného výsadku stupni vševojsková armáda — letecká armáda. V obou případech pracují spolu v podstatě dvě základní organizační skupiny: skupina vševojsková a skupina letecká. Každá tato skupina posílá po splánování své materiály složkám výkoným, tj. skupina vševojsková výsadekové brigádě, skupina letecká dopravně výsadekovému letectvu. U těchto nižších částí pak probíhá znovu plánování a vzájemná součinnost a pak znovu nařízení organickým částem. Jsem toho názoru, že právě v těchto místech, v přepravě zpracovaných materiálů a v nemožnosti využít souběžné práce jsou nesmírné časové ztráty. Je proto nutné přikročit neprodleně k takové organizační struktuře, která by uvedené časové ztráty snížila na minimum. Mohu samozřejmě navrhnout jen řešení za leteckou armádu. To však celkové řešení nijak záporně neovlivní, neboť vševojsková skupina je na styku se skupinou leteckou v několika bodech, které budou v řešení plně respektovány, jak ukáže síťový graf. Navrhované řešení bylo několikrát prakticky procvičeno i v terénu a je v současné době po ukončení oponentního řízení vzato za základ ke komplexnímu zpracování metodiky zpracovatelské skupiny letecké armády.

V čem je podstata řešení:

1. K vyloučení značných časových ztrát vzniklých přepravou zpracovaných dokumentů od skupiny letecké armády u frontu k dopravně výsadekovému letectvu, jsou hlavní funkcionáři dopravně výsadekového letectva povoláni přímo do zpracovatelské skupiny letecké armády. To je v naprostém opaku s dosavadní praxí, kdy názory o utajení akce a snad i bezpečnosti ponechávaly tyto funkcionáře 100 i více kilometrů od VS frontu. Připomínky v tomto smyslu jsem široce vysvětloval v oponentním řízení. Zde jenom tolik: poloviční doba, za kterou oproti dřívějšímu způsobu splánujeme a uskutečníme výsadek, zmenšuje přinejmenším také o polovinu riziko napadení i vyzrazení akce.

2. Celá takto vytvořená zpracovatelská skupina letecké armády se v místě činnosti rozdělí na dva specializované týmy, které jsem zatím pojmenoval obecně — vnitřní a vnější. Pro každý tým jsou stanoveny rozdílné charakteristické úkoly. Pro vnitřní tým plánování vyššího stupně (operační, totožné s úkoly dosavadní skupiny letecké armády), pro vnější tým plánování nižšího stupně (konkretizace operačního plánování — totožné s úkoly vypracovávány u štábu dopravně výsadekového letectva, vyčleněného k operačnímu vzdušnému výsadku).

3. Pevným uspořádáním týmu a jejich vnitřní struktury je možné využít všech výhod týmové práce. Předpokládá to samozřejmě úplné rozpracování úkolů každého týmu i jejich jednotlivých pracovníků.

4. Souběžná práce obou týmů přináší opět značnou časovou úsporu, spočívající především v samotné možnosti souběžné práce, ale také ve vzájemné pomoci funkcionářů stejné odbornosti v jejich volném čase. Kromě toho odpadají zcela zdržení nejasnostmi, protože oba týmy žijí nepřetržitě v situaci. Souběžná práce umožňuje také souběžnou kontrolu práce týmu nižšího týmem vyšším.

5. Takto organizovaná práce obou týmů umožňuje přesný a včasný tok informací mezi oběma týmy, takže k vypracování metodiky práce obou týmů můžeme použít s úspěchem některou z moderních metod síťových grafů.

Nemohu řešit stejným způsobem práci vševojskové skupiny. To ovšem neznamena, že naše práce je zpracována odtrženě. Všechny styčné body síťového grafu, zásada týmové práce přímo u frontu a všechny součinnostní otázky byly řešeny u SVO v průběhu zpracování i při praktických cvičeních v terénu.

Ke zpracování metodiky činnosti při plánování operačních vzdušných výsadků jsem použil metodu PERT. Před prvním „nasazením“ této metody na předpokládanou činnost vnitřního týmu jsem bral v úvahu tyto skutečnosti:

- požadovaný čas od počátku plánování do vlastního uskutečnění výsadku;
- dohovořené časy styčných bodů grafu s ostatními skupinami;
- těžiště práce je ve vzdušné přepravě, kritická cesta bude tedy s největší pravděpodobností převážně v práci letovoda vnitřního týmu.

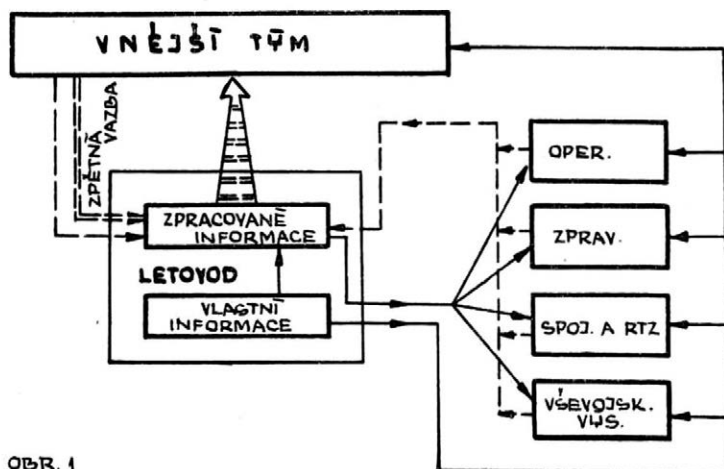
Vzhledem k těmto skutečnostem byla proto velmi důkladně a podobně zpracována metodika letovoda vnitřního týmu.

V článku nepůjde o konkrétní náplň práce letovoda vnitřního týmu, ale jen o postup řešení, který mohou uplatnit i stěžejní zpracovatelé jiných skupin,

1. Činnost hlavního zpracovatele (letovoda) byla obecně vyjádřena schematicky (viz obr. 1).

O b e c n ě tedy pozůstává práce letovoda:

- z předání vlastních informací členům vnitřního a vnějšího týmu;
- ze zpracování vlastních a obdržených informací od obou týmů;

OB.R. 1

— z předání zpracovaných vlastních a obdržených informací členům obou týmů.

2. Postup konkrétní práce letovoda (hlavního zpracovatele) byl vyjádřen formou operogramu (obr. 2).

ČINNOST LETOVODA	CHARAKTER ČINNOSTI OSTATNÍCH FUNKCIONÁŘŮ					
	OPER.	PRŮZK.	VÝSADK.	RTZ	VEL. DVI LETOV.	VELIT VÝS.
ZHODNOCENÍ ZÁKLADNÍCH ÚDAJŮ	▲	▲	●	▲		
TRATĚ LETU	▲	▲	○	▲	▲	○
PROFILY TRATÍ LETU	○	○	○	○	▲	▲
PŘEPRAVNÍ VÝPOČTY	○		▲	▲	▲	○
SESTAVA DVI	○		○		▲	○
ČASOVÝ ROZPOČET	○	○	▲	○	▲	○

P O Z N Ā M Ě K A . CHARAKTER ČINNOSTI OSTATNÍCH FUNKCIONÁŘŮ :

AKTIVNÍ PRÁCE PRO LETOVODA

PŘEDÁVÁNÍ INFORMACE LETOVODOVI

ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACE OD LETOVODA

OB R. 2

Zatímco předcházející obecné schéma řeší základní rozdělení týmu, místo jednotlivých funkcionářů a v něm základní způsob toku informací, musí toto postupné schéma konkrétní práce vyřešit osnovu metodiky činnosti hlavního zpracovatele, základy funkčních vztahů funkcionářů týmu i nutné vazby na týmy ostatní.

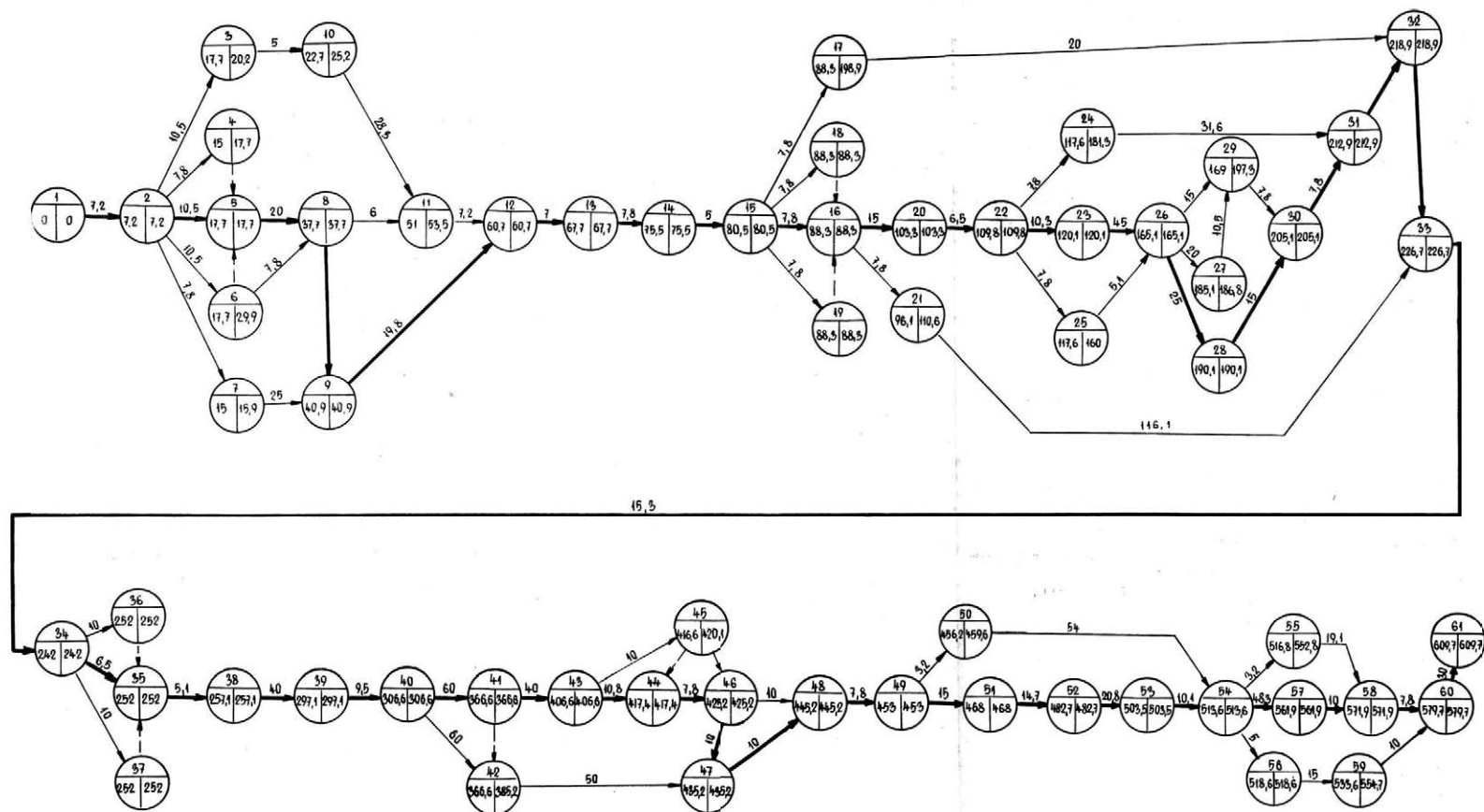
Zpracování obsahu tohoto schématu je nutné věnovat maximální péči, neboť je výsledkem přijaté metodiky práce celého týmu. Zámysl této metodiky se zde již konkretizuje, zatím ovšem bez časové návaznosti.

3. Třetím stupněm postupu od obecného ke konkrétnímu je souhrnné postupné schéma s funkčními vztahy vymezenými již časově (viz obr. 3).

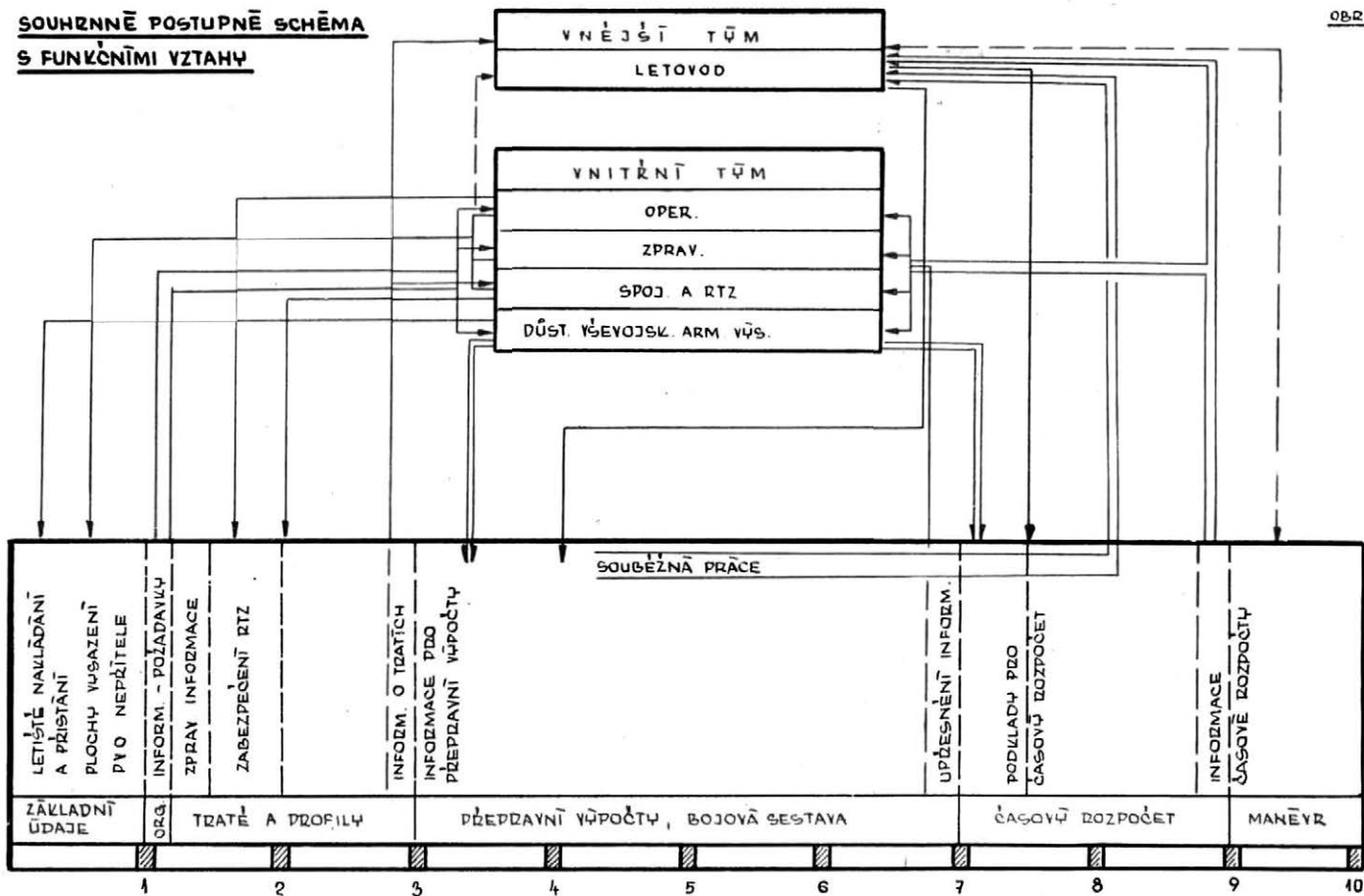
Základním kritériem je zde čas, který jsme vymezili pro celé plánování, a časové napojení ostatních spolupracujících funkcionářů obou týmů na konkrétní práci hlavního zpracovatele. Čas, který jsme si k plánování vymezili, není možné stanovit jenom podle přání, ale konfrontací potřeby s možnostmi především hlavního zpracovatele. Bylo by proto nesprávné vidět tuto práci jako prosté narovnání předešlého grafu na časovou osu. Hlavní, co v procesu zpracování tohoto grafu vzniká, je mechanika vzájemných funkčních vztahů jak uvnitř týmu, tak i mezi ostatními týmy navzájem. Metodika práce každého funkcionáře týmu je podrobena důkladnému rozboru a musí být nejednou upravena tak, aby zdánlivá individuální efektivnost jeho činnosti nenarušila efektivní činnost celého týmu.

SIŤOVÝ GRAF

PRILOHA 1

SOUHRNNĚ POSTUPNĚ SCHĚMA S FUNKČNÍMI VZTAHY

Poř. číslo	Činnost	Hrana		Časy			t_e
		Z	do	t_o	t_s	t_p	
1	Upřesnění směrnic velitele frontu a rozhodnutí velitele LA (vnitř. tým)	1	2	5	7	10	7,2
2	Ujasnění odborných směrnic a pokynů (letovod vnitřního týmu)	2	5	8	10	15	10,5
3	Ujasnění odborných směrnic a pokynů (oper. důst. vnitřního týmu)	2	4	5	8	10	7,8
4	Ujasnění odborných směrnic a pokynů (vševojsk. výs. vnitřního týmu)	2	6	8	10	15	10,5
5	Ujasnění odborných směrnic a pokynů (zprav. důst. vnitřního týmu)	2	3	8	10	15	10,5
6	Ujasnění směrnic a odborných pokynů důst. pro spoj. a RTZ vnitř. týmu	2	7	5	8	10	7,8
7	Zhodnocení letišť nakládání a ploch vysazení (letovod vnitř. týmu)	5	8	15	20	25	20,0
8	Zpracování možností RTZ	7	9	20	25	30	25,0
9	Příprava podkladů k informaci a předpokládané situaci v zájmových prost.	6	8	5	8	10	7,8
10	Upřesnění podkladů k zpracování RTZ ploch	8	9	2	3	5	3,2
11	Příprava podkladů pro zpravodajskou informaci	3	10	3	5	7	5,2
12	Předpokládaná situace v zájmových prostorech	8	11	5	6	7	6,0
13	Zpracování průzk. informační zprávy o nepříteli PVO v zájmových prostorech	10	11	21	27	40	28,3
14	Zpracování návrhu na RTZ ploch	9	12	15	20	30	19,8
15	Zhodnocení PVO v zájmovém prostoru	11	12	5	7	10	7,2
16	Radiotechnické zabezpečení ploch	12	13	5	7	8	7,00
17	Doklad o plochách veliteli zpracovatelské skupiny	13	14	5	8	10	7,8
18	Informace členům obou týmů (bezprostředním spolupracovníkům, požadavky k nim)	14	15	3	5	7	5,0
19	Upřesnění požadavků k důst. vševojsk. výsadkáři	15	16	5	8	10	7,8
20	Zpracování podkladů o možnostech přiděleného dvl (pro inf. zprávu)	15	17	5	8	10	7,8
21	Zpracování podkladů pro zámysl tratí – zprav.	15	18	5	8	10	7,8
22	Zpracování podkladů pro zámysl tratí – oper.	15	19	5	8	10	7,8
23	Zámysl tratí	16	20	10	15	20	15,0
24	Organizační podklady pro inf. zprávu důst. vševojsk. výsadkáře	16	21	5	8	10	7,6
25	Zpracování informace o možnostech přiděleného dvl	17	32	15	20	25	20,0
26	Schválení zámyslu tratí (velitel zpracovatelské skupiny)	20	22	3	5	10	6,5
27	Zpracování inf. zprávy vševojsk. výsadkáře	21	33	75	115	150	116,1
28	Určit a zakreslit VBT, KBT, BBR, VBZT, KOB a OB	22	23	7	10	15	10,3
29	Zpracování požadavků na zabezpečení tratí prostředky pozemních vojsk	22	24	5	8	10	7,8

Poř. číslo	Činnost	Hrana		Časy			t_e
		Z	do	t_o	t_s	t_p	
30	Zabezpečení KOB a OB prostředky RTZ	22	25	5	8	10	7,8
31	Zakreslení tratí, vzdál. úseků, výšky letu, všechny časy od VBT do KBT	23	26	30	45	60	45,0
32	Zabezpečení tratí prostředky RTZ	25	26	3	5	8	5,1
33	Zabezpečení tratí prostředky pozemních vojsk	24	31	20	30	50	31,6
34	Zakončení výsledné tabulky	26	27	15	20	25	20,0
35	Letovod vnějšího týmu informuje vnější tým o tratích	26	28	20	25	30	25,0
36	Zpracovat dosahy např. RL na vlastní území	26	29	10	15	20	15,0
37	Volba výšky letu nad územím nepřítele	27	29	8	10	15	10,5
38	Návrh prostoru shromáždění (letovod vnějšího týmu)	28	30	10	15	20	15,0
39	Volba výšky letu nad vlastním územím	29	30	5	8	10	7,8
40	Porovnání volené výšky s výškou optimální – závěry pro plnění PHM	30	31	5	8	10	7,8
41	Schválení tratí a výšek letu velitelem zpracovatelské skupiny	31	32	4	6	8	6,0
42	Možnosti dopravně výsadkového letectva přiděleného na operaci	32	33	5	8	10	7,8
43	Informace od vševojsk. důst. výsadkáře	33	34	12	15	20	15,3
44	Porovnat přepravovanou tonáž se střední únosností svazku dvl	34	35	3	5	10	6,5
45	Posoudit vhodnost rozmístění vysazovaného materiálu a osob k nakl.	34	36	8	10	12	10,0
46	Posoudit vhodnost rozmístění vysazovaného mat. a osob (let. vnějš.)	34	37	8	10	12	10,0
47	Úpravy (souhlas) v rozmístění vysaz. materiálu a osob	35	38	3	5	8	5,1
48	Celková tonáž padákového sledu, potřeba letounů na jednotlivá letiště	38	39	30	40	50	40,0
49	Stanovit potřebu letounů k nakládání plošin	39	40	5	10	12	9,5
50	Celková tonáž přistávacího sledu, koloběhu, potřeba letounů	40	41	40	60	80	60
51	Informace vnějšího týmu (letovod vnějšího týmu)	40	42	40	60	80	60
52	Souběžná informace letovoda vnějšího týmu o příst. sledu dvl	41	42	—	—	—	—
53	Grafická rozvaha přepravy pro jednotlivá letiště	41	43	30	40	50	40
54	Grafické zpracování tratí shrom. a let do VBT z jednotliv. letišť	42	47	40	50	60	50
55	Závěry k volbě sestavy	43	44	5	10	20	10,8
56	Organizace boj. složení padákového výsadku – vševojsk. výs.	43	45	8	10	12	10,0
57	Bojové složení padákového výsadku	44	46	5	8	10	7,8
58	Intervaly a rozestupy padákového výsadku	45	46	3	5	8	5,1
59	Seznámení důst. pro RTZ se shromážděním proudů	46	47	5	10	15	10,0

Poř. číslo	Činnost	Hrana		Časy			t_e
		Z	do	t_o	t_s	t_p	
60	Kapacita ploch vysazení, interval přistání jednotlivých letounů a skupin	46	48	5	10	15	10,0
61	Radiotechnické zabezpečení shromáždění	47	48	5	10	15	10,0
62	Informace o tratích shromáždění a letu do VBT	48	49	5	8	10	7,8
63	Podklady k přesným časovým výpočtům shromáždění a letu do VBT	49	50	2	3	5	3,2
64	Stanovit hrubou sestavu, rozložit na jednotlivé tratě	49	51	10	15	20	15,0
65	Spočítat dobu pobytu jednotlivých skupin na plochách vysazení, určit vzdálenosti mezi roji a skupinami, určit převýšení skupin (pater)	51	52	10	15	18	14,7
66	Výpočet doby shromáždění a letu do VBT (letovod vnějšího týmu)	50	54	35	50	68	54,0
67	Varianty sestavy pro noc a ZPP	52	53	15	20	30	20,8
68	Úprava náčrtu sestavy pro kresliče	53	54	7	10	14	10,1
69	Podklady k výpočtům letovoda vnějšího týmu (pře-počty vzhledem k ČV)	54	55	2	3	5	3,2
70	Upřesnění pevně stanovených časů (vševojsk. důst. výsadkář)	54	56	2	5	7	5,0
71	Propočítat a v předtisku grafikonu vyplnit časový pohyb všech skupin vzhledem k ČV	54	57	30	50	60	48,3
72	Časová kontrola míst křížení a sblížení tratí, řešit profilem	57	58	5	10	15	10,0
73	Ověření pevných časů u vševojsk. velitele – důst. vševojsk. výs.	56	59	10	15	20	15,0
74	Výpočty letovoda vnějšího týmu (do VBT vzhledem k ČV)	55	58	10	20	25	19,1
75	Výpis z časového rozpočtu (vševojsk. výs.)	59	60	5	10	15	10,1
76	Informace důst. oper. vnitřního týmu o časovém rozpočtu	58	60	5	8	10	7,8
77	Zabezpečení stíhacím a stíh. bombardovacím letectvem	60	61	20	30	40	30,0

4. Konečnou fází úpravy metodiky je zpracování souhrnného schématu s časovým řešením. Po jeho konečném zpracování můžeme proto přikročit k prvnímu nasazení síťového grafu tak, jak uvádějí přílohy.

Mé řešení nepovažuji zdaleka za jediné, je jistě možné postupovat i jiným způsobem. Cílem mého článku je přispět našimi zkušenostmi těm, kteří v této problematice pracují a se kterými se setkáváme při praktickém plánování operačních vzdušných výsadků.

Niektoré aspekty integrácie PVO krajín Varšavskej zmluvy

Pojem integrácia je v posledných rokoch jedným z najužívanejších výrazov v každej serióznejšej analýze medzinárodnej situácie či vojenskostrategických otázok. Genézia uvedeného procesu spadá do dôb, kedy národný potenciál základných kategórií materiálnej existencie všetkých moderných štátov sa stal úzkym, kedy sa národné hranice, bez ohľadu na formu spoločensko-ekonomickej formácie, stali brzdou ďalšieho rozvoja ľudskej spoločnosti.

Aj keď ako základný faktor integračného procesu sa teda javí tlak rozvíjajúcich sa výrobných síl smerom k svojmu internacionálnemu využitiu, to znamená faktor ekonomický, významnú úlohu hrajú faktory politický a vojenský. Skutočnosť, že tieto tri faktori si v závislosti na konkrétnych podmienkach vzájomne menia miesto v poradí, len potvrdzuje ich približne ekvivalentné postavenie v kategórii dôležitosti.

Pri posúdení charakteru vojny súdobého typu a jej apriórnych nárokov na ekonomický, ľudský, morálny a vedecký potenciál, dochádzame k jednoznačnému záveru, že väčšina štátov sveta nie je schopná samostatne splniť tieto nároky. Táto objektívna realita núti štáty s malým počtom obyvateľstva alebo hospodársky slabé rozvinuté, aby sa pri zabezpečovaní vlastnej obrany opierali o ekonomický, ľudský, vedecký ale aj vojensko-technický a priestorový potenciál moc-

ných štátov ako svojich spojencov. Do kategórie malých štátov patrí aj naša republika. Preto tiež po celú dobu svojej existencie bola jej zahraničná politika podriadená tomuto princípu.

PVO ktoréhokoľvek štátu (koalície štátov) by bola pravdepodobne prvá, ktorá by v postavení obráncu zahajovala vojnu, pričom ani útočnickova PVO by z hľadiska času nehrala podradnú úlohu. Pri posudzovaní akceschopnosti súdobých strategických útočných prostriedkov sa v kruhoch vojenských stratégov a teoretikov považuje za reálny variant, podľa ktorého by sa rakety s jadrovou náložou obidvoch bojujúcich strán (koalícií) stretli na pol ceste k cieľom. Niektoré ukážky zahájenia vojny „klasickým“ spôsobom (Izrael) dokazujú, že maximálna integrácia pod-systémov PVO jednotlivých krajín koalície ani v týchto podmienkach nie je prežitkom.

Keď z týchto poznatkov posudzujeme požiadavku maximálne efektívnej PVO našej republiky a celej Varšavskej zmluvy, potom moment integrácie vyvstane ešte zreteľnejšie. Tento článok pojednáva len o niektorých aspektoch integrácie PVO, preto si nečiní nárok na vyčerpávajúce pojednanie. Je iba pokusom postihnúť niektoré momenty súčasného stavu, ako aj ponukou k zamysleniu nad nutnosťou intenzívnejšieho, racionálneho zdokonaľovania stavajúceho systému.

FAKTORY, PODMIENUJÚCE INTEGRAČNÉ TENDENCIE

Že budúca svetová vojna ak by k nej došlo, by bola vojnou koalíčnou, o tom dnes nikto nepochybuje. Toto potvrdzuje nielen historická skúsenosť prvej a druhej

svetovej vojny, ktoré boli koalíčné, ale aj vývoj po druhej svetovej vojne. Najprv v imperialistickom tábore na čele s USA vytvorili NATO, VENTO, SEATO, ANZUS

a potom v záujme spoločnej bezpečnosti pred napadnutím zo strany spomenutých vojenských uskupení vytvorili štáty socialistického tábora vojenskú organizáciu krajin Varšavskej zmluvy. Oba koalície systémy sú konkrétnym vyjadrením obecných, ale tiež vzájomne podmienených tendencií, ako aj najvýraznejšou formou vojenskej integrácie.

Základným faktorom, ktorý vyvoláva a „živí“ integračný proces, je spomenutá objektívna tendencia v rozvoji výrobných síl a ich nevyhnutná internacionalizácia. Vojenský faktor je tiež objektívny, avšak jeho kvalitu, hĺbku jeho uplatnenia determinuje princíp, podľa ktorého sa môže stať reálnou silou, vedúcou k integrácii len v určitých súvislostiach, len v rámci určitej politiky.

Princípy politiky spoločenstva socialistických štátov, združených v RVHP a vo Varšavskej zmluve, boli jasne deklarované. Niektoré odstredivé tendencie, bez ohľadu na ich charakter, sú odrazom dialektického pohybu vnútorných i vonkajších vzťahov spoločenstva, čiže je možné ich považovať za normálny, zákonitý jav, pravda, len do takej miery, pokiaľ ich kvalita, hĺbka, rozsah, ale aj pohyb nie sú determinované hrubými nedostatkami v subjektívnej oblasti.

Technická revolúcia sa v integračnom procese odráža v mnohých smeroch, výrazne zasahuje aj do oblasti vojenskej techniky, jej výzkumu, vývoja a výroby. Podstatne ovplyvňuje stratégiu, oblasť plánovania, organizácie a riadenia operácií a tým teda aj PVO. Výskum a vývoj najmodernejšej výzbroje je však neobvyčajne nákladný, nehovoriac už o výrobe raketových jadrových zbraní a prostriedkov protiraketovej a protikozmickej obrany, ktorú výrobu si môžu dovoliť len ekonomicky najsilnejšie štáty.

Charakter bojovej činnosti PVO sa v posledných rokoch výrazne zmenil. Tento pojem má v súčasnej dobe nový obsah, pod ním sa rozumie nielen tradičná protiletadlová obrana, ale aj vzdušno-kozmickej obrana, zahrňujúca v sobe boj s aerodynamickými, balistickými a kozmickými prostriedkami. Charakter použitia útočných prostriedkov tohto druhu ako aj charakter komplexnej činnosti adekvátnych komponentov súdobej PVO silno akcentuje pozitívnu tendenciu k integrácii PVO, dokonca ju činí nevyhnutnou.

Čas a priestor z hľadiska PVO sú do určitej miery vzájomne podmienené a zároveň vzájomne rozporné, avšak sú neoddeliteľnými faktormi úspešnej PVO. Čas

vystupuje ako faktor bojovej pohotovosti celého systému PVO i jeho jednotlivých (napr. národných) podsystémov. Je známe, že podstata bojovej pohotovosti PVO [tj. schopnosť vstúpiť v najkratšej dobe s maximálnou pripravenosťou do stretnutia] sa obecně nemení. Výrazne sa zmenili kritéria tejto pohotovosti, a to zvlášť z hľadiska faktoru času. Tam, kde kedysi rozhodovali týždne (od vyhlásenie vojny, cez mobilizáciu, strategické sústredenie, rozvíňovanie až k prechodu k rozsiahlej činnosti) hovoríme dnes o dňoch a hodinách. Z hľadiska úkolov PVO ide o minuty, dokonca o sekundy.

K faktoru priestoru pripomením, že by mal byť ekvivalentom rozsahu predpokladanej protivzdušnej (PRO, PKO) operácie, ba do určitej miery ho presahovať. Pri úvahe takticko-technických vlastností prostriedkov vzdušného a kozmického napadnutia dôjdeme k záveru, že PVO musí byť dostatočne účinná aj mimo hlavné náletové smery, pričom časť vzdušných a kozmických úderov, smerujúcich proti našemu územiu z rôznych smerov, musí byť likvidovaná na ďalekých prístupoch — PVO našich spojencov (okrem iužného, juhozápadného a z časti i západného smeru. Tu je zrejmá vzájomná podmienenosť úspechu: efektívna činnosť jedného príznačne ovplyvňuje výsledky činnosti druhého podsystému a tým celej koalície. Naopak — nacionálna či regionálna obmedzenosť hraje v našom prírode úlohu bumerangu s tragickými dôsledkami.

Geografická poloha ČSSR ako okrajového štátu koalície na jednom z možných strategických smerov útoku potenciálneho nepriateľa má z hľadiska PVO koalície obecný a z hľadiska PVO ČSSR zvlášť význam. Priestor (poloha, rozloha, hĺbka) je tu determinantou času — aspoň v aspekte komplexnej efektívnosti PVO koalície. Preto pohotovosť a bojaschopnosť našej PVO ďaleko presahuje rámec našich potrieb (podobne u našich spojencov) a môže sa uplatniť s maximálnou účinnosťou len ako organická časť komplexného integrovaného systému koalície krajín Varšavskej zmluvy.

Unifikácia výzbroja, výstroja, výcviku a do značnej miery organizácia a riadenia vojsk PVO nie je zanedbateľný faktor. Poskytuje maximálne možnosti náhrady strát, rýchlu obnovu narušeného systému PVO, náhradu jeho jednotlivých prvkov, zmeny v podriadenosti a vo zvláštnych prípadoch i zastupiteľnosť vo velení a pod.

Centralizácia a koordinácia bojovej činnosti PVO patrí k tým základ-

ným princípom, ktoré musia byť osvojované a presadzované všetkými členmi koalície už v dobe mieru. Dôležitý prvok tvorí automatizácia základných operácií v celom systéme (klasickým príkladom v tomto smere je jednotný a spoločný americko-

kanadský systém NORAD). Je dokázané, že ideove, politicky a vojensky jednotná, integrovaná koalícia vytvára predpoklady pre podstatný vzrast jej celkovej sily, ktorá je znateľne väčšia než prostý súčet potenciálov jej jednotlivých členov.

SÚČASNÝ STAV A NIEKTORÉ NÁMETY

Po realizácii niektorých základných prvkov v oblasti integrácie politiky a ekonomiky bolo už mnoho vykonané aj vo vojenskej oblasti, menovite v PVO. Bol vytvorený Politický poradný výbor ako aj vojenský orgán — Spojené velenie ozbrojených síl krajín Varšavskej zmluvy, ktoré ako vyplýva z novinových správ, je v štádiu zásadnej reorganizácie. Bol vytvorený jednotný systém PVO, ktorý bez ohľadu na potreby jeho neustáleho zdokonalovania je už dnes schopný plniť úlohy PVO v rámci koalície a v záujme jednotlivých členských krajín; pomerne vysoký stupeň centralizovaného plánovania, bojovej prípravy, spoločné operačné cvičenia, do istej miery centralizované velenie; značný stupeň unifikácie výzbroja, pomocných zariadení a organizácie; vzájomné spojenie všeho druhu a určenia v prospech PVO; pomerne dobre vypracovaná súčinnosť medzi susednými národnými systémami PVO.

Prirodzene, že takýto mohutný a rôznorodý organizmus, akým je organizácia krajín Varšavskej zmluvy a jej integrálna časť — PVO, má rad „detských nemocí“. Nejde len o niektoré problémy organizačného a technického charakteru, ktoré majú veľkú dôležitosť. Občas dochádza k niektorým prejavom dezintegračných tendencií, ktorých genézia leží v politickej rovine. Ako už bolo pripomenuté, rozpor medzi národným a internacionálnym či integrovaným je dialektický vzťah, ktorý v podmienkach integrácie socialistických štátov nemá antagonistický charakter (syntetizujúci moment princípu proletárskeho internacionalizmu). Politická jednota, jednota politickostrategických cieľov sa tu javí nielen nadriadenou kategóriou, ale mala by plniť funkciu tlmiča odstredivých tendencií a zároveň katalyzátora pozitívneho riešenia možných vývojových rozporov.

Vychádzajúc z uvedeného a z vlastných skúseností, pripomeniem niektoré oblasti PVO, kde by malo dojsť k zlepšeniu:

- zdokonalenie spojenia, velenia a riadenia bojovej činnosti v rámci jednotného systému PVO;

- ďalšie zjednocovanie a zdokonalovanie bojovej a operačnej prípravy vojsk

PVO, vychádzajúce z potrieb spoločného strategického plánu, avšak so zreteľom k vlastnej vojenskej doktríne;

- prehĺbiť automatizáciu systému PVO a to tak na úseku informácií, ako aj na úseku velenia a riadenia bojovej činnosti;

- správnymi a včasnými politickými opatreniami predchádzať vzniku či výraznému prejavu dezintegračných tendencií pri súčasnom posilnení neformálneho, uvedomelého internacionálneho prvku vo vzájomných vzťahoch členov Varšavskej zmluvy. Na základe vedeckej analýzy pokúsiť sa o vymedzenie a definíciu hraníc národných záujmov v ich vzťahu k internacionálnym a aspoň približne predvídať ich možný pohyb;

- uvážiť racionálnosť niektorých formálnych obmedzení, vyplývajúcich zo strnulého rešpektovania vzájomných hraníc jednotlivých štátov Varšavskej zmluvy pri plnení spoločných úloh PVO. Vychádzam z predpokladu, že rozsah nutných geografických a klimatických znalostí a praktických skúseností lietajúceho personálu (prepadoví stíhači) je limitovaný rozsahom predpokladaných operácií na európskom vĺčišti a účasťou PVO v nich. Pretože geografická a klimatická skúsenosť hraje veľkú úlohu v psychike pilota a má podstatný význam pre získanie potrebnej sebaistoty, bolo by užitočne vykonávať časť zdokonalovacieho letectvého výcviku formou krátkodobých stáží u najbližších susedov. Ich praktickou náplňou by mohlo byť niekoľko najnáročnejších cvičení Osnov bojovej prípravy, ktoré by organizovali, zabezpečovali a postupne aj riadili velitelia a štáby miestnych leteckých útvarov a zväzkov. Ekonomické položky by boli vzájomne kompenzované. Tým by bolo splnené niekoľko cieľov: prepadoví stíhači a technický personál by získal sebaistotu, pri ktorej stredná, východná a čiastočne pribaltická Európa by pre nich bola „zažitá“. Zo psychologického hľadiska by i nerobilo veľké ťažkosti uplatniť získané skúsenosti v ktorejkoľvek časti Európy. Podobná metóda bojovej prípravy by riešila oprávnenú kritiku vyvíjaných prepadových pilotov na stereotypnosť udržovacieho leteckého výcviku. Velitelia a štáby by si do značnej miery

osvojili metódu rozhodovania za nestereotypných podmienok, čo by malo priaznivý vplyv na dynamiku, rozmach i kvalitu ich myslenia. Konečne nie je možné podceňovať aj internacionalizujúci moment takejto metódy.¹⁾

— náročnejšie a maximálne objektívne hodnotenie bojovej prípravy PVO jednotlivých štátov koalície podľa jednotného hľadiska a hodnotenie výsledkov spoločných operačných cvičení. Predpokladom toho je zrejme správne národnostne zlo-

žený orgán, u ktorého už z formálneho hľadiska by bolo vylúčené podozrenie zo subjektivismu alebo z nacionálneho hegemónizmu;

— výraznejšie uplatnenie integračného momentu pri teoretickom rozpracovaní spoločných doktrínálnych otázok PVO koalície ako aj jednotlivých štátov;

— organizovať centralizovaný zber, vyhodnocovanie a spoločné využívanie záverov zo základných informácií o výcviku a bojovej činnosti podsystémov PVO.²⁾

Z á v e r

Významný taliansky politik Pietro Quaroni vyjadril svoj názor na integráciu takto: „Dokiaľ zostaneme samostatnými národnými jednotkami, nemôže sa situácia zmeniť, môžeme byť len satelitmi. Prečo? Pretože pri svojom úzkom národnom rámci si nemôžeme opatriť moderné zbrane. Bez vojenskej moci niet samostatnosti, niet zahraničnej politiky, sú len ilúzie. Bez integrácie niet vojenskej moci.“

Predpokladajme, že Quaroni mal pre svoje tvrdenie vlastné dôvody. Avšak ak vychádzame z postulátu, ktorý je v posledných mesiacoch často zdôrazňovaný našimi štátnymi a stranickými predstaviteľmi, že ubráníť slobodu republiky proti expanzívnym a revanšistickým tendenciám NSR je možné len v rámci spoločenstva socialistických krajín, potom pre samotnú PVO pripadá pri plnení tejto strategickej úlohy jedno z najdôležitejších poslanií.

Vojska PVO so svojim charakterom bojovej činnosti sú odkázané na tesnú súčinnosť so susedmi a pri svojich nárokoch na priestor, čas a technické vybavenie s neobyčajnou dynamikou bojovej činnosti sú ideálnym prvkom vojenskej integrácie.

¹⁾ Tieto vývody opieram o vlastnú prax, kedy piloti bývalej 2. sld, ktorej som velil, uskutočňovali prelety a plnili úlohy i v zostave letiek s prístajím v Maďarsku, Poľsku a Zakarpatskej Ukrajine. Podobne poľské či sovietske pluky prístávali na našich letiskách, často po velení a navedení z nášeho VS.

²⁾ Napr. naši špecialisti v oboru bezpečnosti lietania už niekoľko rokov s určitým úspechom presadzujú maximálnu integráciu v zhromažďovaní, vyhodnocovaní a zovšeobecňovaní záverov o príčinách leteckých nehôd jednotlivých štátov.

PALEBNÉ PODKLADY

k zasazení divize druhého sledu

Článek rozebírá problematiku průzkumu cílů pro palbu ve prospěch divize vyváděné z hloubky vlastní sestavy. Všímá si zejména vzájemného vztahu nepřátelské situace, času a možnosti průzkumných prostředků a vyvozuje hlediska pro stanovení lhůt pohotovosti k palbě, průzkumu a bojové činnosti divize jako celku.

Obecný požadavek k rozhodnutí zasadit druhý sled je jak v útoku, tak v obraně snaha o změnu poměru sil na určitém úseku a směru. V obou případech je však nutné rozlišovat potenciální možnost divize a skutečnou možnost dosáhnout očekávaný efekt na bojišti. K realizaci druhého, a o to vždy musí jít, musíme vytvořit určité předpoklady. Vedle rozsahu úkolů plánovacích a organizačních jsou mezi nimi praktická opatření v přípravě takovéto akce přímo v terénu s konkrétními prostředky a živou silou. Tato činnost v souhrnu umožní reálný časový rozvrh, který vyústí v určení příslušných lhůt. Celá tato oblast je však plná rozporů, které způsobují, že jedna výhoda koresponduje druhé nevýhodě a naopak. Je proto správné zvážit, které akce, které výhodě dáme přednost, aniž způsobíme, že celá činnost bude nějak podstatně narušena nebo dokonce zmařena a očekávaný výsledek se nedostaví.

V dalším si všimneme výhradně problematiky útočné činnosti. Je tomu tak proto, že tato oblast poskytuje názornější a četnější možnosti aplikace na činnost obrannou než by tomu bylo v opačném případě.

Druhý nebo další sled armády, představovaný divizí byl odedávna středem pozornosti jak vlastního velitele, tak i protivníka, protože již sama existence takového svazku představuje celou řadu možností a z toho plynoucích ovlivnění dalšího průběhu operace. Proto vlastní strana se sna-

žila použít druhý sled v rozhodujícím okamžiku a strana nepřátelská se naopak pokoušela v takovém úmyslu nám již preventivně bránit. Z toho vyplynula nutnost jednak utajovat zámysl použití druhého sledu, což předpokládá, byť obvykle marnou snahu utajit druhý sled jako takový, ale zejména utajit pak konkrétní zásah tohoto svazku na nejdelší možnou dobu. Z toho dále přirozeným během věci vyplývá nutnost rychlého manévru zasazovaného svazku, a to jak přesunu z hloubky vlastní sestavy, tak i v prostoru, kde má dojít k rozvinutí a zasazení do boje.

Zde se objevuje první rozpor mezi užitečností a neužitečností. Co je totiž z hlediska utajení výhodné, je nevýhodné z hlediska příprav, neboli čím menší možnost prozrazení vlastního zámyslu a zničení ze strany nepřítele, tím větší nesnáze ve snaze splnit důkladně celou akci. Do popředí vystupuje faktor času. Bude nás provázet při zkoumání celé této otázky ve všech jejích aspektech až do konce.

Tento rozpor je základním činitelem a z něho konkrétním posouzením jednotlivých činností vyplynou další.

Rozhodnutí zasadit druhý (další) sled bylo jistě něčím motivováno. V souhrnu posuzovaných otázek a impulsů hrála situace nepřítele první úlohu. To je ostatně nepopíratelné, protože žádný velitel nepostupuje tak, aby při bezradnosti v důsledku nedostatku zpráv vyrazil s trumfem v ruce. Rozsah údajů o nepříteli je

vždy různý, nikdy o něm nevíme vše. To platí i v případě, kdy s ním bojujeme dlouhou dobu v dotyku. V tomto případě, i když připustíme, že prvosledové síly mají o nepříteli maximální rozsah znalostí, v době konkrétního střetnutí našeho druhého sledu s nepřitelem bude situace zcela jiná. V každém případě se rozhoduje s velkou dávkou předvídání, ale ne skutečných znalostí o nepříteli. Vzniká otázka, jak získat obraz nepřátelské situace? Konkrétního nepřítel před čarou zasazení našeho druhého sledu v době rozhodnutí o zasazení nikdy neznáme. Rozpor mezi snahou o rychlost zasazení a velkým rozsahem příprav tohoto zasazení teď nabývá určitějších forem. Řeší se obvykle dvěma způsoby. První z nich předpokládá, že druhosledový svazek vejde do boje z chodu, bez palebné přípravy. Druhý předpokládá přípravu palebné činnosti, tedy určitý čas k získání podkladů k takové činnosti. Konečně je i třetí možnost, vyplývající z rozhodnutí prvního, totiž zahájit boj bez palebné přípravy a v případě neúspěchu zorganizovat ji dodatečně. K rozhodnutí k oběma variantám však dochází, jak jsem již uvedl, na základě většího důlu předvídání situace nepřítel než jeho skutečného poznání. Problém palebné přípravy se tak stává další rozporuplnou oblastí.

Předpokladem palebné přípravy je velký počet důležitých cílů v sestavě nepřítel. Takových cílů, jejichž činnost by znemožnila očekávaný efekt zasazení druhého sledu, kdybychom předem nepřikročili k jejich neutralizaci nebo zničení. To tedy znamená z palebného hlediska vlastních prostředků cíle odhalit, uskupit palebné prostředky, připravit prvky střelby a zahájit palbu. Odhalení cílů pak vyžaduje rozvinout průzkumné prostředky. K této činnosti dochází v prostoru čáry zasazení, předchází jí přesun na tuto čáru a tomuto naplánování celé činnosti. Jsou tedy tři etapy — plánování, přesun, činnost na čáře zasazení. Předchází-li palebná příprava zasazení divize, pak limitem pro konečnou lhůtu pohotovosti celé divize na čáře zasazení musí být ty časové veličiny, ty lhůty pohotovosti, které se týkají palebné přípravy ve všech jejích souvislostech. Velitel, který určuje tyto časové lhůty by měl postupovat podle tohoto schématu:

1. na přípravu palebné přípravy (tedy plánování palby a použití dělostřelectva a raket) potřebuje štáb ... „x“ času,

2. přesun z prostoru soustředění divize (nebo místa divize) na čáru zasazení (zduřazňují na čáru zasazení a ne na okamžitou čáru dotyku) vyžaduje ... „y“ času,

3. k rozvinutí průzkumných prostředků na čáře zasazení je třeba „z“ času,

4. k vlastnímu průzkumu „k“ času,

5. k výpočtu prvků a na plánování palby pak „h“ času.

Ze součtu $X+Y+Z+K+H$ vyplýne lhůta pohotovosti k palbě, která je limitujícím činitelem celého zasazení sledu.

K vysvětlení uvedu několik poznámek. První dva body můžeme určit velmi přesně. Třetí bod je problematičtější, protože rozvíjení nebude nikdy probíhat současně po celé frontě plánovaného zasazení. I tento bod však můžeme v podstatě vyjádřit časově. Rovněž poslední časový úsek můžeme podle zkušeností určit dost přesně. Problémem však zůstává velikost doby k vlastnímu průzkumu. Zde musíme uvažovat o konkrétních možnostech průzkumu, které závisí na denní a noční době. Obecně můžeme říci, že všechny prostředky pozorování, a to jak pozemního, tak vzdušného jsou v noci vyřazeny z činnosti, takže nejsou schopny dodat solidní výsledky. Totéž se týká i pozemního a vzdušného fotografování. Zbývá tedy omezená kvantita prostředků technického průzkumu (radiolokačního a zvukoměrného), které není z hlediska průzkumu na noci (viditelnosti) závislý. Je však závislý na přesnosti topografického připojení. V noci však o nějaké kvalitě činnosti nemůžeme hovořit. Otázka průzkumu v noci, bez předchozí kontinuity s činností předcházejícího dne je tedy za současných podmínek techniky naprosto katastrofální. Z hlediska průzkumu je proto nutné počítat s denní dobou, protože doba vyhrazená v noci znemožní jakoukoli solidní činnost. Předpokládáme ovšem, že máme již jisté zkušenosti, které nám na základě statistiky umožní stanovit, že pro divizi potřebujeme určitý čas k získání podstatných cílů pro palbu.

Požadavek utajení sestavy a zámyslu zasazované divize (přesun a přípravu před vyražením z čáry probíhají v noci) a nutnost vyhradit k vlastní bojové činnosti divize co nejvíce denního času (útok začne co nejdříve ráno) jsou tedy se vším, co souvisí s palbou, v naprostém rozporu. Vzniká otázka: dát přednost utajení nebo plněnému zasazení bez velkých ztrát? A zde je druhý problém: dát divizi co nejvíce denního času k vlastní bojové činnosti po vyražení nebo tento čas zkrátit a věnovat ho solidnímu průzkumu pro palebnou přípravu?

Řešit tyto problémy není věcí dělostřelectva. Na druhé straně je ovšem povinností upozornit na dosah zdraru nebo nezdraru palebné přípravy, která byla na-

řízena a může být správně uskutečněna jen za jistých předpokladů, které nelze obejít a pominout.

Zatím jsem zde hovořil v tom smyslu, jako by podklady pro palebnou přípravu získávaly průzkumné prostředky jen zasazované divize. To je ovšem jednostranný pohled. Je nutné uvést, za jakých momentů může z hlediska vlastního prvního sledu k zasazení druhého sledu dojít. Druhý sled může být zasazován do mezery vzniklé v prvním sledu. Nebo může jít o případ, kdy v prostoru čáry zasazení je rozvinut souvisle první sled. Konečně může nastat případ, kdy tento prostor je buď překryt na křídlech prvním sledem z obou stran nebo nesouvisle překryt skupinami a silami prvního sledu. Z těchto případů pak vyplývá možnost využití průzkumné (ale i palebné) činnosti prvního sledu ve prospěch zasazovaného druhého sledu. Vedle prostředků druhého sledu se zde tedy objevují další kapacity schopné zúčastnit se řešených otázek.

Třetí veličinou je v našem případě stupeň armády. Tedy vyšší velení, které bezpodmínečně v případě zasazení do mezery a velmi často i při nedostatečnosti nasycení prostoru čáry zasazení silami prvního sledu musí poskytnout svoji pomoc.

Zdrojem zpráv o cílech pro palebnou přípravu mohou tedy být prostředky druhého sledu, prvního sledu a vyššího velení.

Podle mechanického součtu zdálo by se (ovšem naprosto klamně), že není důvodů k vyslovení jakýchkoli pochyb kolem této činnosti.

Aby k tomu nemohlo dojít a abychom neupadli do přílišného optimismu, je nutné poněkud podrobněji polednat o skutečných možnostech těchto zdrojů zpráv.

Je to především otázka možností prvního sledu z hlediska jejich průzkumné kapacity. Je-li první sled před čarou zasazení, řešíme problém obvykle tak, že mu vyšší stupeň velení (armáda) prostě nařídí, aby získal podklady k zasazení druhého sledu. Určí se pověřenec i druh cílů, pásmo průzkumu a komu výsledky předat. Pomineme-li otázku, zdánlivě velmi jednoduchou, jak toto předání realizovat, kolik času to vyžaduje, jaké součinnosti problémy vzniknou, pak nemůžeme pominout jiný povážlivý problém. Co to znamená „získat podklady“ pro druhý sled? Znamená to snad, že dosud první sled nic nezískával? Vždyť bojoval, prováděl průzkum a vedl palbu! Získal-li cíl, pak tedy na něj střílel. Pak jej ale zničil, cíl neexistuje nebo nezničil a cíl zmizel a je

nutné jej znova zjišťovat. To se nepochybně stalo, protože cyklus „zjistit — zničit — zjistit — zničit atd.“ probíhá v boji vždy, a to bez ohledu, očekáváme-li zasazení druhého sledu nebo ne. Podklady o nepříteli tedy první sled buď má a využívá je anebo nemá, protože není v jeho silách je získat a žádný další rozkaz tuto situaci nezlepší. Pouze v jediném případě můžeme očekávat, že první sled dodá druhému podklady o nepříteli, a to tehdy, má-li a už dávno před takovým rozkazem armády měl více průzkumných údajů než palebných možností. Měl prostě tolik cílů, že je vzhledem k palebným možnostem nemohl zničit. Takový případ je však naprosto nebývalý. Podle všech zkušeností je tomu vždy naopak.

Posuzujeme-li tedy možnosti cílů u prvního sledu a jejich využití dalším sledem z těchto hledisek, pak nemůžeme očekávat, že bychom vzhledem k existenci prvoledových průzkumných možností mohli upustit od rozvinování průzkumných sil druhého sledu. O tuto možnost však vždy jde, protože při její realizaci vyřešíme onen problém nedostatku času, zajistíme utajení, odstraníme onu potíž se stále oponujícími dělostřeleckými veliteli, kteří žádají „nepřípustně“ dlouhé lhůty příprav.

Všimněme si možnosti vyššího stupně. V našem konkrétním případě jde o stupeň armády a v současné době prakticky o dělostřelecké průzkumné letectvo. Poskytnout podklady pro palebnou přípravu zasazované divize je velmi přesně obsaženo vysvětlitelný termín. Předně se netýká těch průzkumných údajů, kterými sice armáda z prostoru zasazení disponuje, ale které divize nemůže palebně využít. Dále se netýká těch průzkumných údajů, které jsou sice využity palebně, byť ve prospěch zasazené divize, ale armádními prostředky a konečně nám nic nepomohou údaje netýkající se divize. Jde jen a jen o poskytnutí takových údajů, které budou jako cílem v rámci palebné přípravy, uskutečňované prostředky divize. Mníme-li divizi, pak tím máme na mysli ovšem nejen podklady pro divizní rakety nebo divizní dělostřeleckou skupinu, ale i oddíly. Tedy cíle, které za normálních okolností dělostřelecké průzkumné letectvo nezjišťuje nebo aspoň velkou většinu z nich. Přesnost bodových nebo malorozměrných cílů nebo naopak průběhu velkých cílů jako je ohnisko odporu čtyř je naprosto nepostačující. Letec může dodat uspokojivě přesně baterii, zálohu, prostředek raketového napadení. To se týká pozorování a také ovšem denního času. V noci od pozorování značné výsledky oče-

kávat nemůžeme. Zbývá průzkum fotografováním. Na snímku může být více cílů, i oněch malorozměrných, a to za dvou předpokladů: průzkum fotografováním uskutečňujeme ve dne a v prostoru, kde je nepřítel. Letecký snímek, který potenciálně může poskytnout řadu podkladů, musí tedy být zhotoven v době, kdy nepřítel již zaujal sestavu před naší čarou zasazení a ve dne. To vše je ovšem v rozporu s přípravami v noci a v krátkých lhůtách. Z toho tedy vyplývá, že problém zcela nevyřešíme ani zasazením armádních průzkumných prostředků. Stále se musíme vracet k požadavku, aby průzkumný předstih byl realizován při splnění dvou podmínek:

— dostatečně dlouhá doba k činnosti prostředků průzkumu s převážným dílem dobré viditelnosti,

— rozvinutí prostředků zasazovaného druhého sledu.

Shrneme-li naše úvahy, pak je jasné, že zasazení z chodu s palebnou přípravou, byť krátkou, nelze realizovat.

Pokud bychom měli brát v úvahu množství a možnosti jiných průzkumných prostředků než dělostřeleckých, pak k jejich ocenění platí tatáž hlediska. Jejich výsledky průzkumu v podstatě nemůžeme palebně využít, a proto nemohou sloužit jako podklad pro palebnou přípravu.

Vyloučíme-li možnost zasazení druhého sledu z chodu, byť s krátkou palebnou přípravou, pak zbývá takové zasazení, které počítá s palebnou přípravou a je reálné. Reálné bude ovšem jen tehdy, budeme-li vycházet z těchto předpokladů:

1. Limitující lhůty pohotovosti k zasazení druhého sledu jsou ty, které se týkají palebné přípravy.

2. Podklady pro palebnou přípravu získávají jak prostředky zasazovaného druhého sledu, tak i vyššího stupně.

3. Rozhodující podmínkou k získání podkladů je potřebné množství denního času na průzkum a topografické připojení.

4. Jen ve zcela výjimečných případech může první sled dodat podstatné podklady pro palebnou přípravu ve prospěch druhého sledu.

Civilní a vojenská silniční doprava

V uplynulém období byla dopravní soustava ČSSR poznamenána extenzivním rozvojem národní ekonomiky. Zatím co rozvoj průmyslu vyvolal značný růst nároků na přepravu, byla doprava nucena sledovat intenzifikaci ve využívání svých kapacit, zejména stabilních zařízení, mnohdy i přes technicky únosnou mez. Tím došlo téměř ve všech oborech dopravy k odčerpání záloh, nezbytných k plynulému provozu a pružnému přizpůsobování dopravy potřebám národního hospodářství.

S kvantitativním růstem výkonů klesala kvalita dopravních služeb. Ve snaze uspokojit přepravní potřeby národního hospodářství byl rozvoj dopravních oborů orientován v rámci daných možností na modernizaci mobilních prostředků, protože tímto způsobem bylo možno rychleji přizpůsobit kapacity narůstající potřebě dopravních výkonů. Jako negativní důsledek tohoto řešení je prohloubení disproporce mezi technickou úrovní stálých zařízení, především dopravních cest a mobilních prostředků. Zmíněná jednostrannost dlouhodobě omezuje využití technických parametrů dopravního parku a v mnohém podvazuje jejich další vývoj.

Současné nedostatky, plynoucí z podcenění významu dopravy jsou pro národní hospodářství zásadního rázu a jejich odstranění bude dlouhodobé a postupné.

V článku poukáží na narůstající problémy v oblasti silniční dopravy, které jsou zásadní i pro vojenskou dopravu. Základní údaje o silniční síti ČSSR jsou uvedeny v příloze 1.

Přes vzrůstající procento bezprašnosti je ve špatném stavu povrch silnic podle tříd:

- I. třída — 2 200 km (24 %),
- II. třída — 4 600 km (26 %),
- III. třída — 17 200 km (37 %).

Jako nejzávažnější nedostatky silniční sítě ČSSR, které limitují rozvoj silniční civilní i vojenské dopravy je třeba uvést:

- 5 723 málo únosných mostů o délce 43 747 m (21 %),
- 5 964 nevyhovujících prostorovou úpravou o délce 49 613 m (22 %),
- 4 098 úrovnových křížení silnic se železnicí,
- 629 podjezdů do výšky 4,2 m.

Tyto hrubé dopravní závady jsou dále zvyšovány nadměrným množstvím ostrých oblouků (8–15 m), stoupáním (10–12 %) a špatnými průtahy měst.

Výslednicí těchto závad je omezování cestovní rychlosti, nosnosti a tím i efektivního využití soudobých vozidel.

V národním hospodářství je zvlášť palčivá otázka silniční údržby. Kromě nízkého počtu (90 % potřebného stavu), kvalifikace a nepříznivého věkového složení je hlavním nedostatkem zastaralá mechanizace, u které nelze v příštích letech očekávat zásadní zlepšení.

Důsledkem dalšího růstu plánované individuální silniční dopravy, jakož i očekávaným zvýšením rychlosti a váhy nákladních vozidel, vzniknou několikanásobně vyšší nároky na silniční síť. Předpokládá se např., že stupeň osobní automobilizace by mohl v závislosti na úvahách

o možnostech výroby a jiných faktorech dosáhnout v roce 1980 hodnoty asi 1:8,4 počtu vozidel na jednoho obyvatele, jak tomu bylo v nejvyspělejších evropských zemích začátkem šedesátých let.

Očekává se, že celkový výkon veškeré silniční dopravy vzroste v roce 1980 proti roku 1963 u dopravy osob více než 3,6krát a u dopravy nákladů téměř 2,4krát. Maximální úsekové zatížení silnic, které se v současné době pohybuje okolo 10 000 jednotkových vozidel za den, vzroste téměř čtyřnásobně. Ještě vyšší zatížení lze s jistotou očekávat na některých městských komunikacích.

Při výčtu těchto perspektivních údajů je nutné připomenout specifiku dopravy vznikající z nasycenosti směrů, nebo úseků silnic. Z odborné literatury je známo,

šit ani administrativně organizačními opatřeními, ani usměrňováním provozu. Tak např. jediné úrovněvé křížení, nebo podobná dopravní závada při intenzivním provozu může určovat režim jízdy na celém úseku, nebo v přilehlé části města.

Z uvedené charakteristiky silniční sítě a předpokladů růstu automobilní dopravy je zřejmé, že potřeby prudce rostoucí silniční dopravy a stav silniční sítě jsou ve značné a narůstající disproporcii.

Pro silniční civilní dopravu bude platit i nadále skutečnost, že intenzivní provoz bude soustředěn na malou část silniční sítě. Proto ve smyslu vládních usnesení z roku 1963 a 1966 je soustředěna pozornost na nejzatíženější část, tzv. „vybranou silniční síť“, která se dělí na dálniční, hlavní a základní (podle tabulky).

Druh sil. sítě	ČSR km	SSR km	Celkem km	ČSSR koef. růstu*)
dálnice	960	660	1 620	3,73
hlavní síť	1 940	1 200	3 140	3,64
základní síť	6 040	2 580	8 620	3,26
Celkem vybraná síť	8 940	4 440	13 380	—

*) Navrhovaný výhledový koeficient růstu dopravy do roku 1980 ve srovnání s rokem 1963.

že jakmile rozšíření motorových vozidel překročí určitou hranici, dochází k paradoxnímu jevu, který nelze pozorovat u jiných předmetů dlouhodobé spotřeby. Například podmínky používání a kvality poslechu rozhlasových přijímačů zůstaly v podstatě stejné, i když se přijímače rozšířily do každé domácnosti. Naproti tomu, čím masovější je používání automobilů, tím méně se uplatňují jeho kladné stránky a některé jeho výhody se stávají iluzorními. Zato jeho majitelům přibývají nové starosti, nepřijemnosti a výdaje.

Nízká výkonnost a únosnost komunikací, jejich nedobrá stav vyplývající často z malé předvídatelnosti příslušných činitelů při odstraňování dopravních závad, mají především za následek, že se vzrůstající frekvencí automobilového provozu dochází k jeho celkovému zpomalení. Kromě ztráty hlavní přednosti motorového vozidla, to je rychlosti, zvyšuje se únava řidičů a stoupá nehodovost. Velká města vyspělých států a úseky silnic s úzkými místy v dopravě se ocitají v katastrofální situaci, kterou se nedaří výrazněji zlep-

V rámci přestavby vybrané sítě se mají podle výhledového plánu do roku 1980 řešit tyto naléhavé dopravní závady:

- odstranění úrovněvých křížení železnice se silnicí (700 akcí),
- přestavba a zvýšení únosnosti mostů (2 000 akcí),
- přestavba podjezdů (695 akcí).

Celkový záměr řešení zmíněné disproporce silniční sítě a narůstajícího provozu je pro civilní dopravu správný, avšak potřeby vojenské dopravy, zejména v POV budou tím uspokojeny jen částečně. Vojenská doprava samozřejmě plánuje s využitím jak dálnice, tak i ostatní vybrané sítě. Vzhledem k masovosti vojenských přesunů a přeprav, uskutečňovaných pod úderem ZHN, musíme sledovat jejich maximální rozpětí na více směrů. Využitím všech vhodných tahů a objíždek velkých sídlišť jsou vytvářeny reálné předpoklady pro vyšší pohyblivost a ochranu přesunovaných vojsk. Výstavba jednoho dálničního tahu nebo přestavba vybrané sítě není pro vojenskou dopravu zásadním řešením, neboť tyto mohou být vyřazeny dříve na delší dobu, než ostatní

sít. Navíc vojenské pochodové proudy nemusí být směrově shodné se zátěžovými proudy národního hospodářství.

Proto orgány vojenské dopravy musí brát v úvahu celou silniční síť, a to jak při plánování přeprav, tak při směřování investic určených na operační přípravu komunikací.

Orgány vojenské dopravy musí ovlivnit a účelně využít investice v zájmu civilního provozu a kromě toho vlastními investicemi odstraňovat největší dopravní závady tam, kde civilní sektor zatím nemá zájem nebo se mu nedostává stavebních kapacit. Jde zejména o zesílení dalších málo únosných mostů, budování alespoň improvizovaných objezdů sídlišť a rozvázání úrovnových křížení silnic se železnicemi. Úvahy o zabezpečení těchto akcí až v období branné pohotovosti státu jsou nereálné vzhledem ke krátkým lhůtám, ve kterých musí být vojenské přepravy v masovém měřítku uskutečněny. Rovněž tak je nepřijatelné skladovat normovaný materiál k tomuto účelu, neboť se tím bez užítu blokuje značné hodnoty, vyžadující navíc běžnou údržbu. Přesto skladované konstrukce morálně i fyzicky stárnou.

Pro oprávněnost dalších úvah uvedu příklad, vycházející ze současného stavu a perspektivních záměrů při budování mimoúrovňových křížení. Z celkového počtu asi 4 000 úrovnových křížení, která podvazují naši silniční síť, je ročně budováno asi 30 nadjezdů. Podaří-li se v příštích letech dosáhnout dvojnásobek, můžeme hovořit o úspěchu stavebnictví. Přesto odstranění 4 000 úrovnových křížení jako hrubých dopravních závad bude trvat 60—70 let.

Intenzifikace civilního provozu v míru a masovost vojenských přeprav, zejména v POV, vyžadují odstranit takové závady již nyní. Z toho vyplývá potřeba najít další stavební kapacity a materiál, umožňující — byť v podobě dlouhodobých provizorií — řešit tento palčivý problém pro civilní i vojenskou dopravu v podstatně kratší době.

Možné a přijatelné řešení tohoto problému spatřuji ve spojení zájmů civilní a vojenské dopravy, ve spojení potřeb výcviku silničního vojska v souladu s jeho předurčením se zájmy národního hospodářství.

K tomu doopravduji realizovat tuto koncepci:

1. V oblasti problematiky mostů a úrovnových křížení silnice se železnicí.

a) Bylo by účelné, aby mostní útvary silničního vojska v rámci výcviku postup-

ně zabudovaly mostní materiál MD a KNV jako dlouhodobé provizorium za málo únosné mosty a tam, kde je to urbanisticky únosné, tj. mezi osadami, postavily z normovaného materiálu rovněž jako dlouhodobé provizorium dvouproudové nadjezdy nad železnici. V souladu s projektem by doba stavby byla 2—3 dny. Místa rozvázání těchto křížení bude vhodné volit v rámci úkolů operační přípravy komunikací tak, aby v případě potřeby jeden demontovaný proud mohl sloužit jako náhradní přemostění nejbližší řeky. Demontážní jednotka by měla být organizována a vybavena tak, aby demontovala a dopravila materiál na dané místo v době, kdy další určená mostní jednotka dokončí stavbu podpěr náhradního přemostění. K tomu účelu by bylo výhodné zpracovat síťový graf, jako důkaz, že zabudováním mostního materiálu se sníží jeho pohotovost.

b) Postupně již v míru přejít od „velkých úložišť“ ministerstev dopravy ke koncepci „malých úložišť“, ve kterých by byla skladována pouze nezbytná záloha normovaného materiálu, podpěry a příslušná technika ke stavbě náhradních přemostění.

Souběžně s tím by byl dokončen vývoj a zahájena výroba soudobé mostní konstrukce.

Tím bychom

— zvýšili bezpečnost a urychlili provoz v míru i za války v krátké době,

— účelně využili zastaralý mostní materiál,

— snížili režii úložiště spojenou s ošetřováním materiálu,

— získali prostředky na vývoj nového materiálu a tím zabezpečili jeho modernizaci,

— postupně nasýtí teritorium soudobým normovaným mostním materiálem a tak částečně kompenzovali zvýšenou pravděpodobnost ničení mostních objektů,

— rozptýlili mostní materiál a získali tak jistotu, že větší část materiálu zůstane zachována,

— odstranili prozrazující moment v době zvýšeného napětí, který vzniká výstavbou mimoúrovňových křížení,

— vytvořili podmínky pro výcvik mostních útvarů silničního vojska a zvláštních jednotek ministerstev dopravy.

c) Pro opakovatelnost výcviku navrhuji ponechat několik soupřažených mostních materiálů (BB, TMS, MS a nově vyvíjeného TMM) nezabudovaných. Tyto by byly použity krátkodobě zejména ke stavbě řepných estakád při mechanizaci pomocných skládek řepy, dále k udržení pro-

Hustota a délka silniční sítě ČSSR

Kraje	km ²	Hustota km/100 km ²	Délka v km
Středočeský	11 486	83	9 647
Jihočeský	11 347	62	7 114
Západočeský	10 866	67	7 301
Severočeský	7 814	81	6 283
Východočeský	11 252	83	9 318
Jihomoravský	15 029	64	9 701
Severomoravský	11 066	61	6 858
ČSR	78 860	71	56 222
SSR	49 009	34	16 606
ČSSR	127 869	57	72 828

Základní ukazatele silniční sítě ČSSR I.—III. třídy

Třída	Délka silnice v km	Šířka koruny v m	Bezprašnost v %	Únosnost mostů v Mp	Počet mostů	Délka mostů v m	Výkonnost při součtu obou směrů (v tisících)
I.	9 182	9—11	99	40—80	4 799	46 266	6—10
II.	17 679	5,5—8	92	30—40	7 222	59 910	5—6 (30 % z délky) 3—4 (70 % pro těžký provoz jednosměrně)
III.	46 280	5—6	67	15—40	14 826	119 164	3—4 (pro těžký provoz jednosměrně)

vozu při rekonstrukci komunikací ve městech a průmyslových závodech atd. Stavby tohoto druhu byly by uskutečňovány rovněž za poskytnutou úhradu, čímž bychom získali další prostředky k nákupu soudobého materiálu a stavební techniky. Po skončení potřeby by byla stavba demontována a materiál použit obdobně na jiném místě.

Jednoduchou kalkulací můžeme dokázat, že kromě uvedených výhod v případě rozvázání jednoho úrovněvého křížení silnice se železnici vzniknou přímé a ne-

přímé úspory 1—2 milióny Kčs ročně, podle povahy přejezdu. V důsledku toho návratnost investic spojených s vývojem a nákupem mostního materiálu je zabezpečena v průběhu 4—6 let. Bez ohledu na ostatní kladné aspekty koncepce, je investice ekonomicky výhodná.

2. V oblasti problematiky údržby silnic a stavby objezdů měst.

a) Silniční stavební útvary doporučuji zaměřit v rámci výcviku v souladu a předurčením ke stavbě vozovek ve vojen-

ských výcvikových prostorech a dále na zpevnování polních cest pro zemědělské a lesní hospodářství.

Na těchto stavbách vyzkoušet nejrušnější způsoby stavby podle potřeb polního výcviku.

b) Úseky polních a lesních cest, které mají být zpevněny, by mohly být určovány podle pokynů HT/SVD a KSVD tak, aby tím kromě jiného byl dosažen provizorní objezd místa, kterého jinak nelze dosáhnout v rámci operační přípravy komunikací.

Vlastní stavba by pak byla realizována na základě hospodářské smlouvy mezi provádějícím útvarem a příslušnou hospodářskou jednotkou.

c) K získání dřeva jako úzkoprofilového materiálu k stavbě malých mostů, jakož i k zabezpečení výcviku obsluh polních a lesních závodů bude vhodné uzavřít v rámci platných finančních předpisů hospodářské smlouvy k likvidaci lesních polomů.

3. Silniční (pořádkové) útvary

v rámci výcviku zaměřit na zimní a letní údržbu smluvně dohodnutých úseků nejbližších zájmových silnic.

Dispečerský aparát těchto útvarů včetně jeho organických spojovacích prostředků by byl využit v rámci výcviku ke statistickému šetření intenzity provozu dohodnuté silniční sítě s příslušnou KSVD a odborem dopravy KNV.

V součinnosti s příslušnými orgány

KSVD, VB a KNV by pečovaly o řádné označení obhospodařovaných úseků silnic.

4. K zabezpečení vysoké produktivity práce útvarů silničního vojska by bylo účelné sestavit podle charakteru nasazení mechanizované strojní linky, zatím na současné bázi a postupně na bázi nejmodernější techniky.

Všechny tyto úkony by útvary plnily za dohodnutou peněžitou úhradu, která by byla podle zvláštních směrnic HT/SVD rozdělena na fond renovace silniční techniky a fond příslušného útvaru na kázeňské odměny.

Z á v ě r

Charakteristika současného technického stavu, perspektivní záměry výstavby silniční sítě ČSSR, jakož i pravděpodobný vývoj provozních podmínek dokazují, že z hlediska civilních i vojenských zájmů jde o závažnou oblast problémů.

Navržená koncepce je v podmínkách nové makrostruktury silničního vojska uskutečnitelná, i když ne bez překážek. Jejím cílem je na jedné straně účelně a oboustranně únosné spojení zájmů civilní a vojenské dopravy a na druhé straně poskytnutí vhodné příležitosti silničnímu vojsku v souladu s předurčením. Je současně pokusem dát nový podnět k účelné realizaci nejen silniční, ale též jiné vojenské techniky.

Poněvadž tato koncepce není zatím prověřena praxí, pokládám za dostačující, vyvolá-li tento článek věcnou diskusi k těmto problémům.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

BOJ tankové armády v bezjaderném období války

Upraveno ze sovětského tisku

Nezávisle na tom, zda válka bude zahájena s použitím nebo bez použití jaderných zbraní, bojová činnost pozemních vojsk nebude mít poziční charakter. Obě strany přejdou k aktivnímu boji, jehož důsledkem budou střetná sražení a střetné boje.

Důležitým úkolem pozemních vojsk je rychle přenést úsilí do hloubky s cílem zvýšit hloubku současného ničení nepřítele. To se týká především ničení jeho prostředků jaderného napadení a záloh. Tím budou značně sníženy jeho možnosti použít jaderné zbraně a vlastní vojska předejdou nepřítele v obsazení výhodných čar a nepřipustí spojení úsilí vojsk druhého a prvního sledu.

Proto je nutné zasazovat na směr hlavního úderu nejpohyblivější a nejmohtnější uskupení vojsk, které má velkou údernou sílu a je schopno útočit ve vysokých tempech. Takovým uskupením vojsk v sestavě frontu je především tanková armáda.

Zasazení tankové armády do 1. sledu frontu umožní dosáhnout převahy v tancích nad nepřítelem, která je jedním z nejdůležitějších činitelů k dosažení úspěchu v operaci, zejména v bezjaderném období války. K vyrovnání poměru sil by musel nepřítel v krátké době přeskupit několik tankových divizí, což je za vedení boje velmi těžké a v řadě případů téměř nemožné.

Účelnost použití tankové armády v 1. sledu frontu je zdůvodněno i tím, že její svazky mohou nejúspěšněji splnit požadovaný úkol bezjaderného období — být v neustálé pohotovosti využít výsledků vlastních jaderných úderů při přechodu k období rozhodující jaderné činnosti.

Použití tankové armády nelze však vyloučit ani ve 2. sledu frontu. To může být účelné za situace, kdy např.

- útok začíná průlomem připravené obrany nepřítele a velení frontu a armády nemají přesné údaje o jejím ženijním vybudování, o systému palby a hustotě protitankových prostředků;

- nebudou výhodné terénní podmínky nebo vojska frontu musí násilně překračovat velkou vodní překážku.

V těchto případech bude zasazována do sražení k narůstání úsilí a rozvíjení

operace do hloubky nebo při přechodu k období rozhodující jaderné činnosti. Čas zasazení bude záviset především na jejím přesunu na čáru zasazení a na možnostech úderu co největšího množství sil a prostředků na zvoleném směru k rozvíjení úspěchu. Snahou tankových svazků musí být rychle vejít do styku s nepřítelem a tím snížit pravděpodobnost ztrát, způsobených jadernými a chemickými zbraněmi nepřítele.

Při průlomu se určuje armádě i divizím směr hlavního úderu nebo úsek průlomu.

Šířka pásma útoku divize při průlomu na hlavním směru bývá průměrně 10 km. V tomto pásmu se volí úseky průlomu, v nichž se soustřeďuje hlavní úsilí útvarů, přidělených a podpůrných palebných prostředků. Šířka úseku průlomu může být asi 4 km na dva tankové pluky. Soustředění vojsk v úseku průlomu je však vynucený a krátkou dobu trvající jev.

Jakmile se po průlomu projeví úspěch, vojska přecházejí k pronásledování nepřítele. Svazky rozptylují své sestavy a rozšiřují svá útočná pásma na 10, 15 i 20 km. Tanková armáda bude útočit v pásmu širokém do 100 km i více. Jen v těchto podmínkách lze dostatečně rozptýlit vojska a zabezpečit jejich lepší ochranu před údery nepřítele. Základem ničení protistojících sil nepřítele musí být rychlost a rozhodnost útoku, nutnost dříve zahájit palbu a úder hlavními silami armády na úzkých úsecích fronty s cílem vytvořit dočasnou převahu v silách a prostředcích, především v tancích a dělostřelectvu. Po splnění každého dílčího úkolu vojska armády se rychle rozptylují a uskutečňují smělý manévry k vyjití do boků a týlu nového uskupení nepřítele.

Útočí-li tanková armáda na nepřátelskou obranu při zahájení války, k překonání pásma krytu vyčleňují divize 1. sledu silné předsunuté odřady a předvoje, které iniciativně postupují k přednímu obrannému postavení, obsazují výhodné úseky a zabezpečují příchod a rozvinutí hlavních sil divizí k útoku z chodu. Činnost předsunutých odřadů a předvojů podporuje letectvo a dělostřelectvo podle plánu armády.

Na zvolených směrech se rozvíjí dělostřelectvo k zahájení palebné přípravy. Na základě možné hustoty cílů a objektů v obraně nepřítele je třeba do 50–60 děl a minometů na 1 km průlomu. K tomu je nutné armádu značně posílit. Např. na

cvičení „Dněpr“ 17. tanková armáda byla zesílena při zasazení do sražení jednou dělostřeleckou divizí ze zálohy Hlavního velení. K letecké podpoře v období palebné přípravy byly vyčleněny 3 plukovní vzlety stíhacích bombardovacích letounů a jeden divizní vzlet bombardovacích letounů. Palebná příprava může trvat podle cvičení 40–50 minut.

V bezjaderném období války, při vedení boje s použitím jen konvenčních zbraní, velitel a štáb armády vždy budou postaveni před problém — na jedné straně požadavek maximálního soustředění sil a prostředků k vytvoření rozhodující převahy na jednotlivých úsecích fronty, na druhé straně nutnost rozptýlení v důsledku stálého nebezpečí použití jaderných zbraní nepřítelem.

Přijatelné řešení v každém konkrétním případě vyžaduje pečlivou analýzu možností nepřítele k použití jaderných zbraní v kritických situacích a podmínek ke splnění určených úkolů armády. Na základě toho se určuje mezní hranice soustředění a rozptýlení sil a prostředků, jejichž připravenost bude závislá na tom

— útočí-li vojska tankové armády na nepřátelskou obranu,

— přecházejí-li do pronásledování,

— zahajují-li střetné sražení.

Snížení možností obou stran ničit objekty na válčišti v bezjaderném období má za následek nižší tempa útoku a vzhledem k tomu i delší dobu trvání splnění úkolů.

V důsledku změněných podmínek a prostředků boje mění se ve srovnání s minulou válkou i rozmach operace. Zvýšení úderné síly a pohyblivosti tankových svazků umožňuje vojskům armády vést krátkodobou a vysoce manévrovou bojovou činnost, která je charakterizována

— častějším vznikem střetných bojů a sražení,

— možností útočit na nejdůležitějších směrech pásma s využitím obchvatů a obejít,

— širokým manévrem palbou, silami a prostředky,

— hlubokým vzájemným proniknutím obou stran,

— nepřetržitým vedením boje ve dne i v noci.

Rychlý přechod od jednoho druhu boje k druhému je jednou z nejdůležitějších podmínek úspěchu vojsk tankové armády v bezjaderném období války.

Ve vojenském odborném tisku pokračují diskuse o plánování útočné operace.

Některí autoři navrhuji plánovat dvě operace — v bezjaderné a jaderné variantě.

Hovořili-li se v té souvislosti jen o zpracování grafické části plánu operace, je možné s tímto názorem souhlasit. Plánovat operaci ve dvou variantách je však neúčelné. Plánování musí být jednotné a jeho hlavní náplní musí být varianta neomezeného použití zbraní hromadného ničení oběma stranami. To potvrzují i zkušenosti cvičení „Dněpr“. Při zahájení války s použitím jen konvenčních zbraní cíle operace a úkoly vojsk tankové armády byly stanoveny v operační směrnici frontu, jejímž základem byl plán činnosti s použitím jaderných a chemických zbraní.

Např. 15. tanková armáda v 1. sledu frontu měla jednotné cíle a čáry BÚ a DÚ, avšak doba trvání jejich splnění byla různá. BÚ s použitím jaderných a chemických zbraní měla splnit 6. den operace, s použitím jen konvenčních zbraní 7.—8. den; DÚ v souladu s tím 11.—12. den a 13.—14. den operace.

17. tanková armáda, zasazená do sražení ze 2. sledu frontu, měla také jednotné cíle a úkoly. Přitom její zasazení se plánovalo ráno 4. den operace v bezjaderném období, ráno 6. den operace s použitím jaderných a chemických zbraní. Směr zasazení do sražení a čáry splnění úkolů byly jednotné.

Ujasnění úkolu, zhodnocení situace a rozhodnutí velitele armády byly současné jak na jaderné, tak i na bezjaderné ob-

dobí války. Jako výsledek vznikl jednotný zámysl rozhodnutí. Je to zákonité, neboť jen srovnání možných podmínek a způsobů bojové činnosti v bezjaderném a jaderném období umožňuje správně určit úkoly i způsoby boje vojsk a jejich součinnosti v závislosti na vzniklé situaci. Úkoly divizím, raketovým voškům a jiným silám a prostředkům v bojovém rozkaze vznikaly současně — v první řadě se však předvídala činnost s použitím jaderných a chemických zbraní. Hlavní důraz byl přitom položen na ničení prostředků jaderného napadení a na obsazení důležitých prostorů a objektů na hlavním směru útoku, jejichž ztráta zabezpečí zničení protistojícího uskupení nepřítel.

Hloubka úkolů svazků tankové armády v obou případech dosahovala 40 až 60 km. Plánované střední tempo při průlomu nepřátelské obrany bylo do 25 až 30 km denně a při rozvíjení úspěchu v operační hloubce 40—50 km denně.

Síťka pásma útoku tankové armády je určována v závislosti na podmínkách situace, za nichž se zasazuje do sražení. Předvídali-li se vedení střetných bojů a sražení, přesun a rozvinování tankové armády se plánuje v šíři do 100 km, svazků do 15—20 km. Pravidlem jsou značné mezery mezi divizemi 1. sledu (do 15 až 20 km), kterých se využívá k manévru s cílem vyjít do boků a týlu protistojícího uskupení nepřítel.

Na cvičeních téměř všechny štáby armády a frontu zpracovávaly jednotný plán operace. Bez ohledu na to, že bojová činnost obou stran začínala a byla vedena určitou dobu bez použití jaderných zbraní, při ničení nepřítel konvenčními zbraněmi byla předvídána činnost všech sil a prostředků v období rozhodující jaderné činnosti. To značně snížilo množství zpracovaných dokumentů a zkrátilo čas plánování.

ÚTOK BEZ POUŽITÍ JADERNÝCH ZBRANÍ

Upraveno ze sovětského tisku

V posledních letech věnují velení USA a NATO pozornost problematice přípravy a vedení útoku bez použití jaderných zbraní.

Vzhledem k tomu, že na evropském válčišti budou vedeny boje za neustálé úhrady použití jaderných zbraní, hlavní zásady přípravy a vedení útoku zůstanou stejné. Charakter útoku, způsob použití druhů vojsk a bojové techniky budou mít však řadu zvláštností.

Hlavní úlohu v útoku s použitím konvenčních zbraní budou mít pozemní vojska, která musí úzce spolupracovat s taktickým letectvem — hlavním úderným prostředkem na válčišti.

Úspěch útoku závisí na pečlivém a pružném plánování a na všestranném materiálním zabezpečení. Přitom je potíží v tom, že není možné na další dobu vytvářet velká uskupení vojsk na směrech, kde je nutné dosáhnout převahy v silách a prostředcích. Vytvářet taková uskupení není možné vzhledem k

- nedostatku sil a prostředků,
- nebezpečí jejich možného napadení jadernými zbraněmi nepřítele.

Bojová sestava skupiny armád, polní armády a armádního sboru v útoku s použitím konvenčních zbraní se nebude lišit od bojové sestavy těchto svazů a svazků za útoku s použitím jaderných zbraní. Splnění bojových úkolů však vyžaduje více času. Hloubka operace a bojových úkolů bude menší, tempo útoku nižší.

Hloubka útočné operace bývá zpravidla

- skupina armád 250—400 km i více,
 - polní armáda 150—250 km i více.
- Svazkům se určují bojové úkoly v hloubce

- armádní sbor USA 50—80 km

NSR 50—60 km i více

- divize 25—40 km.

Tempo útoku při průlomu taktické hloubky obrany může dosahovat 10 až 15 km, v operační hloubce 25—50 km za den.

Délka trvání operace skupiny armád se zvyšuje na 10—14 dní, polní armády na 7—12 dní.

Vzhledem k nutnosti přísně dodržovat zásadu rozptýlení, **šířka pásma útoku** zůstává stejná jako v operacích s použitím jaderných zbraní. Podle zkušeností ze cvičení Střední skupina armád obvykle útočí v pásmu širokém 380–450 km, severní skupina armád v pásmu širokém 240 až 300 km.

Polní armádě USA (koaliční) se určuje pásmo široké 180–300 km a více; polním armádám jiných zemí — účastníků NATO a polním armádám NATO (koaličním) v šířce 80–150 km a 100–200 km.

Šířka pásma útoku amerického armádního sboru bývá určována v rozmezí 40 až 80 km i více, západoněmeckého 50 až 60 km i více.

Divize útočí zpravidla v pásmu širokém do 20–30 km.

Operační sestava skupiny armád a polní armády, bojové sestavy armádních sborů a divizí sestávají ze stejných prvků jako při útoku s použitím jaderných zbraní.

Na cvičeních útočila **skupina armád** zpravidla v jednom sledu. V prvním sledu mohou být dvě polní armády nebo jedna polní armáda a několik samostatných sborů. V záloze zůstávají 1–2 armádní sbory a 2–4 samostatné divize. Svazky v záloze se podřizují jedné z polních armád, která obvykle působí na směru hlavního úderu.

Operační sestava **polní armády** zahrnuje 1. sled, zálohu, armádní dělostřelectvo, tankovou a ženijní zálohu. 1. sled polní armády, v závislosti na jejím složení, tvoří obvykle 2–4 armádní sbory nebo 3–4 divize. V záloze zůstávají 1–2 divize, někdy i 3 divize nebo armádní sbor. V armádním dělostřelectvu může být skupina RS Pershing (2–3 oddíly) a brigáda protiletadlového dělostřelectva (5 až 6 oddílů PLRS Nike-Hercules a 4 oddíly PLRS Hawk). V některých případech mohou být v armádním dělostřelectvu i 1–2 oddíly RS Sergeant.

Armádní sbor útočí zpravidla ve dvou sledech. V 1. sledu má obrněnou (tankovou) a 1–2 mechanizovanou (pěší) divize,

ve 2. sledu mechanizovanou (pěší) divizi. Ve 2. sledu může být i obrněná (tanková) divize.

Divize 1. sledu armádního sboru mívá bojovou sestavu obvykle ve dvou sledech. K zabezpečení účinné palebné podpory každé divize 1. sledu (armády USA) může být přidělena skupina polního dělostřelectva (3–4 oddíly) — v některých případech i dvě — a oddíl raket Honest John.

K dosažení převahy v silách a prostředcích na nejdůležitějších směrech vytvářejí se na krátkou dobu větší uskupení, ovšem ne na úkor protijaderné ochrany vojsk. Největší hustoty sil a prostředků je nutné mít na směrech, kde vzhledem k terénu mohou působit hlavní druhy vojsk s jejich bojovou technikou.

Svazy a svazky zahájí útok na začátku války v mírovém složení, které v průběhu několika dní může být zvýšeno o 5–7 divizí, které jsou v národním podřízení. Na cvičení NATO bývá v Severní skupině armád 11–16 divizí, ve Střední skupině armád 14–21 divizí.

Polní armáda, v závislosti na jejím předurčení, může být koaliční nebo národní a její složení bude různé.

Možnosti polní armády USA koaličního složení a armádních sborů USA a NSR uvádí **tabulka**.

Z tabulky vyplývá, že polní armáda koaličního složení a armádní sbory USA a NSR, bez ohledu na široká pásma útoku, jsou schopny vytvářet dostatečně vysoké hustoty živé síly a palebných prostředků. Přitom na nejdůležitějších směrech může být hustota 1,5–2krát vyšší než na pomocných směrech.

Skupina armád obvykle útočí na dvou směrech, přičemž na jednom z nich soustřeďuje hlavní úsilí.

Polní armáda, v závislosti na jejím složení, útočí na 2–3 nebo 3–4 směrech. Na každém z nich obvykle útočí armádní sbor.

Armádní sbor 1. sledu může zahájit útok z chodu nebo z přímého dotyku s protivníkem.

Síly a prostředky		Polní armáda koalici			Armádní sbor USA			Armádní sbor NSR		
		2 armádní sbory USA 1 armádní sbor NSR (11 divízi)			2 mechanizované divize 1 obrněná divize 1 lehký obrněný pluk			2 mechanizované divize 1 tanková divize		
		Celkem v PA	Hustota na 1 km fronty při boji v pásmu		Celkem v (s)	Hustota na 1 km fronty při boji v pásmu		Celkem v as	Hustota na 1 km fronty při boji v pásmu	
			180 km	300 km		40 km	80 km		50 km	60 km
Pěší prapory		70	0,38	0,23	20*	0,5	0,25	19	0,38	0,3
Tanky		3326	18,4	11	988	24,7	12,3	786	15,8	13
Děla a minomety		2380	13	7,7	733	18,2	9	454	9	7,5
Protitankové řízené střely		608	3,3	2	170	4,2	2,1	118	2,3	2
88,9 mm a 90 mm PT ruční zbraně		4280	23	14	1560	39	19,5	160	3,2	2,6
106 mm bezzákluzové kanóny		400	2,2	1,3	102	2,5	1,2	108	2	1,6
Protiletadlová děla		171	0,9	0,5	—	—	—	171	3,4	2,8
Odpalovací zařízení	Protiletadlové řízené střely	528	2,9	1,7	96	2,4	1,2	24	0,48	0,4
	Pershing	12	—	—	—	—	—	—	—	—
	Sergeant	12	—	—	4	—	—	4	—	—
	Honest John	70	—	—	24	—	—	18	—	—

* V tom i 3 průzkumné prapory lehkého obrněného pluku.

Útok z chodu je zahájen po přesunu hlavních sil armádního sboru v rozptýlených pochodových sestavách z prostoru soustředění po zvolených osách přesunu. Každá divize se přesune po 2–4 osách. Přidělené a organické dělostřelectvo zpravidla předem zaujímá palebná postavení a účastní se dělostřelecké přípravy a palebného zabezpečení útoku. V průběhu dělostřelecké přípravy prvé sledy divízi vycházejí na čáru rozvinutí do rotních proudů, vzdálenou 3–5 km od protivníka.

Útok z přímého dotyku s protivníkem zahajují vojska z východiště po nezbytném přeskupení. K dělostřelecké přípravě se přibírá nejen veškeré dělostřelectvo armádních sborů 1. sledu, ale i značné množství tanků.

Dělostřelecká příprava v obou případech může trvat až 1–2 hodiny. Cílem palby jsou palebná postavení raket a dělostřelectva, obranná zařízení, operační

body, místa velení apod. V průběhu dělostřelecké přípravy mohou být použity i rychle účinkující otravné látky; v tom případě začíná palebným přepadem chemickou municí.

Podpůrné letectvo ničí a umlčuje palebná postavení raket a dělostřelectva, vojska v prostorech soustředění, místa velení a týlové objekty v hloubce do 100 až 160 km. K ničení živé síly široce používá napalmonové směsi.

S vyjitím útvarů divízi 1. sledu na čáru zteče dělostřelectvo přenáší palbu do hloubky a útvary přecházejí ke zteči. K zabezpečení **průlomu obrany divízi 1. sledu** v krátké době a udržení vysokého tempa útoku se používají taktické vzdušné výsadky a aeromobilní vojska. Hloubka vysazení výsadku, v závislosti na složení a úkolu, může být až 50 km od čáry dotyku. V některých případech bude nutné zasadit i druhé sledy útočících divízi.

Po průlomu obrany divízi 1. sledu, tj.

se splněním BÚ divizí 1. sledu armádního sboru, divize upevňují obsazené prostory, uvádějí se do pořádku a jejich druhé sledy zasazují do boje k ovládnutí objektů v hloubce obrany z chodu.

Po průlomu obrany divizí 2. sledu armády protivníka divize 1. sledu upevňují obsazené prostory, přeskupují síly a prostředky k odrazení možných protiztečů (protiúderů) a k zabezpečení zasazení zálohy armádního sboru. Záloha se zasazuje k rozvíjení útoku v hloubce 20—40 km.

Protiúder se odrážejí buď z místa, nebo z chodu. Hlavní úlohu přitom mají tanky, PTRS a dělostřelectvo. K odrazení protiúderu se používají všechny síly armádního sboru nebo jen divize na směru protiúderu.

Hlavní údernou silou armádního sboru při rozvíjení útoku jsou obrněné (tankové) divize.

Plní armáda rozvíjí útok na 2—3 směrech; úsilí soustřeďuje na jednom z nich. Armádnímu sboru, který útočí na hlavním směru, mohou být podřízeny všechny nebo část divizí ze zálohy armády, někdy i 1—2 divize ze sousedních sborů.

K narůstání úsilí polní armády v průběhu operace se plánuje její zesílení svazky ze zálohy skupiny armád.

Skupina armád může být v průběhu operace zesílena ze zálohy velitele pozemních vojsk na válčišti nebo divizemi ze sousedních skupin armád. S dokončením jedné z etap operace skupiny armád předpokládá se přeskupení vojsk k zesílení uskupení na směru hlavního úderu nebo k přenesení úsilí na nový směr.

K letecké podpoře pozemních vojsk se obvykle spotřebuje 35—43 % vzletů, k boji o vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu do 50 % vzletů. Zbývajících 10—15 % vzletů se používá k izolaci bojiště. Podle zkušeností cvičení vyčleňuje se k letecké podpoře

— polní armády — 5—6 křidel taktického stíhacího letectva,

— armádního sboru — 100—160 vzletů za den,

— divizí 1. sledu na hlavním směru — do 30—50 (výjimečně do 70—80) za den.

Letectvo plní úkoly v malých výškách (do 1500 m) a zpravidla nevelkými skupinami. K ničení jednotek v síle rota až prapor se používají skupiny 4—8 letounů, k ničení tankového praporu nebo motorostřeleckého pluku skupiny 8—16 letounů.

Při vedení útoku s použitím jen konvenčních zbraní je nutné bezpodmínečně dodržovat **požadavek stálé bojové pohotovosti prostředků jaderného napadení.**

To platí především o strategických útočných silách. Z prostředků, podřízených veliteli ozbrojených sil na evropském válčišti, musí být ve stálé pohotovosti rakety operačně taktického určení a letouny — nosiče taktického letectva.

Podle zkušeností cvičení téměř všechny útvary a jednotky letounů — nosičů obvodu PVO 2. a 4. STLV byly v 15minutové pohotovosti; kromě toho i raketové útvary a jednotky polních armád, armádních sborů a divizí. Oddíly RS se udržovaly v pohotovosti č. 2 a 3 (Pershing 15—30 minut, Sergeant 25—45 minut). Ve skladech speciální munice pro RS Sergeant a rakety Honest John vytvářejí se zálohy ve výši 40—50 % jaderných náplní a 50—60 konvenčních náplní.

Velení NATO předpokládá, že od **samého zahájení války bude bojová činnost vedena s použitím jen konvenčních zbraní.** Potom ozbrojené síly přecházejí k omezenému použití jen taktických jaderných zbraní (s náplní do 500 kt) a nakonec i k použití všech prostředků jaderného napadení bez jakéhokoli omezení. Přitom však nelze vyloučit použití jaderných zbraní ihned se zahájením války.

Přechod k použití taktických jaderných zbraní může nastat v případě, kdy vojska nemohou splnit stanovené cíle omezeného ozbrojeného konfliktu. Taktické jaderné zbraně se použijí k úderům na palebná postavení raket a dělostřelectva, vojska, místa velení, opěrné body, letiště, sklady apod. Přitom neničí důležité strategické objekty a velká obydlená místa, i když jsou v prostoru omezené války.

Hlavní úkoly v tomto období plní operačně taktické rakety, dělostřelectvo s jadernými střelami a prostředky PVO. Podle zkušeností cvičení do 80 % jaderné munice používají prostředky armádních sborů a divizí.

Období (různé délky trvání) bojové činnosti s použitím taktických jaderných zbraní může **přerůst ve všeobecnou jadernou válku**. Polní řád armády USA stanoví: „Je velmi obtížné včas určit okamžik, kdy omezená válka může přerůst ve všeobecnou. Může to být v situaci, kdy jeden

z protivníků dojde k závěru, že osud jeho státu je na vážkách.“

Přerůstání ve všeobecnou jadernou válku bude zahájeno prvním jaderným úderem na válčišti, a to překvapivě a s využitím všech prostředků, které má velení NATO k dispozici. Jeho cílem musí být dosáhnout překvapení a uchovat vlastní síly a prostředky. Proto je nejpravděpodobnější, že odpálení raket a start letectva budou současné s odpálením balistických raket strategického určení podle jednotného plánu globálního jaderného útoku.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

ZKUŠENOSTI

z vytváření smíšených odřadů

V uplynulých třech letech jsme začali procvičovat vedení boje s jednotkami, které zůstaly bojeschopné po jaderných úderech nepřítele, tzv. **smíšenými odřady**. Při procvičování byla řada nedostatků. Za hlavní příčinu těchto nedostatků považuji teoretickou neujasněnost této problematiky, a to jak u zpracovatele taktických cvičení, tak i u vykonavatelů.

Zabývám se touto problematikou delší dobu. Chtěl bych proto uvést některé závěry, které jsou výsledkem zkušeností z mnoha divizních i plukovních taktických cvičení i jednoho zkušebního taktického cvičení, kde jsem problematiku smíšených odřadů rozpracoval a po celou dobu plnění tohoto úkolu spolu se zkušební komisí sledoval a vyhodnocoval.

Pokusím se shrnout tyto zkušenosti do některých teoretických i praktických závěrů.

1. SMÍŠENÝ ODŘAD, JEHO SLOŽENÍ A ÚKOLY

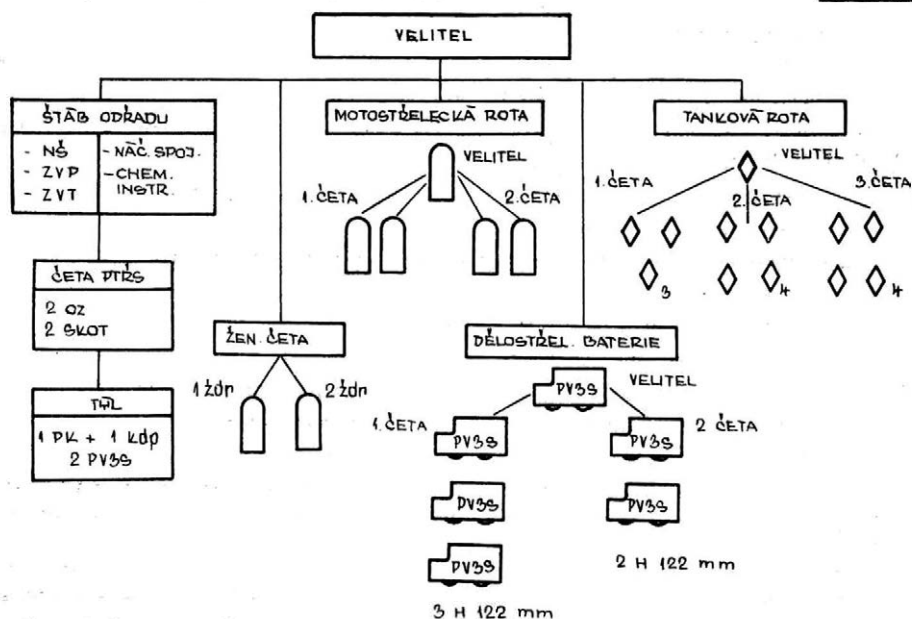
Pod pojmem **smíšený odřad** chápeme bojovou jednotku (útvár) dočasně vytvořenou z bojeschopných jednotek útvarů (svazku) různých druhů vojsk, speciálních druhů vojsk, nebo i jednoho druhu vojska (spec. vojska), které zůstaly bojeschopné po jaderných nebo jiných úderech nepřítele v průběhu bojové činnosti s cílem plnit různé omezené bojové úkoly.

Jde tedy o dočasné opatření a to v době, kdy útvary a svazky nebudeme moci z jakýchkoli důvodů doplňovat a vývoj na bojišti si bude z hlediska plnění úkolů vynucovat využití všech bojeschopných sil a prostředků.

Smíšený odřad můžeme rozpustit po přísunu doplňků anebo po vyvedení útvaru nebo svazku z boje. Jednotky odřadu můžeme začlenit do jiných útvarů nebo jednotek anebo odřad může tvořit i základ budoucího nového útvaru (svazku).

Síla a složení smíšeného odřadu budou závislé na počtech bojeschopných jednotek a na bojové technice, které zůstaly, dále na čase, který máme k vytvoření smíšeného odřadu a samozřejmě i na účelu, pro který smíšený odřad vytváříme.

Pro ilustraci uvedu sílu a složení smíšeného odřadu, vytvořeného na jednom divizním taktickém cvičení z bojeschopných jednotek motostřeleckého pluku, které zbyly po jaderných úderech. Organizace tohoto odřadu trvala 10 hodin (viz schéma a tabulku).

Tabulka

Celkové počty

Jednotka	Osoby				Bojová technika				Zbraně			
	důstoj-níci	poddú-stojníci	mužstvo	celkem	Mc	OT-64	T-54	PV3S	H 122 mm	OZ, PTRS	kulo-mety	pancé-rovky
Štáb odřadu	5	1	3	9	2	1						
Motostřelecká rota	1	6	35	42		5					9	8
Tanková rota	2	5	50	57			13	1				
Dělostřelecká baterie	3	6	42	51	1			6	5		1	1
Četa PTRS	—	3	8	11		2				2		
Ženíjní četa	1	3	13	17		2						
Týl odřadu	1	2	9	12				2			1	
Celkem	13	26	160	199	3	10	13	9	5	2	11	9

- síle a složení odřadu,
- účelu, pro který byl vytvořen,
- čase, kdy bude schopen plnit úkol,
- celkové situaci svazku (útvary), jaké síly a prostředky má k dispozici k plnění úkolu.

Smíšené odřady budou plnit většinou omezené úkoly, jako např.

- zabezpečovat styk mezi sousedy,
- zajišťovat odkrytý bok (boční odřady stojící, pohyblivé),
- předsunuté odřady,
- taktické vrtulníkové výsadky,
- likvidovat výsadky nepřítel v sestavě vlastních vojsk,
- přehrazovat důležité soutěsky nebo obsazovat důležité rajóny,
- střežit důležité objekty (letiště, komunikační uzly),
- jako druhý sled nebo záloha útvaru (svazku).

Smíšené odřady, které budou vytvořeny jen ze speciálních druhů vojsk anebo jednoho druhu vojska, budou pochopitelně plnit úkoly vyplývající z úkolu tohoto druhu vojska.

I když naše řády a předpisy o smíšených odřadech, jako o bojových jednotkách nehovoří, můžeme s nimi v budoucnu počítat. Jejich existence vyplývá z charakteru soudobého boje. V jeho průběhu mohou vzniknout značné ztráty, jejichž nahrazování nebude vždy v krátké době možné.

2. ZÁVĚRY K METODICE PRÁCE PŘI VYTVÁŘENÍ SMÍŠENÉHO ODŘADU V PRŮBĚHU BOJOVÉ ČINNOSTI

Rada problémů a neujasněných otázek se vykrystalizovala při vlastním vytváření smíšených odřadů. Bylo mnoho různých názorů na odpovědnost při řízení celé akce. Naprosto se neosvědčilo, abychom např. u svazku tímto úkolem pověřovali předem PVS a to hlavně z těchto důvodů:

- v sestavě PVS chybí materiální funkcionáři;
- PVS je tím po delší dobu vyřazeno jako jeden z prvků velení a spojení;
- PVS nemá materiální prostředky k zabezpečení odřadu (mapy, hovorové tabulky apod.).

Zkušenosti potvrzují, že vytvářením smíšeného odřadu se musí zabývat vždy též nadřízený. Tak např. při vyřazení pluku jadernými nebo jinými údery, musí celkovou likvidaci organizovat svazek. Vytváření smíšeného odřadu a likvidace následků probíhá souběžně. Proto se tímto složitým úkolem musí zabývat někdo, kdo má k tomu síly a prostředky. Vzhledem k tomu, že štáb svazku je většinou sil zainteresován řízením boje, musí tento složitý a náročný úkol splnit někdo, kdo k tomu bude mít „volné ruce“ a čas. Tím „někdo“ je (a praxe to plně potvrdila) jako „nejideálnější“ **operační skupina** svazku (útvary) a to v tomto složení (z hlediska plnění úkolu spojeného s likvidací po JÚ a z hlediska vytváření smíšeného odřadu):

- 1 důstojník operačního oddělení — vedoucí skupiny,
- 2 důstojníci politického oddělení,

- 1 důstojník chemického oddělení,
- 1 důstojník spojovacího oddělení,
- 2 důstojníci týlu (1 důst. zdrav. služby),
- 2 důstojníci technického oddělení,
- 1 důstojník organizačního oddělení,
- 1 důstojník kádrového oddělení,
- 1 styčný důstojník zasaženého pluku, který je na štábu svazku.

Materiální vybavení skupiny:

- 1 vrtulník Mi-4 s rádiovou stanicí,
- 1 GAZ (doveze důstojníky určené z TVS),
- kódovaná mapa s poslední vševojskovou situací,
- záloha map pro odřad,
- 1 rádiová stanice pro spojení odřad—svazek (útvár),
- hovorové tabulky pro operační skupinu i pro odřad,
- volací znaky a funkční čísla pro operační skupinu i smíšený odřad.

Obdobné složení by mohly mít operační skupiny armády (může jich být několik) při plnění úkolu likvidace následků hromadného úderu na svazek.

U pluku (svazku) bude pochopitelně operační skupina slabší.

Než začne operační skupina plnit svůj úkol, uplyne hodně času. Situace u zasaženého pluku bude ale vyžadovat okamžitých energických zásahů jak při likvidaci následků, tak při vyvádění bojeschopných jednotek ze zasažených prostorů.

Dobře se operační skupině bude pracovat tam, kde již v údobí organizace boje a hlavně při organizaci součinnosti podrobně řešili otázky likvidace po jaderných nebo jiných úderech nepřítele.

Při organizaci součinnosti k likvidaci následků po JÚ bude výhodné vždy počítat s vytvářením smíšených odřadů. Bude proto třeba (hlavně na stupni prapor—rota—četa) ujasnit vždy i tyto otázky:

- stanovit náhradní frekvenci rádiových stanic R-105 a R-113, na kterou se budou nalaďovat všechny stanice, které nebyly zničeny při jaderných úderech;
- stanovit hodinový signál pro shromažďování bojeschopných jednotek;
- určit optické signály k vytyčování cest a průchodišť bojeschopných jednotek.

Každý velitel, který zjistí vyřazení velitelského stanoviště nadřazeného stupně, je povinen se rozhodně podílet na vyvádění bojeschopných jednotek. Funkčně nejstarší velitel, který úder přežije, se musí sám iniciativně ujmout tohoto úkolu a vytvářet tak podmínky pro organizaci smíšených odřadů.

Pokusím se proto dále popsat jednu z možných variant činnosti velitele, který se ujme organizace smíšeného odřadu do doby příletu operační skupiny nadřazeného stupně (Čas H je doba, kdy se velitel dověděl o vyřazení VS).

Čas H +	O p a t ř e n í
10 — 15	— naladit rádiovou stanicí R-113 a R-105 na určenou frekvenci, — vysílat platný signál s udáním místa (podle kódované mapy) ke shromáždění bojeschopných jednotek,
20	— určit důstojníka s vozidlem, poučit ho a odeslat do prostoru shromaždiště bojeschopných jednotek, aby provedl předběžnou rekonoskaci (musí mít sebou signální pistolí s náboji),
30	— určit z nejbližších bojeschopných jednotek pořádkovou jednotku do síly čety) s vozidlem (OT-64 apod.) a poučit ji o povinnostech (stanoviště velitele pořádkové jednotky určí na nejdůležitějším orientačním bodě), — určit jí kontrolní body a upřesnit, do kterých prostorů odesílat bojeschopné jednotky, — určit jí intervaly pro smluvený optický signál k orientaci přicházejících (přijíždějících) jednotek,
30 — 80	Příjezd bojeschopných jednotek do prostoru shromaždiště. Na základě rekonoskace vyslaného důstojníka určit — prostor pro motostřelecké jednotky, — prostor pro tankové jednotky, — prostor pro týlovou část, — prostor pro dělostřelecké jednotky, — prostor pro osoby a techniku s ozářením a zamořením, — prostor pro raněné, které bude třeba ošetřit nebo odsunout na některou ze zdravotnických etap, — určit VS smíšeného odřadu, — organizovat pořádkovou službu v prostoru,
80 — 120	— v kontrolním místě kontroluje jednotky, — určuje velitele jednotlivých prostorů a upřesňuje jim úkoly pro činnost v prostorech shromaždiště a to — jak organizovat jednotky do bojových celků, — jak organizovat přímé zajištění a boj s diverzními jednotkami a s nízkou letícími letouny nepřítelů, — k maskování jednotek, — činnost jednotek při ošetřování techniky a zbraní, — jak zpracovat výkaz počtů a jmenné seznamy a kdy předložit a sdělit kde — VS odřadu, — kdy hlásit splnění nařízených opatření.

Poznámka: Pokud jde o vytvoření smíšeného odřadu z jednotek jednoho druhu vojsk (spec. druhu vojska), pak budou odlišnosti (hlavně v určování prostorů).

Pokud by velitel tato opatření neučinil, musela by je splnit operační skupina po přiletu (příjezdu), což by značně prodloužilo celkovou dobu na organizaci smíšeného odřadu.

Proto všichni velitelé u útvarů musí tyto zásady znát, aby je mohli podle potřeby plnit.

Operační skupina po přiletu (příjezdu) do prostoru zasažení pluku musí především zjistit:

- celkový stupeň zasažení útvaru;
- bojeschopnost útvaru (svazku) včetně posilových prostředků, které měl útvar (svazek) ve své sestavě;
- které štáby zůstaly bojeschopné, počty a stav jejich spojovacích prostředků;
- stav týlových a zdravotnických prostředků a hrubý stav materiálu všeho druhu;
- hrubé počty hlavních druhů bojové techniky (hlavně tanků a dělostřelectva);
- udělat si přehled o učiněných opatřeních velitele, který se ujal velení po vyřazení VS.

Aby mohla operační skupina tyto úkoly rychle splnit, je třeba ji vybavit vrtulníkem Mi-4.

Po zjištění stavu pluku musí operační skupina:

- hlásit situaci veliteli svazku (útvaru);
- určit (potvrdit) velitele odřadu.

Jak jsem uvedl, operační skupina bude organizovat smíšený odřad společně s likvidací následků po jaderných nebo jiných úderech nepřítele.

Zkušenosti ukázaly, že je výhodné, rozdělí-li vedoucí operační skupiny svazku skupinu **na tři podskupiny**, které pak pod jeho vedením plní společně oba úkoly.

MOŽNÉ SLOŽENÍ A ÚKOLY JEDNOTLIVÝCH PODSKUPIN

Podskupina pro organizaci velení:

Složení:

- vedoucí operační skupiny (důstoj. oper. oddělení);
- důstojník politického oddělení;
- velitel odřadu;
- důstojník spojovacího oddělení;
- styčný důstojník od vyřazeného útvaru;
- důstojník chemického oddělení.

Úkoly:

- řídí další dvě podskupiny;
- řídí likvidaci následků po úderech;
- řídí ZUO;
- informuje štáb svazku o situaci a o učiněných opatřeních;
- připravuje rozhodnutí podle předpokládaného úkolu odřadu.

Podskupina pro bojové uspořádání jednotek:

Složení:

- důstojník organizačního oddělení;
- důstojník politického oddělení;
- důstojník kádrového oddělení;
- NŠ odřadu (od doby jeho určení);
- velitelé jednotlivých prostorů shromaždišť bojeschopných jednotek.

Úkoly:

- řízení pořádkové služby v prostoru soustřeďování bojeschopných jednotek;
- třídění jednotek a techniky podle stupně bojeschopnosti a podle stupně ozáření a zamoření;
- bojové uspořádání jednotek;
- určení velitelů jednotek;
- bojové zajištění prostoru;
- kontrola maskování;
- zpracování jmenných seznamů a celkových počtů smíšeného odřadu.

Podskupina pro materiální, zdravotnické a technické zabezpečení:

Složení:

- důstojník týlu;
- důstojník zdravotnické služby;
- důstojník technického oddělení;
- určení důstojníci z bojeschopných jednotek (podle odbornosti).

Úkoly:

- ošetření a organizace odsunu raněných;
- materiální a technické doplnění a ošetření bojové techniky nově uspořádaných jednotek;
- doplnění střílivem, PHM, proviantem a jiným potřebným materiálem a technikou.

Tato podskupina úzce spolupracuje s podskupinou pro bojové uspořádání jednotek.

Velitelé (vedoucí) jednotlivých podskupin musí průběžně informovat vedoucího operační skupiny o učiněných opatřeních.

Jak vyplývá z rozsahu úkolů jednotlivých podskupin nebude jejich práce jednoduchá. Vyžaduje od všech příslušníků skupin vysokou náročnost, rozhodnost a iniciativu a velké fyzické vypětí.

Operační skupinu pluku nebude třeba rozdělovat a bude plnit všechny úkoly společně.

3. PROCVIČOVÁNÍ SMÍŠENÝCH ODŘADŮ NA TAKTICKÝCH CVIČENÍCH

Mohu uvést řadu příkladů, kdy se tento úkol plnil formálně.

Hlavní příčina však nebyla u cvičících, ale u řídicích orgánů taktických cvičení, kteří tuto problematiku nedostatečně a málo promyšleně do cvičení rozpracovávali a při plnění tohoto úkolu se spoléhali na rozhodčí službu.

A poněvadž ani rozhodčí služba nebyla dobře připravena, pak se na cvičení jen improvizovalo. Zpracovatelé cvičení si dosti neujasňovali celou problematiku v komplexu a nebrali v úvahu reálně čas k vytváření smíšených odřadů (většinou málo času).

Která poučení mohu pro zpracovatele cvičení z těchto nedostatků vyvodit:

- ujasnit si časové plnění této problematiky k celkové době trvání cvičení. Cvičení nekončit postavením odřadu, ale plánovat i zasazení odřadu k plnění úkolu;

- pro rozhodčí službu rozpracovat všechny učební otázky při vytváření smíšeného odřadu samostatně a hlavně podrobně. Zvláště podrobně rozpracovat ztráty a počty bojeschopných jednotek (co vyřadit a co ponechat k procvičování tohoto učebního úkolu);

- plánovat více času na poučení rozhodčí služby (jak teoreticky, tak i prakticky v terénu);

- plánovat přímo pro rozhodčí službu větší množství různého imitačního materiálu (na znázorňování JÚ, napalmu, požáru apod.), aby se cvičení přibližovalo co nejvíce skutečnosti;

- plánovat pomoc nadřízeného štábu (operační skupina) k organizaci smíšeného odřadu a k likvidaci následků po úderech nepřítele a připravit jí k tomu potřebné pomůcky (mapy, hovorové tabulky a pod.).

[СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Алойс Грос	
Наука и практика в развитии военного дела	3
Кандидат военных наук – доцент полковник Зденек Градецки	
За повышение качества подготовки кадров в области теории управления	10
Кандидат военных наук – доцент, генерал-майор Вацлав Матичка	
Исходные точки зрения чехословацкой военной доктрины	15

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Йиржи Брус	
Прикрытие государственной границы	21
Полковник Йосиф Мареш	
Противодесантная оборона на территории ЧССР	29
а Полковник Яромир Житек	
Оборонительная система ЧССР	35
Кандидат военных наук – полковник Йиржи Кавена	
Системовая характеристика вооруженной борьбы	38
г Подполковник Ярослав Гамерник	
Планирование воздушного десанта в авиации	45
Полковник Франтишек Грзнар	
Некоторые аспекты интеграции системы ПВО стран-участниц Варшавского договора	52
Кандидат военных наук – доцент полковник Франтишек Цврчек	
Основы для ведения огня в целях обеспечения ввода в бой дивизии второго эшелона	56
Полковник Владимир Штясны	
Гражданский и военный дорожный транспорт	60

ИНФОРМАЦИИ

Бой танковой армии в безядерном периоде войны	65
Наступление без применения ядерного оружия	68

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Подполковник Йосиф Шебеста	
Опыт создания смешанных отрядов	73